

pomagata, da se mu izroči vse samostansko imetje. Ker se to ni dalo drugače doseči zaradi trdovratnosti menihov in njih privržencev, postopalo se je zoper nje s cerkvenimi kaznimi, naposled z izobčenjem. Šele dné 8. listopada l. 1463. so se menihi udali in se pogajali, kako bi se stvar uredila. Pogodili so se pa, da se vse odnesene stvari povrnejo, menihi se vsem pravicam do samostana odpovedó ter vse med preprirom izdane listine pripoznajo za neveljavne. Na to so bili Gregorij in tovariši po škofijskem pooblaščenju kanoniku Mohorju Harlandskem odvezani cerkvenih kaznij; Gregorij pa je dobil za povrnenje listin 120 zlatov

Toda prvi škof Žiga je imel veliko dela in truda, da je dobil vsaj nekaj odnesenih stvari. Nove razmere v samostanu niso več prijale ostalim menihom. Ko so se pozneje bali še turških napadov in ni bilo več dovolj živeža, poizgubili so se s časom vsi. Ker se škof ni mogel več nadejati, da se benediktinski samostan obdrži, prosil je papeža, naj omenjeni samostan zatre in odslej umesti deset ali dvanajst svetnih duhovnikov za redno opravljanje službe božje.

Papež Sikst IV. je škofovo prošnjo uslišal s pismom z dné 8. malega travna l. 1473. Tako je nehal benediktinski samostan v Gornjemgradu, ki je bil tam 333 let.

Kakor poprej z zaostalimi menihi, tako so imeli ljubljanski škofje mnogo sitnostij tudi z novimi podložniki, kateri so se novemu redu upirali in niso hoteli dajati raznih davkov. Gornje-

grajski okoličani so hoteli meseca vel. travna l. 1635. celo grajščino napasti in oropati, kakor so bili storili s škofijskima gradoma Vrbovcem in Rudenekom pri Rečici. Prvi tak upor je bil že l. 1495. za škofa Ravberja, pozneje zopet od l. 1603. do 1607. za škofa Tomaža Hrena, tako, da so morali škofje prositi papeža posredovanja in pomoči zoper upornike. Drugikrat so se upirali ne samo zaradi raznih davkov in tlake, temveč tudi zato, ker jim zaradi kužne bolezni niso več dopuščali pokopavati rajnikov okoli župne cerkve, ampak so jim določili novo pokopališče pri podružni cerkvi sv. Magdalene, češ, da ni prav blagoslovljen. Hujškači so dopovedovali kmetom, da škof ne more prav blagosloviti pokopališča, če ni navzočih dvanajst kardinalov in še vsaj jeden patrijarh. Naposled je ta prepri razsodil papežev nuncij J. B. Salvagus v Gornjemgradu dné 23. kimovca l. 1607.

Ko je bil zatrt benediktinski samostan, nastavili so tukaj svetne duhovnike (deset ali dvanajst). Ti so živeli skupaj v samostanskem poslopju. Škof Tomaž Hren pa je l. 1605. preosnoval njih pravila in jih imenoval „Collegium Marianum“, ki je obstal do Jožefa II. V ta kolegij so sprejemali navadno novomašnike, nekaterikrat tudi bogoslovce, ki so dokončali bogoslovske nauke. Tu so nadaljevali svoje nauke pod ostrim nadzorstvom svojih predstojnikov kot škofijskih pooblaščenecv, vadili se v dušnem pastirstvu ter bili v pomoč na slovečih božjih potih pri Novištifti in sv. Frančišku. (Konec.)

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

I. Novi junak.

Že dve leti sem dragim znancem opisoval znamenitosti egiptovske pod naslovom „Na jutrovem“. Ta naslov je bil le deloma primeren; izbral sem si ga bil zato, ker sem mislil, da bodem lahko opisal še kaj več jutrovih krajev nego samo Egipet. Ne bojim se brez vzroka, da so se naši spremljevalci že naveličali jednoličnega egiptovskega pohajanja. A tudi mene teži neka sitnost. Zoperno se mi zdí govoriti vedno o sebi (dasi ne sovražim samega sebe), kakor tudi nerad čitam spise, v katerih pisatelj vedno tolče na veliki boben svojega „jaz“ ali pa celo „mi“. Zato sem premišljal, kako bi si pomagal. Najlože se je dal premeniti naslov: tako ne bode naš spis kakor morska kača. A o čem naj govorim, če ne o sebi in o svojem potovanju?

Tudi v tem mi je pomagala sreča ali previdnost božja. Kot prijatelj umetnosti sem se zanimal za lepe slike in posebej še fotografije. Tu pa tam sem opazil nenavadno velike fotografijske slike iz jutrove dežele s podpisom: „Ch. Paier“. Vzroka je bilo torej dovolj, da sem se jel zanimati za moža. No, iskati ga ni bilo treba, prišel je l. 1884. sam, in tako se je začelo najino znanje. Po tem znanju lahko rečem, da poznam moža temeljito. Ker se je mudil veliko let na jutrovem, ker govori poleg drugih jezikov tudi arabski in turški jezik, znane so mu jutrove dežele prav dobro, namreč Egipet, Palestina in kos evropske Turčije.

Kdo ni uganil, da sem nagovarjal tega znanca, naj popiše svoje dogodke v jutrovih deželah? Toda vsak človek ni pisatelj in tudi naš Pajer se ne more sam predstaviti slovenskemu ob-

činstvu. Torej treba, da ga predstavim kot novega junaka, s katerim se bodo odslej mnogokrat bavili dragi čitatelji. Mnogo mi je povedal ustno, prav mnogo mi je poročil pismeno, torej se bodem lahko oklepal resnice, ko bom pisal o njem. Ker je hodil Pajer semtertje po jutrovih deželah, bode mi prilika opisati one kraje in njih posebnosti. Da pa čitatelji ne bodo čisto pozabili mene samega, povedal bodem o priliki tudi, kar sem sam videl in doživel.

Kdo pa je naš Ch. Pajer? On je bil in je — kolikor more — popotujoči fotograf. Kot fotograf je hodil po jutrovem in delal slike raznih jutrovskih krajev, raznih poslopij in drugih znamenitostij. Toda ni bil zmerom fotograf, zakaj fotograf se ne rodi kakor pesnik, ampak šele postane z učenjem in vajo, kakor govornik. In zdi se prav, kakor da sta fotograf in govornik v Pajerju tesno združena, zakaj mož govori, kakor bi se usipalo babje pšeno izpod neba. Kadar se oziram na ime, tedaj bistroumno premišljujem, kaj bi iz njega dognal v prid svojemu junaku. Navaden človek bi dejal, da je Pajer isto, kar Baier, torej mož z Bavarskega doma. Potemtakem bi bili predniki našega junaka prišli nekdanj iz Bavarije na Kranjsko, ali pa so se morda na Bavarskem dalje mudili, tako nekako, kakor imenuje Notranjec Hrvatarja tistega moža, ki gre po zimi na Hrvaško les sekati in spravljati. Toda natančnejše preiskovanje in oziranje na jezikovne zakone in glasoslovne premembe bi dokazalo brez težave, da ime Pajer ni nič drugega, kakor — boljar, t. j. slovanski plemenitaš. Seveda razločka med obema imenoma je dokaj; prav to pa priča, da je bilo treba veliko sto let, predno se je ‚boljar‘ premenil v Pajerja, torej je plemstvo ali boljarstvo našega junaka jako staro. Ob času slovenskega kralja Samo-ta se je njegov praded bojeval skoro gotovo zoper nemške Franke. Kajpada, take reči so le za visoko učenost.

A pustimo učenost in oglejmo si Pajerja, kakoršen je brez plemstva in naslova. Rodil se je v Kranju dné 14. grudna l. 1839. in dobil pri krstu ime Kristijan. Oče mu je bil trgovec, ki je otrokom in ženi zgodaj umrl in jih pustil v stiskah. Naš junak je hodil v ljudske šole, potem v Celju v pripravnico in dobil l. 1854. — 15 let star — učiteljsko službo v Žalcu na Štajerskem. Tu je ostal samo jedno leto. Pozneje (l. 1857.) je dobil službo na Kranjskem in sicer na Dovjem. A naš Kristijan ni imel mirne krvi, da bi bil živel dolgo na jednom kraju. Po nekem znancu je dobil v roke poročila o misijonu v osrednji Afriki, ki je imel takrat glavno postajo in središče v Hartumu. To mesto je Slovencem dobro znano iz življenja slovečega Knobleharja. Ptuje dežele so

našega učitelja mikale tako, da je prosil, naj bi ga sprejeli v misijon. Gosp. Luka Jeran mu je šel na roko, sprejeli so ga, in v poletju l. 1860. je odrinil iz Trsta s tremi tovariši.

Kajpada je 20letnega mladeniča vse mikalo, kar je videl med potoma. V Aleksandriji je bil takrat sedanji veljak in bogatin in naš rojak baron Žvegelj, ‚éléve‘ (vajenec ali pripravnik, rekel bi po domače) pri avstrijskem konzulatu, t. j. onem uradu, ki skrbi za Avstrijce v Aleksandriji. Žvegelj je potnikom poskrbel stanovanje v lepem hôtelu, in naš Kristijan je po morskem vožnji spal prav dobro. A ko je vstal drugo jutro, bil je ves opikan od komarjev. To je bila prva prijetnost egiptovska. Urno so odpotovali naši znanci po železnici v Kajiro, od tod pa z ladijo „Stella matutina“ naprej proti jugu po reki Nilu. Vozili so se mimo Assiuta, obiskali Luksor, kjer so starodavni silno zanimivi ostanki templjev; v Monfalutu, majhnem mestecu ob Nilu, obtičala je ladija v blatu. Ker je bilo vroče in voda plitva, skoči Kristijan urno v Nilovo vodo, da bi se kopal. Prestrašen vpije ‚rejis‘, poglavar ladije: „timsa, timsa“, t. j. krokodili. To je spravilo Kristijana hitro iz vode in pa nekatere črne stvari, ki so se premikale po reki in katere so se zdele po pravici žrela krokodilov. Ali niso takrat krokodili točili solz, ker niso dobili pod zobe Kristijanovih kostij, ne vemo. Kristijan je ostal v misijonski postaji Šelal in bil tukaj kot služabnik štiri mesece.

Med drugimi boleznimi se loti Evropca v vročih krajih posebno rada griža ali disenterija. Prijela je tudi Kristijana in prisilila, da se je vrnil v Aleksandrijo, kjer se je nekoliko pozdravil. Od tam pa jo je mahnil prvič v sveto deželo, češ, ker sem že tukaj, grem še v Jeruzalem in Betlehem. Bilo je to po zimi l. 1860. Meseca svečana naslednjega leta je bil že v Trstu — vesel, da je prinesel domov zdravo kožo.

II. Vožnja v zaboju.

Predno potujemo z novim junakom po Egiptu in sveti deželi, treba, da ga še jedenkrat spremljamo potujočega od doma v Aleksandrijo.

Kdor je bil jedenkrat v Egiptu ali sveti deželi, ne pozabi ju nikdar. Kdor je pil Nilovo vodo, želi jo piti tudi drugič. Naš Kristijan pa ni imel samo te želje, ampak hkrati nemirno kri, ki ga je gonila po svetu in mu ni dala obstanka doma. Vrh tega se je bil naučil fotografije, ki se je bila takrat že razvila do dobra. In — rajši je hotel biti fotograf in hoditi po svetu, kakor biti v domovini učitelj. Kajpada: za kar imaš veselje, to te stori srečnega.

Naš bivši misijonar si ni bil še dobro ogledal domačih hribov in planjav, ko ga začne mikati

in vabiti, da bi šel drugič na jutrovo in tam za dalje časa ostal in poskusil srečo. Denarja je dobil polagoma, kolikor je bilo potreba za vožnjo, toda — druga zapreka je bila: bil je v vojaških letih — in niso mu hoteli dati za potovanje potrebnega potnega lista.

Kristijan misli in misli, kako bi se vendar-le dalo priti v Egipt, in tu mu pride na um nekaj, česar bi se ne bil lotil vsakdo. Šine mu namreč v glavo, da bi se dal prepeljati čez morje v zaboj; tako bi imel vožnjo po ceni in ušel bi oblasti. Kot bivši misijonski pomočnik je bival za nekaj časa v ljubljanskem frančiškanskem samostanu. Imel je znanca v bližnji prodajalnici; s tem se zmeni, da mu odda precēj velik zaboj, kakoršen se mu je namreč zdel potreben za jednega človeka. Kmalu je bil zaboj v oni sobici frančiškanskega samostana, kjer izpostavljajo domače mrličje. Dobil je za to dovoljenje predstojnikovo, seveda ne brez zvijače. (Čitatelj naj ne misli, da stavimo junaka za vzgled krščanskih čednostij in da želimo, naj ga drugi posnemajo. Naš Kristijan je imel muhe in slabosti; popisujemo ga, kakoršen je bil, ne, kakoršen bi bil moral biti.) Marsikomu se je sicer zdelo čudno, kaj hoče mladi človek z zabojem, toda Kristijan se je znal izrezati, češ, potrebujem ga za fotografijo, da si napravim temnico. Od mizarja je dobil orodje za delo, napravil notranji prostor tako velik, kakor je potreben za sedečega človeka, zlasti ne širšega, kakor je bil njegov hrbet. Ob strani si je naredil močne obode za držaje, da bi se ob nje prijemal, prevrtal več malih luknjic, da bi lahko sopel, in sploh vse je pripravil, da bi mogel v zaboju preživeti nekaj dnij. In ker je bil Kristijan veren človek, prilepil je na desno steno celó podobo sv. Jožefa in se priporočil njegovemu varstvu. Kajpada pomislil ni, da se je slabo priporočal sv. Jožefu s svojim ravnanjem, t. j. da je hotel ubežati svoji domovinski dolžnosti, zlasti pa, da je šel v táko nevarnost.

Kristijan je bil odločen in hotel zvršiti, kar je bil sklenil. Zaboj spravi na kolodvor, razodene svoji materi načrt in se od nje poslovi, nakupi si tudi živeža, namreč suhih hrušk in brinovca, in hajdi po noči v Trst z zabojem vred!

Ko zagleda drugo jutro morje in se spomni, kakšno vožnjo si je namenil, pretrese ga strah. „Pojutranjem bodeš sam plaval po tej velikanski vodi — pa kako? Ali ni to predrzno? Ali je mogoče?“ — Vlak obstoji v Trstu, Kristijan skoči iz voza in se napoti v znano mu gostilno, kjer si najame svojo sobo in kamor ukaže prinesiti zaboj s kolodvora. Sedaj je bilo treba iti na pravo delo: sebe je bilo treba spraviti v zaboj, zaboj na ladijo, oboje pa v Aleksandrijo. Najprej treba torej iti k odpravniku, ki pre-

vzema blago in spravlja na ladije. Ta je bil prijazen Kranjec. Kmalu se domenita, da prevzame pojutranjem odpravnik neki zaboj, ki pride jutri iz Ljubljane, in ga spravi na ladijo; „v njem je obleka in orodje za nekega mizarja, Kristijanovega sorodnika v Aleksandriji. Nanj se naj napravi naslov. On sam, Kristijan, mora pa takoj odpotovati na Reko in zato ne more več odpraviti zaboja“. Odpravnik še vpraša, koliko tehta zaboj, in naš junak pové, da tehta 136 funtov, toliko, kolikor je tehtal tedaj on sam. Tako je bila stvar urejena, in plačati je bilo treba samo 7 gld. 56 kr.

Drugi dan je imel Kristijan še čas, da je hodil po Trstu in si ogledal tudi ladijo, ki ga bode vozila na jutrovo. Imenovala se je Neptun in bila narejena na kolesa. Obhodil je vse prostore, posebno natančno pa si je ogledal kraj, kamor devajo zaboje. Ko je videl, kako mečejo blago sem in tje, ko je dihal neprijetni duh, poprijel ga je zopet strah, da je potem ves zbeگان taval po ulicah. Da bi se osrčil, gré v gostilno, postreže si z močno črnino in okusnim mesom, in takoj se mu je vrnil navadni pogum. Tudi cerkve ni pozabil, ampak šel je k svetemu Antonu molit za srečno potovanje. Dal si je za pot prirediti tudi pečenega mesa in kar mu je bilo še všeč, da bi lože prebil prostovoljni zapor v zaboj. Toliko bolj se je bilo treba dobro preskrbeti, ker se ne more nihče zanašati, da ne bode na morju nikake zamude.

Prišla je usodna noč pred odhodom. Da Kristijan ni spal, pač ni treba praviti. Dal je strežaju potrebna naročila, pripravljal poslednje stvari, priredil pismo za ta slučaj, ko bi med potoma umrl, in izkušal pomiriti hudo razburjenost. Ko je bilo polnoči in je po gostilni že vse mirovalo, odpre vrata in se polagoma zmota v zaboj; pokrov zabojev se je dobro zapiral in odpiral od znotraj. Ko je pritrdil in zaprl pokrov ter poskušal, kako bode v novem stanovanju, postane mu kmalu tako vroče in zaduhlo, da ga oblije obilen pot in ga groza izžene iz strašnega prostora. Najrajši bi bil ubežal in popustil zaboj, naj se zgodi ž njim karkoli. Leže na posteljo; strah ga navdaja na jedni strani, na drugi pa želja, da bi vendar-le prišel v Egipt. In ta želja premaga naposled strah. Kristijan skoči s postelje in zakliče: „Naprej! Naj pride, kar hoče!“ Ura je bila že pol sedmih zjutraj. Naš junak odpre pokrov, spravi vse svoje stvari, katere si je bil nakupil, v zaboj, vzame tudi precēj vode, sede sam vanj, zapre močno pokrov, ovije si dobro glavo, da bi ga udarci hudo ne boleli, zveže se potem dobro z vrvjo in priveže k ročajem, potem pa pričakuje v tem stanju, da prideta nosača po zaboj

(Dalje.)

V Gornjemgradu je bil rojen tudi Danijel a S. Clara¹⁾, iz reda bosonogih Avguštincev, kateri je spisal te-le knjige:

1. *Philosophia universa juxta mentem Doctoris angelici D. Thomae Aquinatis.*
2. *Tractatus Theologiae quinque. I. de ultimo fine hominis. II. de Voluntario et Involuntario. III. de actibus humanis. IV. de virtutibus et peccatis. V. de jure et justitia.*
3. *Quaestiones theologico-morales, quae ordinarie Romae dantur in examine pro cura animarum.*

Drugih podatkov iz življenja tega pisatelja nam žal nedostaje.

Pravljica.

Na vshodu od Gornjegagrada je hrib, kate-rega narod imenuje „Gradišče“. Tukaj je stal baje nekdanj mogočen grad, o katerem sedaj ni več sledú; pač pa se o njem pripoveduje ta-le pravljica:

V vznožju holmca ima kmet Adam posestvo. Gospodinja Adámka je hodila navadno na Gradišče iskat in nabirat drv. Nekega dné išče žena z otrokom v naročju zopet drv, a ne najde jih, dasi prehodi ves grič. Naposled pa zapazi votlino polno drv. Vesela, da jih tukaj dovolj naloži, gre v votlino. A ni ji možno priti do drv, ker se ji vedno odmikajo. Hipoma izginejo drva, in žena obstoji pred velikimi vrati. Tu stražita dva psa, katerima šviga ogenj iz očij in gobcev. Kmetica je vsa prestrašena in rada bi zbežala, a prepozno je. Vrata se odpró in žena je — nevedé kako — v sredi prekrasne sobe. Od tod je stopala iz sobe v sobo. Povsod je bilo vse tako lepo in krasno, da je kar strmela. Tukaj je bilo tudi mnogo kadij s zlatom napolnjenih. Ko prehodi in ogleda vse prostore, pride do zlatih vrat. Tudi ta se odpró

¹⁾ I. B. v. Winklern: Biographische und literarische Nachrichten von den Schriftstellern und Künstlern, welche in dem Herzogthume Steiermark geboren sind, etc str. 26.

in, oj čuda, pri zlati mizi sedi zakleta devica, zgorej človek, bel ko sneg, spodej pa ostudna kača. Zapazivša ženo, reče ji prijazno: „Naberi si zlata, kolikor hočeš.“ Kmetica odloži otroka ter si nadene zlata, kolikor ga je mogla nesti. Sedaj se tudi vrata odpró, in žena je v votlini. Tukaj se spomni otroka in hiti nazaj, pa zaman išče vrat, ni jih več najti.

Vsa žalostna gré vprašat gospoda župnika, kaj ji je storiti, da dobi otroka nazaj. Ko župnik vse sliši, veli kmetici: „Idi čez leto dnij, ravno tisti dan, uro, minuto in sekundo v tisti kraj; najdeš zopet votlino. Pojdi vanjo, pa ne ozri se!“

Ko preteče leto, gre kmetica ob določenem času na Gradišče in takoj najde votlino. Ko po votlini dalje stopa, začne pokati, grometi in bliskati se, da je groza. Žena pa, pomneča župnikov svèt, ne ozre se kar nič.

Ko pride do vrat, strašno zarjoveta nad njo psa čuvaja. Ali ona se tudi sedaj ne splaši, temveč odpre vrata. Tukaj najde otroka, ki se je igral z raznimi dragotinjami. Takoj ga vzame in odide. Zakleta devica milo zaplače ter reče: „Da bi bilo dete le še dva časa od polovice do sedaj ostalo tukaj, bila bi jaz rešena. Sedaj mi bo pa še dolgo, dolgo trpeti.“

Ko pride kmetica, ki je dalj časa po votlini iskala izhoda, poznal je ni nihče več. A tudi njej so bili vsi ljudje neznani. Le povedati so vedeli, da je pred davnim, davnim časom na Gradišču izginila kmetica Adámka.

Zopet je preteklo mnogo let. Kmet Adam gre nekega dné na travnik kosit. Kar zasliši glas: „Rósi, rósi!“ Ko se ozre, zagleda prezalo deklico v tri četrt belo, v četrt pa črno. Kmet se tako prestraši, da ne vé, kaj bi storil. Deklica pa mu žalostna pravi: „Ti si bil rojen, da me rešiš; a nisi storil, kar sem ti velela. Tvojega roda rod (za rodom) bode sadil drevesce, katerega tretje bruno bode dalo zibelko, v kateri bode spavalo dete, ki me bo rešilo.“ Nato izgine. V Gradišču pa od te dôbe večkrat čudno buči in bobni.

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Dalje.)

Ni bilo pol ure, že zasliši Kristijan govorenje po stopnicah. Bila sta nosača ali fakina, ki sta vprašala, kje je zabo. Ko jima ga pokažejo, prideta blizu, jeden se vsede nanj in oba se začneta pogovarjati prav brezskrbno, kakor

bi se jima kar nič ne mudilo. Kristijan pa se je tedaj kuhál v soparu in potu, pa težko pričakoval, kaj bode. Ni bilo treba čakati dolgo: nosača dvigneta zabo, potisneta do stopnic, potem pa valita po stopnicah navzdol. Grozno je bilo jetniku v tem stanju: sedaj je bila glava spodaj, sedaj je ležal vznak, sedaj je bil z glavo

naprej, na to je bila zopet glava na dnu — —; tako je šlo, dokler ni bil zaboj na vozičku pred vrati. Pajer trdi še dandanes, da ne more povedati, kaj je takrat prestal. Seveda ni bil vajen takega kolobarjenja po stopnicah, zato mu je delo tako hudo.

Prva muka je bila prestana, ko položita zaboj na voziček in ga peljeta po „Corsu“ (veliki ulici) proti ladijestaji. Kristijan je videl nekoliko skozi male luknjice in poznal, kod ga vozita. Mislil si je: „O, vi Tržačani ne veste, kakšen zaboj se vozi mimo vas!“ Postreščka prepeljeta zaboj najprej na agencijo k odpravniku, ki je bil prevzel posel, da ga odda na ladijo. Tu je bilo treba tehtati zaboj, da potem pride na ladijo. Pa glej spaka! Zaboj je tehtal 40 funtov več, kakor je bil povedal naš mož. Povedal je bil namreč samo svojo težo, pozabil pa, da ima tudi zaboj težo. Kaj pa sedaj? Odpravnik je bil v zadregi, ker se ni vjemala teža, finančar pa je zahteval, naj se zaboj odpre. Kristijan je čul to govorjenje in ugibanje, pa se silno prestrašil, češ, kaj bode, če zaboj res odpró in v njem najdejo beguna. Urno sklene, da si pomore s silo. Odveže od sebe vrv, s katero je bil močno privezan, prime v roko kratko pa težko palico, katero je bil vzel s seboj, in sklene planiti z vso silo ven, s palico mahitati na desno in levo, ko bi ga kdo hotel zgrabiti, in tako uiti. A ni bilo potrebno. Odpravnik ni pustil, da bi se odprl zaboj, ampak rekel je, da bode razloček v plačilu za 40 funtov poravnal prejemnik v Aleksandriji. Skliceval se je na to, da ga je oddajalec prosil, naj zaboj gotovo odda, kar je tudi obljubil. Kristijan je zahvaljeval v srcu poštenega in zvestega odpravnika, pa se tudi oddahnil, zakaj zopet je minula huda nevarnost. Čutil je še, da so nekaj pisali na zaboj, potem pa velí odpravnik, naj fakina hitita, ker samo za jedno uro je še časa; ura je sedaj osem, a ob 9. uri že odide parnik. Moža vzdigneta zaboj in ga vržeta na voz, da so se jetniku pretresle vse kosti. Fakina sta klela po laško zaradi take naglice pa vlekla voz proti Molu San Carlo. Tam porineta zaboj raz voz, potem pa ga valita po mostu na ladijo. Jetnik se je prekucaval sem in tje, kakor poprej po stopnicah. Tu se oglasi prvi mornar ter se začne hudovati, zakaj sta pripeljala to blago tako pozno, ko skoro že odhaja ladija, in bilo je zopet dovolj prepira. Ko se ustavi zaboj, denejo okoli njega vrv, na to pa pade nanj težka veriga, s katero dvigajo blago kvišku, da ga potem spuščajo v nižavo, v notranje prostore ladije. Sedaj se potrese zaboj, močni stroj ga dvigne kvišku, kakor bi maček zgrabil malo miško, mornar zavpije, veriga zarožlja in se odvijje, zaboj pa trešči v skladišče na druge zaboje. Naš jetnik je imel ne-

znosne trenutke. Vrtelo se mu je v glavi, in ko je padel zaboj na tla, pretresel se je tako, da bi bil skoro zavpil od bolečine. Tu ga prevzame omotica, da se ni zavedel dalje časa. Vzbudi ga še le zvonec, ki je proti večeru klical k južini. Sedaj je bilo po ladiji mirneje; le kolesa so ropotala, morska voda je lahno pluskala ob ladijo, ki je urno drčala proti Egiptu.

Ni težko misliti si, v kakšnih prijetnostih je bil naš popotnik. V malem prostoru se mu je zrak hitro izpridil, zlasti, ker v globočini ladije že tako ni dobrega zraka, pač pa dosti smradú; vroče mu je prihajalo, soparica je pritiskala na glavo in mu gonila hud pot na čelo. Skoro bi se bil kesal, če bi ne bil mislil, da je vendar prestal najnevarnejšo pot, na kateri bi mu bilo najlože vse izpodletelo.

Zaboj je bil prirejen tako, da bi se bil dal pokrov odpreti od znotraj, ko bi ga kaj ne zaviralo od zunaj. Kristijan je upal, da bode lahko odpiral svoje bivališče in si tako lajšal vožnjo. A upanje ga je goljufalo, ko je poteklo nekaj ur, odkar se je bil zavedel, začuti vedno hujše bolečine v kolenih. Noge je imel sključene, zato je kri zastajala v njih in mu delala neizrekljive bolečine. Tu misli, kako bi si pomagal iz tega silno sitnega stanja. Poskuša privzdigniti pokrov, toda ni ga mogel, nepremagljiva moč ga je zadrževala. Mornarji so bili namreč potisnili zaboj k drugim zabojem prav tesno pod krov ali magacinsko streho, zato se naš junak ni mogel ganiti iz zapora. Da bi bolje spoznal, kako je, prižge svečico; tako si malo posveti in tudi pogleda, koliko je ura. A kmalu jo ugasne, zakaj našel ni nič ugodnega, zrak je bil pa že dosti slab tudi brez luči. Ura je bila sedem zvečer.

Tako je bil Kristijan zares v žalostnem stanju, katero je jedino zato prenašal rajši, ker si je bil sam kriv. Prvo noč je prebil bolj v nekaki otrplosti in omedlevici, kakor v spanju. Bolj se je zavedel drugo jutro, ko so jeli mornarji sem in tje hoditi in čediti vse prostore. Oglasila se je lakot, in Kristijanu ni bilo težko pomagati si, ker je imel s seboj dovolj živeža. Toda kmalu se je oglasila druga nadloga, nič manj huda kakor zapor, morska bolezen. Pisatelj teh vrstic je opisal to bolezen na drugem kraju; reče lahko, da ima popotnik prav dovolj, ako ga krepko prime. Kristijana je tlačila ves drugi dan in tretji dan dopoldné, dokler se ni ladija ustavila ob otoku Krfu. Upal je, da pride sedaj rešenje. Mornarji so odprli magacin in vzeli to, kar je bilo treba oddati na ta otok. Naš zaboj so sicer nekoliko odrinili drugam, toda jetniku ni še posvetila prostost. Ko je odrinila ladija naprej, poskušal je kmalu, ali bi se dalo odpreti, a ni se dalo. Samo toliko

je bil na boljem, da je dobival skozi odprtino nekoliko več zraka, pa da je videl nekoliko svetlobe skozi okence.

Še dva dni in dve noči je mučila Kristijana nenavadna ječa. Ladija je prišla že blizu Aleksandrije in mornarji se pripravijo, da oddadó prtljago odhajajočim potnikom. Odpró magacin; prestavijo nekaj zabojev in med temi je bil tudi Kristijanov zaboj; postavijo ga po sreči na prost kraj. Bilo je ob 8. uri zjutraj, čas zajutrka, ko ni bilo nobenega človeka v shrambi. „Hajdi iz te nesrečne zaprtije!“ zakliče si Kristijan, odpre pokrov, privzdigne — in po mnogih dnevih mu zasije svetloba, pluća pa dobé zraka, v kakoršnem more živeti človek. A — kaj je to! Ko hoče stopiti na noge, ne more. Kolena so kakor uklenjena, noge mu odpovedó. Malone omahne in pade na tla, ko se hoče prestopiti. No, kadar je sila velika, dobi se moč sama ob sebi. Tudi Kristijan se posili na noge, poravnava si obleko, umije se, zapre zaboj in se polagoma povspne kvišku po železni lestvici do zgornjega magacina, kjer je bila lažja in rahlejša prtljaga. Tu se mu ni bilo več bati, zakaj ko bi ga našli, lahko bi se izgovoril s tem, da je imel opraviti pri prtljagi. Zares se je znal urno izgovoriti dvema mornarjema, ki sta ga čudeč se gledala, češ, zakaj je oblečen tako čudno, in vprašala, ali ne želi morda prtljage. — Ko pa pride vrh krova in ga obsije svetloba, bliščalo se mu je, da skoro ni mogel vstrpeti. Počasi se priplazi do bližnje klopi, sede in sope z globokim dihanjem vase čisti zrak. Sedaj se je zavedel popolnoma, da je rešen. Da bi se pokrepčal, poprosi kuharja, naj mu prinese malo juhe. Ta se začudi, ko zagleda grozno prepa-

lega Kristijana. „Ej, morska bolezen zdela človeka, dragi moj; jaz pa nisem vajej morja.“ Juha mu je dobro teknila in polagoma so se mu vračale moči. Ko prebije tu jedno uro, naroči si krepko kosilo in pa še črnega vina. To je bilo zdravilo, ki je pomagalo v kratkem času. Ko zagledajo po kakih dveh urah svetilnik aleksandrijski, bil je naš Pajer popolnoma dober in si želel, da bi bil čim najpreje na suhem. Arabci so hiteli z malimi čolni proti veliki ladiji, da bi odpeljali potnike, in kmalu se je pogodil tudi Pajer z jednim izmed njih, skočil v čoln in bil v četrť uri na suhi zemlji. Nevarna vožnja v zaboju je bila srečno končana.

Prva skrb je bila, da dobi z ladije zaboj. Zato se popelje urno h gospodu Žveglju in ga poprosi, naj vzame s konzulskim služabnikom zaboj, da ne bi ga odprli na carinskem uradu. Konzuli imajo namreč pravico, da jim zabojev in zavojev ne odpirajo. Pajer se ni bal brez vzroka, da bi ne bilo dobro zanj, ko bi odprli zaboj vpričo njega. Gospod Žvegelj mu je storil uslugo, vzel zaboj, a ni molčal o tem, kar se je bilo dogodilo. Še tisti dan so vedeli po mestu, da se je nekdo pripeljal v zaboj; vse se je temu čudilo, in Pajerja so hodili gledat kakor največji čudež. Bil je junak, o katerem se je povsod govorilo in pisalo. Zaboj je bil razstavljen tri dni, in ljudje so kar vreli skupaj, da so si ga ogledali. Zahtevali so sicer na broderskem uradu, naj doplača voznino, a naposled so mu izpregledali tudi to plačilo. Pajer zatrjuje, da bi se ne vozil drugič na ta način, ko bi mu dali za to tudi celo Aleksandrijo.

(Dalje.)

Književnost.

Hrvaška književnost.

(Piše Janko Barle.)

Knjige društva sv. Jeronima.

Kakor vsakega leta, izpregovoril bodem tudi letos nekoliko o knjigah društva sv. Jeronima, in sicer tem rajši, čim bolj se to društvo od leta do leta razcvita in širi med narodom. Društvo je prekoračilo že deset tisoč udov, ker jih ima po zadnjem izkazu 10.549, kar je izvestno lep napredek, če se pomisli, da se nekoliko let kar ni moglo ganiti. Zahvaliti je za to največ marljive poverjenike društvene, še več pa so v to pomogle knjige, katere društvo izdaje. Oglejmo si jih malo!

Štiri so po številu. Prva je:

Danica. *Koledar i ljetopis društva svetojeronimskoga za god. 1894.* — Osmerka. Stranij 224.

Cena 25 novč. Sicer je na Hrvaškem jako mnogo koledarjev, (samo Hartmanova knjigarna jih izdaje kakih pet), vendar je Danica hrvaškemu narodu najbolj priljubljena in med njim najbolj razširjena, ker drugače se ne bi tiskala v 40.000 iztiskih. Poleg navadnega koledarja čitamo tukaj letopis društva, (o tem sem že poročal v „Dom in Svet“-u) in imena novih članov, katerih je priraslo v jednom letu 736; a potem sledi zabavno-poučni del. Opisuje se v jedrnatem članku slovesni dogodek v krščanskem svetu — petdesetletnica škofovanja Leona XIII.; opisuje se mesto Mostar, katero nam pokazujeta tudi dve primerni sliki, poučuje se narod, kako naj si nasadi ameriške trte v vinogradih, in tolmači novi avstrijski denar. Krajiškega popa Josu srečamo zopet v črticah: „Iz krajiškega posijela“, v katerih nas on na izviren način, a v lepi preprosti besedi

ljudno pisati.“ — Prvi je odgovoril: „Ta gospod zna dobro pisati“; drugi pa: . . . „dobro in zastopno“. — Nato povprašam zopet vsakega posebe (ker stojita več sto korakov vsak-sebi): „Kaj si pa misliš, ako rečem: sosedovo dete je lepó razvito (ali sosedov otrok je lepó razvit)?“ — Tega ni razumel nì ta, nì óni; nobeden ni vedel, kaj bi si mislil pri teh besedah, dokler jima nisem razložil te, nemške misli v slovenski opravi.

Uže večkrat sem si mislil, čitaje: „dete ali otrok se lepó razvija“, „roža (die Rose) se lepó razvija“ itd., umé li to naše ljudstvo? Zdaj sem se prepričal, da preprosti ljudje ne umejo glagola, skovanega po nemškem glagolu „sich entwickeln“. Res, da tudi tu sila kola lomi; z jedno samo besedo se ne dá vselej posloveniti nemški „sich entwickeln“ ali „entwickelt“. ¹⁾ Vendar bi se dalo včasih n. pr. „roža se lepo razvija“ povedati prav po naše: „roža se lepo razcvéta ali razcvíta.“ ²⁾ Tako sem čital nekje v pripodobni govorici tudi že: „devica se je razcvétala . . .“ ³⁾

Ni davno tega, da sem čital v nekem listu o človeku, ki „prečno vidi“. Tudi to reklo, res po „tlačansko“ poslovenjeno po nemškem, bilo je popolnoma nerazumljivo vsem trem zaupnikom mojim. Čudno so otresali z glavo (vsak s svojo), ker si „niso mogli misliti“, kaj bi pomenile te besede: ta človek prečno vidi! ⁴⁾ — Debelo so gledali, potem, ko sem jim bil dopovedal, kaj se hoče reči s temi bese-

¹⁾ Pod besedo: „entwickeln sich“ nahaja se uže pri Murku debela nemčizna: „razvijati se“; v slovensko-nemškem delu pa pogrešaš glagola slovenskega.

²⁾ To besedo priporočam posebno našim pesnikom.

³⁾ Vsekakor lepše povedano, nego „devica se je razvíjala“.

⁴⁾ Izrécno bodi povedano, da sem pravil vsem trem na drobno tudi vse okoliščine, misleč, da ugame morda vendar kateri izmed njih pravi pomén. Pa ne! —

dami, in da pravijo nekateri Slovenci takemu človeku uže „črnovidec“. — „Kaj takega nisem pa slišal vse žive dni!“ otresne se najstarji izmed njih.

Kdor zna nemški, ónemu se taka govorica ne zdi tako čudna; trdemu Slovincu se pa vrti po glavi, ker si ne more ničesar misliti pri teh besedah. Tako mi je odgovoril tudi „bistroglavec“, óni, ki je v celih stavkih — „nì pet, nì šest“ (meni nič, tebi nič) pogodil bil pravi pomén besedama: pohajati (kaj) in prešét.

Bati se nam je takih, po tuje prikrojenih, trdim Slovincem nerazumljivih izrekov; ni se pa po mojih mislih bati nam živih národnih besed domače korenike, ki so, kakor smo videli, (v celih stavkih) razumljive vsakemu prostaku, četudi niso navadne nì v njegovem, nì v tvojem kraju, — četudi niso navadne še po vseh krajih slovenskih. Rabímo jih sóseb po knjigah in v drugih tiskanih spisih, da se sčasoma ¹⁾ razglasijo po vsem slovenskem svetu ter se nam tako tudi knjiga pomnoži z mnogimi lepimi in dobrimi domačimi besedami, ki jih pogrešamo še v njej.

A zato, vč. gospod urednik, bodi Vam prelepa hvala, da ste, razglasivši moje razjasnilo, dali mi priliko, da so se še bolj razglasile óne besede moje ali uprav — národne: *pohájati* (kaj ²⁾), *prešét* in *vtresti*.

Ker je pa za nove izumke (iznajdbe) treba novih besed, razglašam o tej priliki novo národno besedo: „*délanó vino*“ (Kunstwein) — da bi ga tako ne bilo!

Najstarji zaupnik moj rekel je namreč lani nekega dné pred menoj: „Vès dan me je bolela glava od délanega vina.“ — Ta beseda kaže očitno, da ji oča ni mislil — po nemški.

¹⁾ Nalašč ne pišem „tekom časa“ (im Laufe der Zeit).

²⁾ V Lescah pravijo pa: „pohajati v krčmo, v slabe družčine“ — menda po vplivu glagola: zahajati v . . .

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Dalje.)

III. Mohamedansko vseučilišče v džamiji „El-azhar“.

Pustiva, dragi čitatelj, za nekaj časa Kristijana, naj se odpočije po hudi vožnji in naužije obilne slave: pojdiva zopet v Kajiro, da si ogledava jedno izmed prvih znamenitostij tega mesta,

slavno mohamedansko vseučilišče in pa džamijo „El-azhar“. Predno sem bil v Kajiri, slišal in čital sem o tej „visoki šoli“ mnogo; zato me je jako vlekle, da si jo ogledam čim najpreje.

Gospod p. Geyer me je prijazno spremil najprej do avstrijskega podkonzula gosp. Sch., katerega sem prosil, naj mi poskrbi dovoljenja

za vstop v džamije. Gosp. Sch. naju je sprejel prav prijazno in prav mnogo povedal o kajirskih razmerah. Naš konzulat v Kajiri ima večji pomen, kakor po drugih mestih, ker namestuje — rekel bi — poslanca pri egiptovski samostojni vladi. Zato je umevno, da se je tudi gosp. Sch. zavedal te svoje imenitnosti. Dovoljenje, tiskano arabsko in francosko, dobil sem še tisti dan, torej ni bilo zadržka. Preč. apostolski vikar in škof, msgr. Sogaro, gosp. p. Geyer in jaz z nekim Kajircem in mohamedancem smo sedli na voz, pa obiskali džamijo El-azhar in še neko drugo, v kateri so plesali derviši. O tej bodem govoril pozneje. Bila je ta družba v mnogem oziru zame ugodna in zato sem ji še danes za prijaznost prav srčno hvaležen.

Džamija ali molitvenica El-azhar se ne vidi z ulice ali s kakega trga, ker je obzidana z raznimi poslopji; samo munare ali stolpi štrlé kvišku. Zato tudi ne vem dobro, (vsaj iz svoje izkušnje ne), kako je zidana. Le notranjščino sem si lahko ogledal dokaj natanko. Njeno ime pomeni „cvetočo“ (zahara-cvesti), torej oznanja že to njeno velikost in slavo. Vanjo vstopiš od raznih stranij; naša družba si je izbrala najnavadnejši vhod, iz katerega smo prišli v veliko vežo. Že tu je bilo živo; starejše suhe arabske postave so se gibale ponosno med mladeniči. Težko bi bil dognal, kakšen opravek ima ta, kakšen posel oni. Za naše oko je posebno mično gledati jutrovske može v dolgih oblekah, hodeče po koncu in zavestno, kakor bi bili kralji, poleg njih pa živahne mladeniče in dečke. Tukaj v veži vidiš, kako obdeluje brivec mlado glavo, dokler ni čisto gola po postavi „prerokovi“. Iz te veže se razširjajo prostori na razne strani, da ne veš, kam bi se obrnil in kam šel najpreje. Nas je sprejel Arabec srednje starosti, pogledal vstopnico, potem pa nas vodil do glavnega dela med vsemi poslopji, do velike džamije same. Po vseh prostorih so skupine učencev in učiteljev, a v glavni molitvenici ali učilnici (oboje je resnično) jih je največ.

Osrednji prostor, prava notranjščina džamije, je res velik, bodisi po dolgosti ali širokosti ali visokosti. Dolge vrste stebrov delé stavbo v več ladij, kakor v naših večjih cerkvah, toda med seboj niso jednake, zato ni celota nič kaj lepa. Vendar ne pozabim nikdar prizora, ki se je kazal našim očem. V tej zares veliki dvorani sem gledal mnoge skupine ali gruče učencev sedečih na tleh. Največ je bilo takih gruč, kjer so sedeli mlajši učenci okrog učitelja ali, kakor pravijo tam, še ha. Sedeli so vsi po jutrovske šegi na prekrižanih nogah in zrlí v še ha ali pa v svojo knjigo. Ta se je držal jako modro in resnobno, govoril učencem in jih izpraševal, pa imel v rokah nekako paličico ali pa nič. V jedni skupini jih je bilo

morda kakih dvanajst ali manj, več pa mislim da ne. Tudi manjše družbe vidiš; dva ali tri brez učitelja; ti se učijo skoro gotovo sami za-se. Prav mnogo jih je pa čisto samih, ob nekem stebri, ali v kotu, ali na planem sedečih s knjigo v roki. Ti se skoro gotovo učé na pamet tega, kar jim je prej razlagal še h. Knjig si nisem mogel ogledati bliže; zdele so se mi kakor zvezki ali pa zavoji daljših listov.

Naši dijaki bi se čudili, ko bi gledali, kako se večinoma tam učé na pamet. Ko držé v rokah knjigo in pri tem bolj ali manj glasno izrekajo svoje učenje, gibljejo se h krati s hrptom in glavo sem pa tje od desne na levo, od leve na desno. Zibljejo se neprestano, vedno jednako, včasih pač tudi naprej in nazaj in sicer dosti močno, da bi se nam ne posrečilo dolgo gibati se po tem načinu. Premišljal sem poprej in poznej, zakaj neki tako ravnajo. Nisem pa našel drugega vzroka, kakor ta, da se s takim gibanjem lože učé na pamet. In resnica je, da telesno gibanje nekoliko pomaga pri učenju na pamet.

Česa pa se učé na tem vseučilišču? Kolikor sem mogel pozvedeti, učé se korana, to je svete mohamedanske knjige, učé se razlage koranove in v obče mohamedanske postave. Šeh sicer razlaga, vendar še bolj izprašuje. Seveda so razne stopinje učenosti pri raznih učiteljih, od navadnega nauka v čitanju in pisanju, do prave „vednosti“ in modrosti.

Mladeniči so tukaj razne starosti, vsi pa imajo jeden namen, da se dobro naučé muslimske vere in njenih zakonov. Videl sem živahne mladiče, pa tudi zrelejše moške. Kar se tiče pazljivosti in pridnosti, zdeli so se mi, da bi bili lahko vzgled našim dijakom. Nobena stvar jih ni motila pri učenju. Ko smo šli mimo, niso se zmenili večinoma za našo družbo. Tolika resnobnost jim je odsevala z obraza, kakoršna je pač spodobna za čitanje sv. knjige.

Gosp. p. Geyer se jako zanima za mohamedanske verske razmere in jih tudi umeva. Porabil je jako rad to priliko, da je nekatere mladeniče izpraševal o njih domovini in razmerah. In tu sem videl, da so mladeniči iz vseh delov mohamedanskega sveta. Jeden je bil iz daljnih južnih krajev, od južne egiptovske meje, drug je bil iz Feza na Maročanskem, tretji iz Sirije itd. Zlasti me je jeden zanimal, mladenič srednje postave, iz Feza doma, pa jako vablji-vega lica. Jako ga je mikalo, kar ga je izpraševal naš pater, z bistrimi očmi ga je gledal in bil mi je tako všeč, da bi mu bil kar rekel: Pojdi z menoj, jaz te povedem v boljše šole, kakor so te tukaj! Še sedaj mi je mladenič pred očmi kakor ljub spomin z jutrovskega potovanja. Toda kolikor glav, toliko mislij. Ko sva se potem menila s patrom o obeh mladeničih

in sem jaz pohvalil ljubeznivost onega Fežana, povedal mi je, da mu prav ta ni bil všeč. „Ali niste videli, kako je srpo in ognjevito gledal? Ali niste zapazili, kako je vse njegovo gibanje kazalo versko napetost, moslimski fanatizem in sovraštvo do nas?“ Molčal sem. Izkusil sem tudi tukaj, kakor že večkrat, ali da jaz vsako stvar premilo in predobro sodim, ali pa da drugi preostro. Kdo vé, kaj je pravo.

Dasi je tukaj prava učilnica, vendar je tudi molitvenica ali džamija. Na vzhodni strani so narejene štiri dolbine, proti katerim se obrača oni, ki moli. Štiri so pa narejene zato, ker so med mohamedanci štiri vrste ali ločinke. Tako zastopa ta molitvenica vse mohamedanstvo. Pa tudi po starosti je ta džamija častitljiva, zakaj 900 let že stoji in skoro toliko časa je tukaj tudi prvo mohamedansko vseučilišče. Zato je pa ta naprava tudi velevažna med mohamedani, rekel bi, da je tukaj središče njih verskega življenja. V obče trdé, da je tukaj ognjišče mohamedanske zagrizenosti in neutešljivega sovraštva do krščanske vere. Od tukaj je že mnogokrat švignila iskra verske razvnetosti med mohamedane, da so bruhnili svoje sovraštvo na kristijane. Učencem, ki hodijo iz vseh krajev lesem, vcepijo šehi versko vnemo v srce in to raznašajo potem mladeniči na razne strani mohamedanskega sveta.

Vendar ne morem si kaj, da bi tudi o tej veliki mohamedanski napravi ne sodil nekoliko mileje in treznejše, kakor sodijo navadno. Ali je tukaj res vse tako zagrizeno ali fanatično, kakor pravijo, ne morem nič tajiti, nič trditi; kar sem videl jaz, ni se mi zdelo tako razvneto. Vsekako je ugodno to, da je to vseučilišče v svetovnem mestu Kajiri, kjer se stikajo vsi narodi in vse vere, zato pa tudi ne more mohamedanstvo biti tako napeto, kakor je drugodi, kjer ni drugovercev. Egipet je v verskem oziru sploh mnogo prostejši, kakor so druge jutrovske dežele. Dalje trdé, da je to vseučilišče morda največje na svetu, češ, tu je nad 10.000 učencev, čital sem celó, da jih je 12.000. Dasi jih nisem štel, zdi se mi vendar to število mnogo preveliko. Statistike ne ljubijo jutrovci; če vprašáš o tem in onem številu, povedó ti velikanske številke, da se kar z roko potiplje laž ali pretiravanje. Tako je pač tudi tukaj. — Naposled ni treba imeti čitatelju pregroznih mislij, kako visoka učenost se neki podaje tukaj. Tukaj se uči najprej koran, ker drugega ne potrebuje

mohamedan. Kdor misli na to, ne more občudovati te šole, pač pa jo pomiluje.

Kakor iz drugih tamošnjih naprav in navad, tako se prepriča potnik tudi v tem zavodu, da je mohamedanu prva, najvažnejša in skoro jedina stvar njegova vera. Zanj živi, zanj se uči, zanj deluje, zanj umira. Naša zapadna novodobna omika se ponaša s tem, da se je ločila od vere; brez števila jih je med kristijani, ki sovražijo svojo krščansko vero: a na jutrovem je ta stvar med mohamedani vse drugačna. Prva in največja mohamedanska šola je — verska šola v najožjem pomenu. In prav v tem je še dandanes moč islamova. Vsakdo vé in priznava, da je islam škodljivo in pogubno verstvo. Toda jedna moč je v njem in sicer ta, da so njegovi verniki zanj vneti. Med mohamedani jih najdeš mnogo, ki ne izpolnjujejo zapovedij svoje vere, a jako malo jih najdeš, ki ne bi bili ponosni na to, da so moslimi in ki bi zaradi tega ne zaničevali drugovercev. Prav potrebno je, da kristijani dobro preišljamo o tej stvari. Da, da, bodimo pravični proti mohamedanom in pohvalimo (seveda samo to), kar imajo lepega in dobrega, ali se pa celó od njih učimo!

Take misli so me navdajale, ko sem ogle doval to učilnico. Dostavljam še, da je med dijaki nekam taka uredba, kakoršna je bila nekdam na evropskih visokih šolah. Razdeljeni so po narodnostih ali pokrajinah. Vsak oddelek ima svoj odločeni prostor, svoj „rivák“ (t. j. veža, šotor, oddelek poslopja); v vsakem oddelku je poseben nadzornik (nazir). V svojih dvoranah imajo spravljena učila, zvezke, knjige in pisalno orodje. Dijaki se vadijo ne samo v učenju, ampak tudi v verskih opravilih. — Kako je z drugimi navadami, žal, nisem zvedel.

Ko je sv. Gregorij, veliki rimski papež, videl v Rimu lepe Angle iz Sakse, ganilo ga je to v srce. Obžaloval je, da tako lep narod še ne pozna krščanske vere. Zato je poslal na Angleško Avgušтина s spremljevalci, da so Anglom ali Angležem oznanjali krščansko vero. Mislím pač, da vsakega dobrega kristijana obide jednaka misel, ko opazuje lepo mladino v teh prostorih, ki se muči s koranom: zakaj se ne učé krščanske vere in onih ved, ki blažijo srce pa razsvetlujejo pamet! Da, kadar se to zgodi, potem bode „El-azhar“ res cvetoča.

(Dalje.)

cijal“ s svojim tajnikom. Pravoslavni imajo tukaj svojega nadbiskupa ali metropolita, konzistorij in župnika. Mohamedani imajo poleg „reis-il ulema“ še razne „hodže“ in dervise (mnihe); židje pa imajo rabina. Glavni svetni oblastvi sta: „zemaljska vlada“ in vrhovno vojno zapovedništvo za Bosno in Hercegovino. Izmed šol omenjam: gimnazijo, učiteljsko pripravnico, mestno moško in žensko šolo. Verske (svoje) šole imajo katoličani, pravoslavni in tudi mohamedani. Listov ali časnikov izhaja v Sarajevu več, n. pr. politični: „Sarajevski list“ in „Bosnische Post“ (vladna lista, izhajata po dvakrat

na teden), „Bošnjak“, „Napredak“ (srbski) in jeden turški list (jedenkrat na teden); cerkveni listi: „Vrhbosna“ (lastnik kapitel vrhbosanski), „Glasnik dobrobosanski“ (lastnik pravoslavni konzistorij), in „Glasnik jugoslovanskih franjevac“. Znanstven list je „Glasnik zemaljskoga muzeja“, leposloven pa — „Vila“. Te liste, kakor razne tiskovine tiskajo v štirih tiskarnah, izmed katerih je jedna vladna, jedna srbska, dve sta pa zasebni.

Tako sva si pridobila nekoliko pregleda po mestu in o mestu. Lahko se obrneva sedaj do nekaterih posameznostij. (Dalje.)

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Dalje.)

Kristijan Pajer. (Po fotogr. narisal Rafael Bek.)

IV. Jeruzalemski romar.

Vsak kristijan, kateremu še živi vera v srcu, ozira se v postnem, posebno še v velikonočnem času tako rad na svete kraje. Oljska gora, Kalvarija, pot, po kateri je nesel Zveličar križ — stopajo nam pred duševne oči; vsakdo si ustvari o njih nekako podobo. Prav je torej, da se tudi

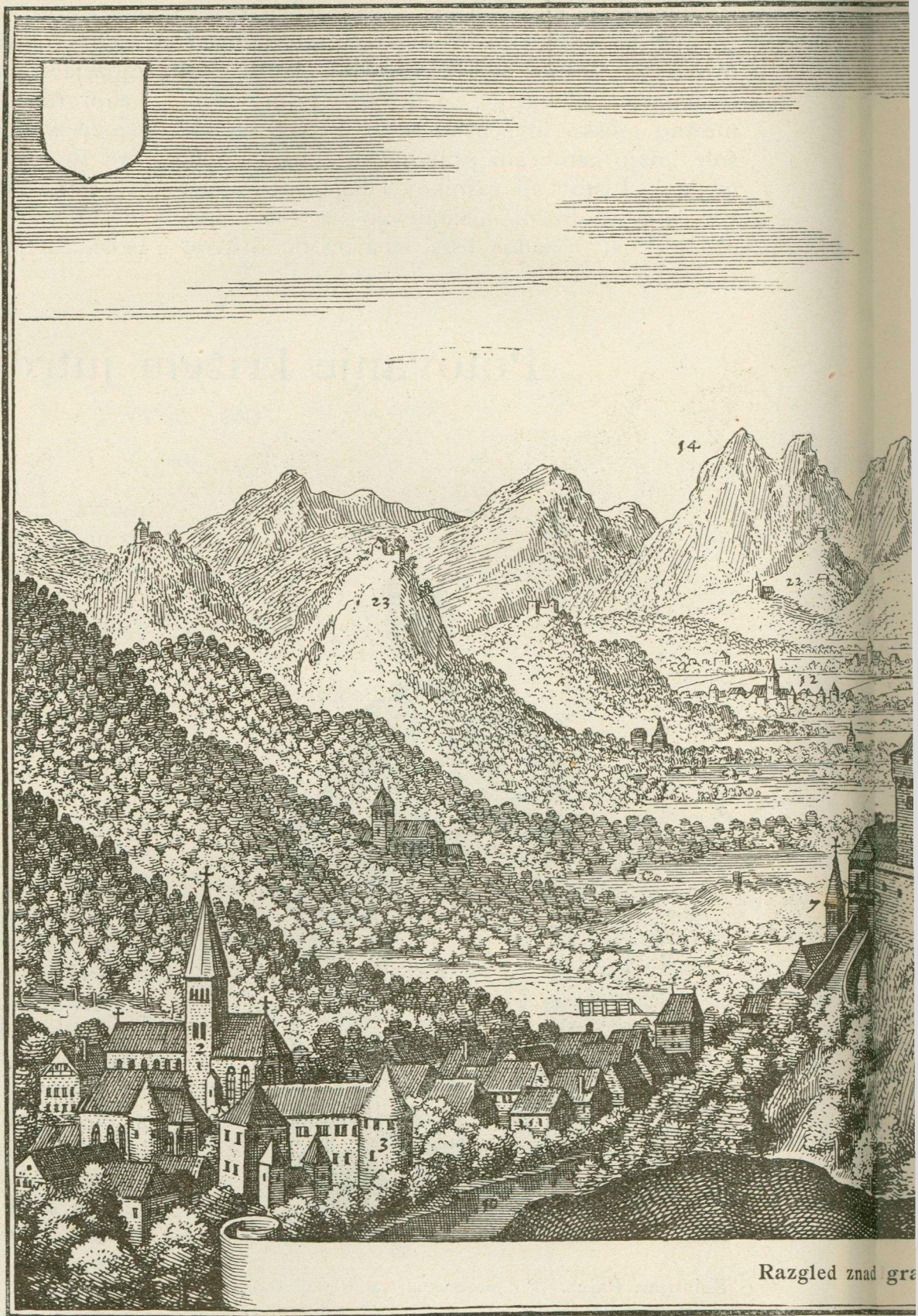
midva, dragi čitatelj, ozreva na one kraje. Pa nama je prav lahko; treba samo, da greva za svojim dobrim znancem Kristijanom, ker tudi on je bil v Jeruzalemu dolgo in pa večkrat. Za sedaj torej naju ne zanima Aleksandrija, marveč le to povem, da si je napravil Kristijan lepo obleko po arabski šegi in bil tako prav zal dečko, da bi se ga ne sramoval niti pravi Arabec. Takega nam kaže tudi naša slika tukaj-le. Povedal sem to le zaradi tega, da sem ga mogel dostojno predstaviti čitateljem.

Bilo je ondaj, ko je bil naš Kristijan prvokrat v Egiptu in se vračal domov zaradi bolezni, po zimi l. 1860. Predno se je napatil domov, mislil si je, naj grem še v sveto deželo, ker sem tako blizu. A avstrijsko ladijo bi bil moral čakati dolgo, zato sklene voziti se z rusko ladijo, ki je bila pripravljena, da odrine kmalu. Kupi si torej vozni list od Aleksandrije do Jafe in plača zničano ceno 10 frankov ali pet gld. Vreme je bilo pa grozno slabo, ker je bilo po zimi, meseca grudna. Veliki valovi so se zaganjali ob ladijo in jo premetavali kakor orehovo lupino. Na ladiji so potniki vsi vprek stokali ali bljuvali, zlasti ženske so hudo trpele zaradi morske bolezni. Vožnja je trajala 36 ur. Ko se približajo Jafi, spoznajo mornarji kmalu, da ne morejo popotnikov précej izkrcati, ker je bilo morje preveč viharo. A ladija vendar ni mogla naprej, ker je imela veliko blaga za Jafu. Polagoma se valovi nekoliko poležejo in od Jafe sëm priveslajo arabski čolnarji urno in spretno, kakor bi se igrali z razjarjenim morjem. To vam je čudno ljudstvo, ki ne pozna strahu, ne vé, kaj je vljudnost, ampak jedino le, kaj je zaslužek in dobiček. Dasi je premetavalo morje čolne ob veliki ladiji, da je pokalo, silili so na ladijo, plezali in se gnetli

po lestvici ali stopnicah, da bi skoro stlačili drug drugega. Ko so prišli na krov k potnikom, niso jih dosti vprašali, ali hočejo iti, ali ne, ampak kar pograbili so njih prtljago, tirali jo v čoln in tako tudi potnike spravili vanje. No, res ne gre skoro drugače, zakaj mnogi potniki bi se bali iti v čoln, ko bi jih skoro s silo ne potisnili čolnarji. Pa to bi še bilo, da bi le tako tesno ne natlačili čolnov! Do poslednjega prostorčka nasadé popotnike po čolnih, da sami že skoro težko veslajo. Čoln se pogreza v vodo, da molí rob le nekoliko nad morsko površino. Kdor hoče vedeti, kaj je nevarno, naj se vozi ob hudem vremenu v Jafu! Poleg te težave ima popotnik neizrekljive sitnosti s čolnarji. Kristijan je moral obljubiti voznine deset pijastrov, to je malone jeden goldinar. Ko so bili s čolnom že nekoliko od ladije, naženó čolnarji potnike, da morajo dati še veliko več, ker je vreme slabo in morje nevarno; če ne, ne prepeljejo čolna na suho. Seveda obljubi ali dá vsakdo ne vem koliko rajši, kakor da bi ga tukaj stiskal divjak in trpinčil v smrtnem strahu. No, Kristijan je prestal tudi to pot srečno in se kmalu prav slastno okrepčal v prijaznem frančiškanskem samostanu v Jafi.

Ko si je nekoliko ogledal Jafu, mahnil jo je urno proti Jeruzalemu. Najame si konja in plača zanj 20 frankov. Izprva je pot med vrtovi jako prijetna, potem pa čim dalje pustejša. Štiri ure od Jafe je mestece Ramla s frančiškanskim samostanom. Tu ostane Kristijan čez noč in odjaše drugo jutro naprej. Primerilo se mu ni nič posebnega, in tako je bil popoldne že v Jeruzalemu. Ko je videl prvič sveto mesto, bilo mu je tako milo v srcu, da se je zjokal kakor mal otrok. Stopil je s konja, poljubil tla, začel moliti, potem pa šel peš proti mestnemu vходу. — Pisatelj teh vrstic misli, da mu je tukaj ugodna prilika za nekaj besedij o samem sebi.

Povedati namreč želi, kako mu je bilo na turškem poštnem vozu, v katerem se je vozil prvič po tej cesti od Jafe do Jeruzalema.

Razgled znad gra

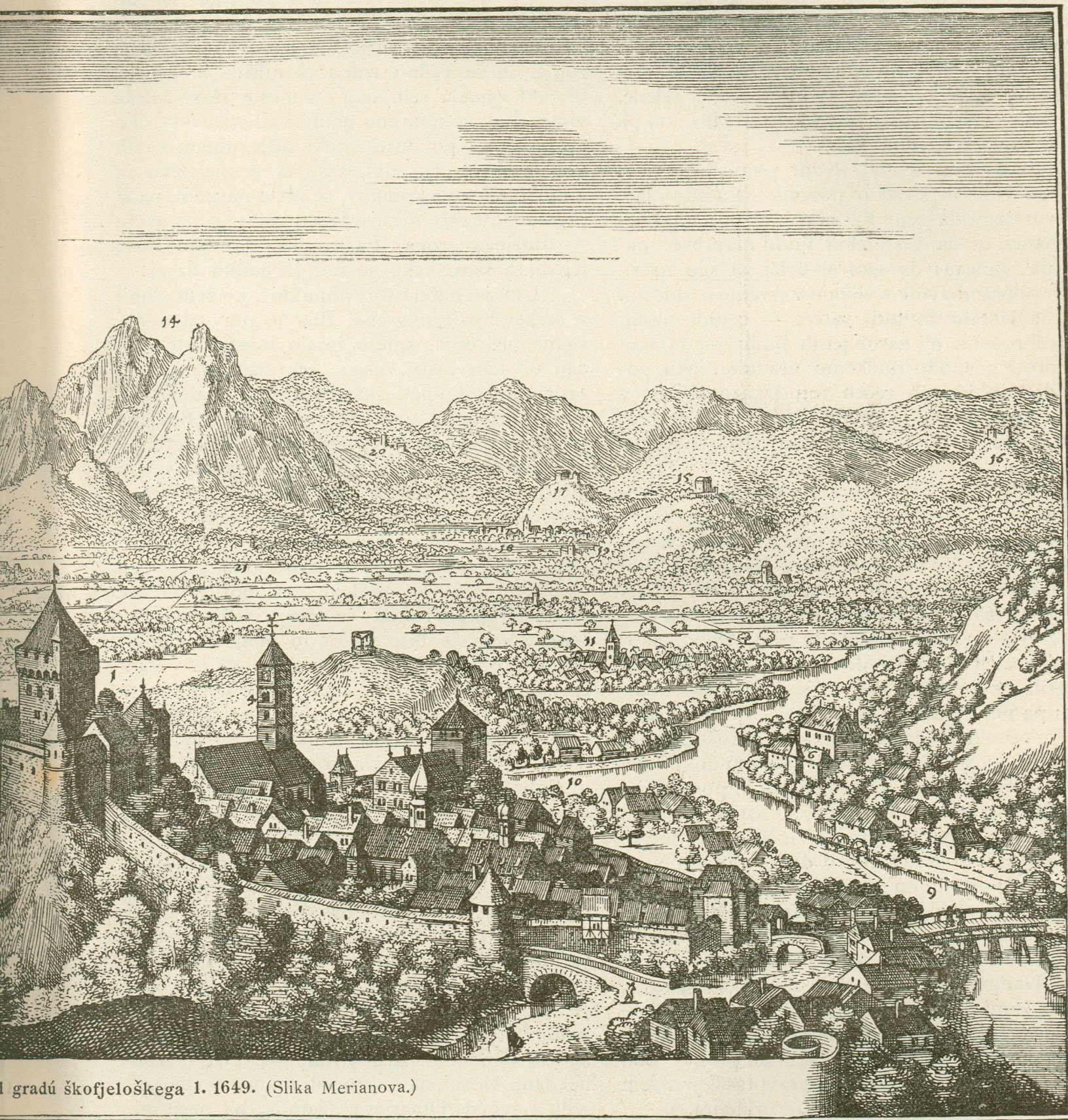
1. Škofjeloški grad. 2. Starološka župna cerkev. 3. Starološki grad. 4. Cerkev sv. Jakopa, 5. sv. Kranj. 13. Cerngrob. 14. Kranjske in koroške gore. 15. Grad Smlednik. 16. Šmarna Gora.

samo

Na vozu, dokaj podobnem našim nekdanjim poštnim vozovom, smo sedeli prav različni ljudje: arabski ali turški voznik, neki „slepi“ potnik, ki se je vozil „povrh“, turški uradnik in pa

jaz. Zaradi dveh stvari mi je in mi bo ta vožnja vedno v spominu: zaradi mraza, ki sem ga užil in zaradi nekoliškega strahú, ki sem ga prebil.

domišljaj, da je pošta v varstvu mojega sopotnika, turškega uradnika; čemu bi se torej bal! Toda, saj vemo, pamet nam pride mnogokrat

1. gradú škofjeiškega 1. 1649. (Slika Merianova.)

1. Mesto sv. Trojice. 2. Puštal (Burgstall) 3. Samostan sv. Klare. 4. Mestna hiša. 5. Poljanščica. 6. Selščica. 7. Vas Godešče. 8. Mesto Kamenik. 9. Grad Kamenik (Oberstein). 10. Mesto Kamenik. 11. Grad Križ. 12. Cerkev sv. Primoža. 13. Grad Stermol. 14. Grad in samostan velesalski. 15. Šentjoška gora.

Če bi bil pa bolj pameten, ne bilo bi niti jednega, niti drugega. V kovčegu sem vozil s seboj prav gorko ogrinjalko in s to bi se bil obvaroval mraza; v pameti pa bi bil lahko mislil, ali si

prepozno. — Vozil sem se že večkrat po zimí, tudi ob burji, toda še nikdar me ni tako zeblo, kakor me je na poti od Ramle proti Jeruzalemu. Z judovskih gorá je bril prav mrzel veter, prava

burja, hkrati je gonila v voz tako gost dež, da mi je silil tudi skozi dokaj debelo suknjo. Če si pa moker in na vetru, občutiš mraz dvakrat huje. Bila je noč; vozil sem se od pete ure zvečer, do osme ali devete ure zjutraj, zato je bilo tem pusteje. „Oh, Jeruzalem“, rekel sem si, „huda pot vodi do tebe!“ Čitatelj naj si torej nikanar ne misli te dežele vedno tople in zelene. Če brije meseca sušca tako ledena sapa, kaj pa še le meseca grudna!

A česa sem se bal? Kdor pomisli, da sem mnogo čital in slišal o pobojih na cesti iz Jafe v Jeruzalem, da sem bil sam Evropec med nepoznanci, in da vest takih ljudij ni preveč natančna, umeva, da sem si delal za silo načrt, kako bi branil svoje življenje v skrajnem slučaju. Morda je bilo to tudi vzrok — četudi nisem izmed robotih ali zarobljenih ljudij —, da sem bil proti gospodu turškemu uradniku jako postrežljiv in v vseh rečeh mu izkazoval čast v toliki meri, da mi je ponudil smodke in ne vem še kaj, kar je na Turškem jako velika vljudnost in odlika.

V Ramli in pri dveh khanih smo postali toliko, da so nekoliko pozobali naši trije konji. Tam namreč uprezajo le po tri konje vštric. Kako čudno se mi je zdelo v Ramli! V temi in grdem vremenu sem taval sem in tje, dokler nisem s težavo našel frančiškanskega samostana. A tu me sprejmó prijazno in postrežljivo kakor domačina. Kako dobro dene ptujcu gostoljubnost v takih krajih, vé le tisti, ki je to izkusil. Umevam pa popolnoma, zakaj je naš Odrešenik tako veliko ceno določil gostoljubnosti, rekoč: „Ptujec sem bil, in ste me sprejeli.“ Koliko dobrih del storé ti preprosti, a tako prijazni in postrežljivi frančiškani, kadar sprejemajo ptujca za ptujcem, romarja za romarjem, brez razločka vere, narodnosti in stanú! Kako dobro delo je torej, pomagati tem posrednjim „čuvajem Božjega groba!“

Po slabi noči je zasvetilo naposled lepo jutro. Voz je obstal v oni dolini, kjer se je bojeval David z Goljatom in ki se dandanes imenuje Vadi-Hanina. Jako prijazno je tukaj; drevje raste, potok šumi ob zimskem času po strugi. Ugajalo mi je tukaj, spominjal sem se domačih krajev. Tudi gostilna je bila taka, kakor so pri nas. Kaj da se dobi za okrepčalo, nisem vprašal, ker sem hotel ta dan še maševati v Jeruzalemu.

Vedno više in više smo šli proti svetemu mestu. Jeruzalem, nekdanja judovska stolica, sedi res kakor kraljica na visokem sedežu, na gorovju. Stari narodi so radi zidali mesta na takih trdnih krajih. Dandanes bi ne gradil nihče mesta tukaj. Zato je Jeruzalem tukaj na višavi vekovit pomnik največjih in najvažnejših dogodb, kar se jih je dogodilo v človeštvu. Jeruzalem živi — zaradi Kristusa. To izprevidi lahko vsakdo, ki le ne-

koliko misli. Judom je Jeruzalem spomin božje kazni, mohamedanom je spomin velikega preroka Isa (Jezusa): torej je prav Izveličar, ustanovitelj naše svete vere, ona podlaga, na kateri stoji Jeruzalem. Jeruzalem — grob Kristusov, zibelka krščanstva, pozdravljam te, bivši romar in še vedno romar v mislih in željah!

Od zapada sèm se gre v mesto skozi Jafska vrata. Pot vodi mimo gradú kralja Davida. Tu greš najprej po dosti široki ulici, potem kakih 300 korakov navzdol, zasučeš se na levo in greš zopet 300 korakov, še malo navzdol, pa si pred znamenito in najsvetejšo cerkvijo na svetu — Božjega groba. Pa čujmo, da nam pové Kristijan sam, kako se mu je godilo tukaj:

„Ura je odbila štiri popoldne, ko sem stopil v cerkev Božjega groba. Bila je prav tedaj navadna procesija, katero imajo frančiškani vsak dan ob tem času. Glasno sem zajokal, ko sem zaslišal nebeško petje, katero so spremljale orgle. Skoro nisem si upal iti proti kapeli Božjega groba. Prosil sem Izveličarja odpuščanja grehov in hvalil Boga za srečo, da sem na tako svetem mestu. Ker so cerkev kmalu zaprli, šel sem v frančiškanski samostan „Sv. Odrešenika“, da bi me vzeli za nekaj časa v romarsko hišo. Želel sem ostati nekaj časa v Jeruzalemu, da bi si ogledal mesto in okolico, pa tudi molil na svetih krajih. Takrat še niso imeli Avstrijci svoje romarske hiše, kakor jo imajo dandanes; vsi katoliški božjepotniki so se zbirali le v frančiškanski „novi hiši“ (casa nuova), kakor se imenuje. Brez obotavljanja in brez plačila so me sprejeli in dovolili, da smem tukaj ostati jeden mesec. Dobival sem ves čas dobro hrano in dobro postrežbo, imel dobro posteljo in lepo stanovanje. Porabil sem čas za to, da sem obhodil svetišče za svetiščem, pa opravil tudi pobožna opravila, kakoršna se spodobijo romarju na svetih krajih. Sveto obhajilo sem prejel na Božjem grobu.“ Tako naš Kristijan.

O Jeruzalem in Božji grob! Nepozabna sta vsakomur, kdor je došel do vaju ali celó živel nekaj časa v vajini sredi, v vajini bližni. Še vedno se mi dvigajo pred očmi temni mestni zidovi; mnogi vitki stolpi mohamedanskih džamij rastó izmed kamenitih, nepokritih poslopij; tam na nekdanji Móriji, na mestu Salomonovega templja sedí mogočna Omarjeva džamija, na nasprotni — zapadni — strani se črni streha nad kupolo cerkve Božjega groba; stolpi blizu tam pričajo, da so tu krščanske cerkve. Če stopim le nekoliko v višavo, takoj te zagledam, ljubomila Oljska gora! Solnce vshaja tam nad teboj in obseva vrhove gorá; zvonjenje, otožno in nenavadno mi prihaja na ušesa, vmes pa poslušam glas mucinov, ki kliče z visoke munare moslime k molitvi. O Jeruzalem, ti si le jeden! — Koraki

me védejo po ozkih ulicah v temačno svetišče. Verniki vseh krščanskih izpovedanj se zbirajo tukaj, duhovniki zažigajo kadila, lučic gorí brez števila, kapél je premnogo — ob vsakem koraku vidiš, da se tukaj druži vse krščanstvo. Pa sili te čudno hrepenenje, da vstopiš v mali prostorček male kapele, res v grob. Smrt in življenje, preteklost in sedanost in prihodnost, čas in večnost se tukaj zlivajo v tvoje srce, da vse nekako okušaš in se zdiš svojemu Bogu tako blizu, kakor še nikoli. Božji grob je samo jeden. Zato ne greš jeruzalemskemu romarju nikdar iz spomina. Rekel bi, kadar je romarju blizu smrtna ura, tudi tedaj in zlasti tedaj mu je nad vse mil spomin onih ur, ki jih je preživel poleg Izveličarjevega groba.

Petje v cerkvi Božjega groba so hvalili že mnogi, a prehvalili ga niso. Petje ima moč, da se mu ne moreš ustavljati, in tam, na svetih mestih, ima moč, da te zatopi v neizrekljivo mila čustva. Marsikateri potnik pripoveduje, kako je jokal, ko je slišal to petje, jaz rečem samo: Čudno bi bilo, ko bi dobro vzgojen in čuteč katoličan ne jokal ob taki priliki. Tudi če se samo spominjam tega, kar sem tam doživel, premaguje me jok in objema nepopisna miloba. Ne sramujem se tega. — Toda povrnimo se h Kristijanu!

Ker se je mudil dalj časa v Jeruzalemu, šel je danes sem, jutri tje, kamor ga je vodila sreča ali pa družčina. Nekega dné gré čez Oljsko goro v Betanijo, ki je uro hoda od Jeruzalema proti jutru, da bi obiskal Lazarjev grob. Sreča je nanesla, da se je sešel s šehom ali starejšinom tega kraja. Kristijan tedaj še ni znal arabsko toliko, da bi bil mogel govoriti gladko. Tu pa si pomoreta kmalu s tem, da je Kristijan govoril slovensko, šeh pa srbsko. Naučil se je srbsčine po Bosni in Srbiji, kjer je kupčeval. Mnogi domačini namreč, zlasti Betlehemčani, gredó po svetu in se naučé v Evropi več jezikov, za katere imajo prav poseben dar. Šeh je bil Slovenca prav vesel, povabil ga je v svojo hišico, postregel s kavo in turško pipo. Pripovedoval je, da je bil tudi on v Avstriji in pohvalil posebno vljudno vedenje Avstrijcev do ptujcev.

Betanija je jako ljubezniv kraj. Tako ljubo sloni na južno-vshodni strani Oljske gore, tam, kjer se polagoma znižuje, kakor bi pozdravljala potnika, gredočega iz Jerihe proti Jeruzalemu. Hiše so borne, a imajo še precěj čedno lice; kamenita tla se ti zdé kakor spominek iz starodavnosti, in maloštevilna drevesa te vabijo v senco. Jutranje in poldnevno solnce razveseljuje Betanjca. Tu bi se kmalu privadil, da bi bilo le več vode. Naš Odrešenik je hodil todi mimo iz Jeruzalema in v Jeruzalem, pa rad se je pomudil v Lazarjevi hiši na betanjskih brdih.

Naš Kristijan se je mudil tudi dokaj dolgo. Bilo mu je prijetno v šehovi družbi in pozabil je, da je po zimi dan kratek; tudi ni vedel, da zapró v Jeruzalemu mestna vrata, ko zaide solnce. Ko pride do vrat sv. Štefana ali — kakor se imenujejo po domače — bab sitti Miriam, bila so zaprta. Kristijan ni mogel v mesto. Pa tudi ni delal stražnikom nadlege, marveč poiskal si je v dolini Jozafat prostoren judovski grob, kakoršnih je več in kateri imajo podobo male votline po naših kraških dolinah; vanj je zlezal in prenočil brez skrbi. Tako je lahko povsod miren in brez skrbi, kdor ima lahko vest in lahko mošnjico; ni se mu bati Boga, ni se mu bati tatov.

Drugo jutro si je lahko na vse zgodaj ogledal vrt Getsemani, kamor je tako rad hodil naš Izveličar in kjer je še dandanes lep vrtič v lasti katoličanov, namreč oo. frančiškanov. Izprosil si je od vrtnarja tudi nekoliko cvetic v spomin. Tukaj na vrtu je katoličanu neizrekljivo prijetno pri srcu. — Zaveda se, da je na domačih tleh — saj je domač tam, kjer je katoliško —, pa tudi vrtni oskrbnik je tako prijazen, kakor le more biti dobra, preprosta vrtnarska duša. Tu pohajaš po belih stezicah, oziraš se na velike starodavne oljke, ki rastó tam, kjer so nekdanje rastle oljke ob Gospodovem času; veseliš se raznih pisanih in duhtečih cvetic; najbolj pa te mika pogledati Jeruzalem, ki stoji na nasprotni strani doline Jozafat, vrh nekdanjih salomonskih zidin. Gredoč okrog ob vrtnem zidu vidiš postaje križevega pota, in tako tiho, tako mirnega srca, tako zatopljen v Jezusovo delovanje in trpljenje, v njegovo ljubezen in njegove besede opraviš to pobožnost, da ti vliva v srce neizrekljivo sladkost.

Kristijan je šel tudi v cerkev Marijinega groba, ki je v lasti razkolnikov. Katoličanu ni tukaj ljubo; a če se nekoliko premagamo in gledamo bolj z duhom, kakor s telesnimi očmi, pozabimo naposled neprijetno sedanost, veseli nas samo blaženi spomin svete Device.

Kmalu potem je želel ogledati si hišo, v kateri je obhajal Izveličar zadnjo večerjo in kjer časté mohamedani grob Davidov. Kristijan gre brezskrbno proti poslopju, in ker so bila spodaj vrata odprta, gre kar naprej in pride v malo džamijo. A kar mahoma ga obstopijo kaki štirje imami ali mohamedanski duhovniki, da je izpreletel Kristijana velik strah. V nekatera svetišča ne sme po mislih mohamedancev stopiti brez smrtne kazni noben drugoverec. No, tukaj ni bilo hujšega, kakor da so hoteli imeti bakšiša. Toda naš romar je imel pri sebi samo nekaj pijastrov — nekaj beličev. Kaj so hoteli ž njim storiti drugega kakor pustiti, da je odnesel pete, ali pa k večjemu omahati ga s palico. Zgodilo se mu ni nič žalega, a sklenil je, da ne bode hodil vselej tje, kamor bi ga vodila odprta vrata. (Dalje.)

danes zvoni v postnem času v obeh loških župnijah ob 11. uri. „Mlinarjem zvoni“, pravijo, „da pripravijo moko za žgance“, ker so pozabili prvotni pomen tega zvonjenja.

L. 1631. je popotovala soproga kralja Ferdinanda čez Trst na Dunaj, in Ločani so ji poslali osem konj za spremstvo.

Imeniten dogodek iz te dôle je, da je škof Vit Adam pl. Grebeck leta 1632. ljubljanskemu škofu Tomažu Chrönu zastavil Loko, ker je potreboval denarja, in sicer za 200 zlatov, 594 $\frac{1}{2}$ beneških srebrnih kron in 228 državnih tolarjev, kar bi znašalo po naši veljavi približno 2187 gld.

Tri leta potem so se v Loki zbirali vojaki Gonzagovega polka za tridesetletno vojsko.

V onem času so se po loških cerkvah uvêdle prve orgle. Pri „Materi fari“ so zapele prve orgle leta 1626., v cerkvi sv. Jakopa v mestu l. 1634. in v Crngrobu l. 1649. Ljudstvo je bilo vse vneto za to novo napravo, ki je močno pospeševala službo božjo in ljudi vspodobujala za večjo gorečnost in mu dajala veselje do cerkve. Tudi opazujemo, da je največ vkusno izdelanih, zares umetnih oltarjev po raznih cerkvah loških iz te dôle. Ti nam kažejo, da je ljudstvo takrat mnogo žrtvovalo za olepšavo Gospodovih svetišč. Mnogo pobožnih ustanov izvira iz tedanjega časa. Zidala se je tudi šola l. 1627., sedanja „Kadilčeva hiša“ poleg mestne župne cerkve. Ustanovil jo je Staroločan in posestnik Mihael Papler, plemenit mož, in sicer, kakor slove napis: v čast božjo, domovini in mladini pa v blagor. —

*Got zv ern, disem Vaterlant vnd dessen
Ivgent zv Wolfart.*

Poživila so se društva rokodelcev ali cehi, ki so se bila nekako razrušila v dôle reforma-

cije, zakaj mnogo trdovratnih in svojeglavnih obrtnikov je moralo takrat mesto zapustiti. Tako vidimo, da je škof Albreht III. Sigismund dne 19. vel. travna leta 1662. podelil čevljarjem in usnjarjem njihove pravice, pekrom pa že dne 22. vel. travna l. 1652. Oni so jih pozneje prejeli še od cesarja Leopolda I. dne 12. rožnika l. 1674., kakor tudi kovači dne 5. sušca l. 1678. Peki so jih dobili pozneje še od cesarice Marije Terezije dne 26. rožnika l. 1748. Tako se je jako povzdignil rokodelski stan v Loki.

L. 1683. se je pri loških podložnikih zopet pobiral turški davek. Sam tedanji starološki župnik Andrej Hudačut je odštél 124 gld. deželne veljave in leta 1684. zopet poleg mnogo drugega, tako, da je žalosten vzkliknil: „O patientia, sed nondum finis!“ (O potrpežljivost, pa še ni konca!) Tudi lakota je večkrat trla ljudstvo. L. 1675. so iz lubja in lanenega semena napravljali kruh. O tem še pripoveduje prosto ljudstvo. Lačno leto je bilo tudi l. 1686. Dvanajst let pozneje pa je 19. vel. srpana požar pokončal spodnji trg v mestu, kakor kaže slika z napisom v špitalski cerkvi. Pogorelo je petdeset hiš s cerkvijo vred. Popreje že, l. 1660. je pa pogorel nunski samostan z drugimi poslopji v dan sv. Janeza Krstnika; ta požar je jako zbegal in prestrašil vse Ločane.

Ločani so bili vedno jako goreči za dobro stvar. To nam kaže tudi zgradba kapucinskega samostana v Loki l. 1707—1709. Prostovoljno so pomagali ljudje, bližnji in daljnji, pri tej stavbi. Nad 600 ljudij je delalo in pomagalo neprenehoma, mlado in staro, moški in ženske so se izkušali, kdo bo storil več. Potem, pravim, se ni čuditi, da sta bila samostan in cerkev dodelana v 3 poletjih, dasi je bilo treba vso tvarino skupaj spraviti od daleč. Požrtvovalnost in loška dobra volja ste premagali vse težave. (Dalje.)

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Dalje.)

V. V Betlehemu.

Sveti večer ponuja vsakemu vernemu kristjanu najslajšega veselja, četudi je v borni koči na samotni gori. Seveda vse drugače se obhaja sv. večer na onem kraju, kjer je sv. Devica rodila Izveličarja sveta — v Betlehemu. Ker je bil naš Pajer prvič v sveti deželi prav v mesecu grudnu, imel je priliko praznovati sv. večer v Betlehemu.

Pot iz Jeruzalema v Betlehem¹⁾ je prav prijetna in tudi ne dolga. V dveh urah jo lahko prehodiš. Ker je hotel Kristijan biti nekoliko mogočnejši in imenitnejši na dan svojega godú, t. j. božični dan, najel si je osla in plačal zanj deset pijastrov, kar je nekaj manj kakor 1 gld.,

¹⁾ Ker sem to pot in razne zanimivosti ob njej opisal v „Jeruzal. romarju“, ne morem istih stvari opisovati tukaj. Tu govorim bolj o čustvih, mislih in „vtiskih“ na tej poti. — Pis.

dobil še nekega ptujca za tovariša in mahnil popoldne v Betlehem. Tovariš je hodil peš in imel veliko nadlogo s čevljem, ki ga je žulil, zato sta hodila le počasi. V grškem samostanu sv. Elije, ki je na lepi višavi prav blizu ceste, nista se oglasila zastonj; dobila sta nekaj pi-jače in črne kave. Od tod naprej pa jima je bila sreča manj mila. Rosil je dež, temno je bilo močno, in naša potnika nista zavila na pravem kraju s ceste v Betlehem. Šla sta naprej mimo Betlehema in jo mahala menda proti Hebronu. Dobro, da srečata vsaj nekaj Beduvinov; povedó jima, da sta celo uro od Betlehema naprej in jima torej treba kar vrniti se. Ker nista znala sama poti, naprosita z besedami in znamenji domačine, naj jima kdo pokaže pot in ju spremi do Betlehema. Za nekoliko bakšiša jima oni res ustrezajo in privêdejo oba do mesteca. Bilo je ob 9. uri.

Betlehemske mestece ima res prijazno lice. Dasi prihajajo sem vedno romarji, vendar je tu mirno, prijetno. Na sv. večer je pa silno živahno, ker domačinov in ptujcev kar mrgoli po ulicah in hišah. Mnoge luči, lepo petje, jutrovska obleka — to gane pač lahko človeka, ki se zna globoko in živo zamisliti v čase, ko je le-sem prišla sv. družina. Res se je od tedaj do danes premenilo mnogo, a kraj in nekoliko tudi značaj ljudstva — je ostal. Rad verjamem, če tudi nisem izkusil, da je sv. večer v Betlehemu za vernega človeka znamenit dogodek za vse življenje.

Kadar govori človek iz srcá, vredna je govorica zlatá, in zato naj govori Pajer sam, kako se mu je godilo v Betlehemu, če tudi govori nekoliko nenavadno.

„V Betlehemu sem oddal najprej svojega osla nekemu Arabcu in mu naročil, naj ga prižene zjutraj v frančiškanski samostan, potem pa sva s tovarišem korakala naravnost proti samostanu. Ko sem bil pred cerkvijo in samostanom in sem pomislil, da je nocoj sv. večer, da je jutri moj god, da sem daleč od domovine, kjer je polno snega, a tukaj je skoro vse v cvetju, ko sem pogledal svetlobo na vseh straneh in poslušal ganljivo petje betlehemske mladine, prijelo me je, da sem glasno zajokal, ne od žalosti, ampak od veselja, potem pa sem zapel pred samostanom v materinem jeziku božično pesem, kakor sem jo znal:

Nikar ne dremajte,
Zvesto poslušajte:
Na judovski zemlji
Se čudo godi.

Ko tako pevam, pristopi k meni frančiškan, bil je p. Janez, in me vpraša: „Dragi popotnik, kaj pomeni to, da požete tukaj tako glasno in se ob enem jokate?“ Jaz mu povem vse od-

krito, kakor mi je bilo v srcu, tudi, da je jutri moj god in kako me je ganilo, da sem prišel prav ta čas v Betlehem. Frančiškan me objame in naju takoj odvêde v samostan. Tukaj nama lepo postrežejo, potem odkažejo sobo za bivanje z dobro posteljo. Ko so odpeli jutranjice, začela se je o polnoči velika slovesnost. Midva sva bila prav blizu oltarja in videla prav dobro patrijarha Valerga, ki je opravljal službo božjo. Tudi govoril je, in sicer v laškem jeziku, ter razložil pomen Gospodovega rojstva. Med ljudmi sem opazoval resnično pobožnost, četudi je trpela služba božja jako dolgo, kakor je tam navada.

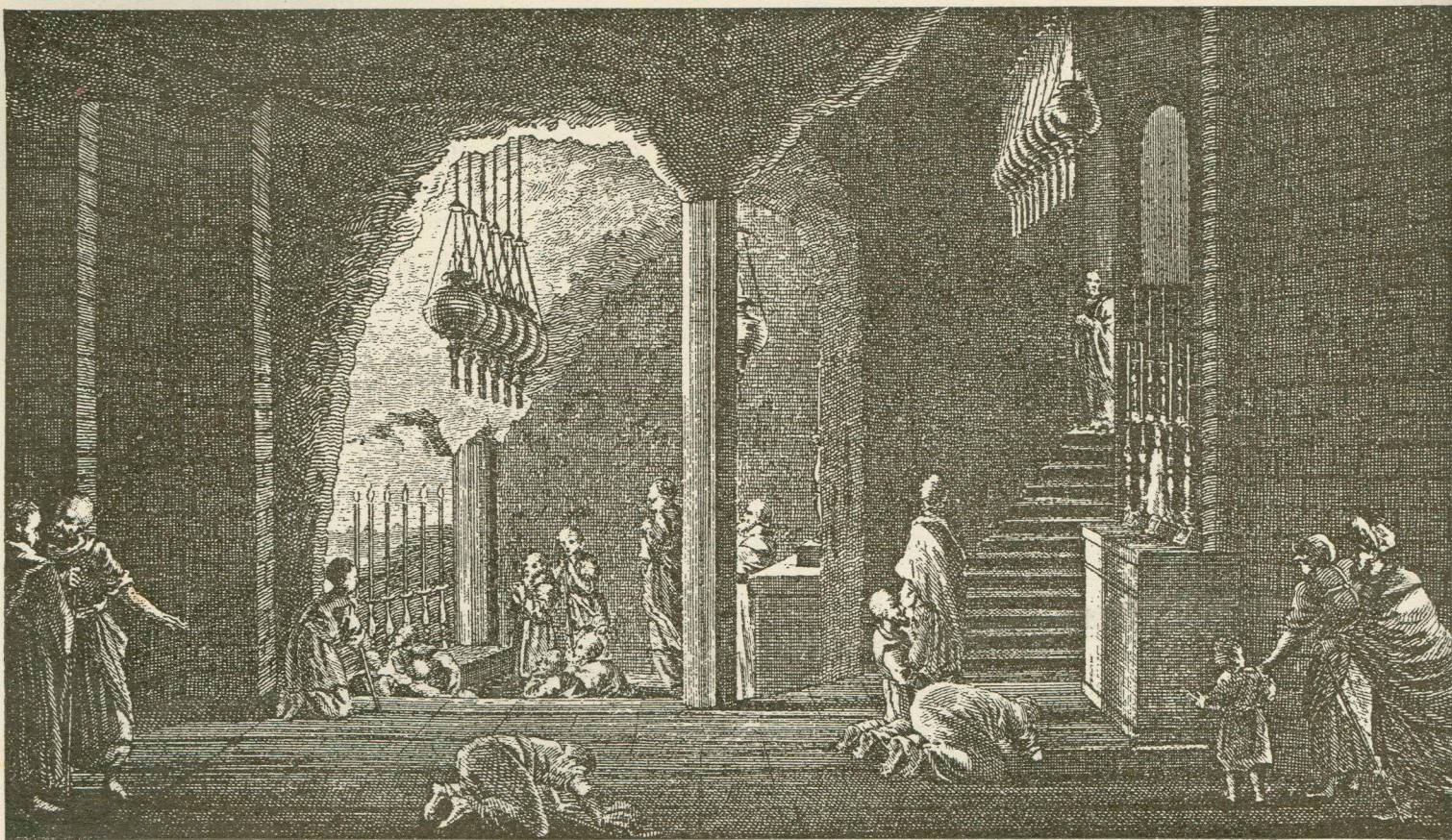
Po svetem opravi sem šel počivat, a le za jedno uro, ker potem je bila procesija na polje, t. j. na tisto polje pod Betlehemom na jutranji strani, kjer so se angeli prikazali pastirjem. Betlehemske dečki so nosili oljčne veje v rokah in pevali prelepe pesmi v latinskem jeziku ali koralno. Ta procesija me je živo spominjala tiste srečne noči, v kateri je prišel Izveličar na svet.“ Tako naš Kristijan.

Kdor je videl Betlehem in si ogledal zlasti preprijazno polje, katero imenujejo opisovalci navadno „pastirsko polje“, umeva, kar govori Kristijan o svojem ganjenem srcu. Prijazni grički, rodovitna dolina, lepo polje — vse to se druží v betlehemske okolici, in lahko se imenuje še dandanes — hiša kruha, kakor je tudi hiša kraljevska.

Spomini betlehemske se mi ne bodo izbri-sali. Saj sem se pa tudi trudil vtisniti si njegovo zunanjo obliko v dušo, kakor bi jo hotel zare-zati v jeklo. Najlepši kraj se mi je zdel pod samostanom in katoliško cerkvijo na južnem robu doline, od koder se lahko pregleda vse mestece. Tu-le sem stal na vse zgodaj v jasnem jutru, sedel na skalo, podprl si glavo, gledal in mislil! Tam v daljavi nad Mrtvim morjem je priplulo rdeče solnce izza gorâ in oblilo bele hiše z nepopisnim žarom, kmalu pa je izginila rdečina in bela svetloba se je bliščala tako mično in milo, da sem gledal in se nisem nagledal. Kakor bel venec obkrožuje mestece dolino, ta se pa niža in niža in naposled prehaja v ravno polje.

Tudi na tem polju sem pohajal v prijaznem jutru, ogledaval si njegovo rast, srečaval betlehemske okoličane, ki so lepi ljudje, zagorelega lica, gibčne postave. Ko sem se pozneje vozil nazaj v Jeruzalem, ni mi mogel neki nemški slikar prehvaliti Betlehemčanov in Betlehemčank¹⁾; a videl sem ga tudi poprej dolgo, dolgo časa mirno stoječega na trgu in opazujočega memogredoče ljudi, domačine in ptujce.

¹⁾ Domačinko v nedeljski opravi z belo haljo ti kaže naša slika na str. 281.

Svetišče Gospodovega rojstva v Betlehemu.

Mal košček zemlje, majhen prostorček v Betlehemu ima dandanes pomen in veljavo, kakoršne nimajo obširne pokrajine: votlina, v kateri se je rodil naš Izveličar. Opisal sem jo drugod in tukaj je ne morem natančneje. Čitateljsem podajem pa sliko te votline, onega dela namreč, v katerem sta glavna oltarja: Gospodovega rojstva in pa sv. treh kraljev. Prvi je grški ali razkolniški, drugi je katoliški.

Človeške stvari so nepopolne in svetno veselje je malokdaj stalno ali čisto. Tudi na tem mestu ne uživa potnik čistega veselja, vsaj goreč katoličan ne, marveč boleti ga mora, da so razkolniki katoličane tako odrinili iz tega svetišča. Vzeli so jim s silo in zvijačo glavni oltar, kjer je po sporočilu prišlo božje dete na svet, sedaj pa delujejo s silo in zvijačo, da bi jih odrinili popolnoma iz tega svetišča. Lahko umevamo, zakaj si prizadevajo razkolniki toliko, da bi si pridobili tukaj kos za kosom, vendar spada to ravnanje med najžalostnejše stvari, kar jih je rodila verska napetost. Varihi tega svetišča, frančiškani, si niso nikdar v svesti, da ne pridere nadnje sovražna sila in konča kateremu celó življenja.

Tak neizrekljivo žalosten slučaj se je prigodil lanskega leta dné 26. vinotoka popoldne. Ko so imeli frančiškani ob štirih navadno procesijo in prišli do svetišča, stal je tukaj kavas ali služabnik rusovske palestinske družbe z dvema gospodoma. Zaradi tega poprosi zakristan, ki

je šel pred procesijo, naj se umaknejo. V svetišču namreč velja tak red, da ne smé biti med svetim opravilom katoliškim noben grk zraven, in med opravilom grškim tudi ne noben katoličan. Gospoda sta se umaknila takoj, toda kavas je kmalu potem zopet prišel in se postavil pred oltar. Ko ga je hotel zakristan odriniti, potegne kavas revolver in hoče zakristana ostreliti. Sproži dvakrat, a ga ne zadene. Zakristan, brat Liberat, mu skoči za hrbet in ga zgrabi nad komolcema, da ni mogel streljati vanj. Nastane hrup in zmešnjava; nekateri redovniki zbežé, drugi hité bratu na pomoč, najprej brat Deodat. Takoj pomeri nanj kavas, a še predno sproži, skoči predenj brat Liberat, da bi rešil brata Deodata. A zadene ga krogla kavasova v trebuh in takoj se zgrudi mrtev na tla. To še ni bilo zločincu dovolj. Kakor besen ustrelil na 76 letnega starčka p. Rafaela, ki se je ravno mirno in pobožno priklonil pred oltarjem Gospodovega rojstva. Krogla je zadela nesrečneža, ki je imel roke sklenjene na prsih, v levi komolec, strla mu kost na členu, predrla mu nad ledjem v telo in obtičala v hrbtišču. Starček je bil ranjen skoro do smrti, a je pozneje za silo okreval. Zločinec je ustrelil še petič in ranil dva brata, a sedaj se posreči drugim, da mu vzamejo smrtno orožje. Tu pobegne morilec strahopetno, oskrnivši sveto mesto s krvjo mirnih redovnikov.

Razburjenost je bila po Betlehemu grozna. Katoličani bi bili udarili na razkolnike, ko bi

jih ne bili pomirili frančiškani. — Žal, da je zločinec Avstrijanec, Dalmatinec, po imenu Jurić. Oblast ga je zgrabila še isto noč in dela v zapor. Rusovski konzul ga je hotel rešiti, a ni mogel. Kaznovala ga bo pravica. Toda lahko rečemo, da izvira ta zločin iz hujskanja in sovraštva proti katoličanom, katerim hočejo razkolniki pobrati poslednjo trohico pravice. Vidi se tudi tukaj, da se razkolniki odlikujejo v nestrpnosti in sovražnosti do katoličanov, zakaj to so vcepili gotovo Juriću v glavo v toliki meri, da so ga pripravili do zločinstva.

Zdi se mi, da se bode v Betlehemu morda v kratkem premenilo še mnogo. V takih raz-

merah ni obstanka ali bo šlo katoličanom na bolje ali na slabše. Upajmo, da pojde na bolje, kakor se katoličanom tudi drugod obrača na bolje.

O Betlehem, Davidovo mesto, bodi ti sreča mila in varuj te zla nebeški tvoj rojak Jezus!

A ne pozabimo Kristijana Pajerja! Zgodaj zjutraj na sveti dan mu je pripeljal Arabec osla, frančiškani pa so mu napolnili žepe z raznimi dobrotami. To ga pa ni zaviralo, da bi se zopet ne oglasil v grškem samotanu sv. Elije, češ, dobra je pijača, ali kar se dobi za god in za sveti dan.

(Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Pomladni glasi posvečeni slovenski mladini. IV. Uredil Ivan Štrukelj. Založili sotrudniki. V Ljubljani 1894. Tiskala „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani. 12°. Str. 143. Cena nevezanemu zvezku 25 kr., trdovezanemu 35 kr. — Zopet so se začeli „Pomladni glasi“ uprav v pomladnem času; njih glasovi odmevajo krepkeje in mileje nego kdaj, zato ti pa tudi vzbujajo čustva, da boš bral z veseljem spis za spisom in končaje pritegneš: dolgo mi ni nobena knjiga tako prijala kakor le-ta.

Vsebina in razdelitev 4. zvezka je podobna prednikom. Spisi so: „Baron Ivan Vajkart Valvasor“ (1—21). Sp. Evgen Lampe. Zelo poljudno in jasno nam piše pisec Valvasorjevo življenje in njegove zasluge. Spremlja ga v šolo, na potovanje, na bojno polje, opisuje kot učenjaka in pisatelja. Sem in tje so pa v pripovedovanje zasejane kratke opazke in vspodbudni opomini, ki se kaj lepo prilegajo mladinski knjigi. Na čelu knjige se nahaja Valvasorjeva slika (iz „Dom in Svet“-a). — „Bela kača“ (Narodna pripovedka za deco.) F. S. Finžgar. (22—27) V pesniški obliki nam pripoveduje o grajščaku Vitoglavu, hčerki Dragojili in njeni hudobni mačehi Krasi,

o menihi,
Ki je bival v koči tihi,
In o grajski ženi hudi,
Ter o Pustemgradu tudi,
Ki sedaj je podrtija,
Kjer se solnči bela zmija.

— „Hudi dnevi“ (28—46). J. Štrukelj. Zgovorno, mikavno in najivno pripoveduje pisec o Krajanovi družini, ki jo je zadela nesreča za nesrečo, dokler niso prisijali lepši dnevi. — „Pastir“ (48—79) F. S. Finžgar. Tako je naslovljena povest o najdenčku in njegovem varihu, milosrčnem ovčarju Rókici, ki skrbi prav očetovski za malega Izidorja, dokler se ne oglasi pravi oče v veliko žalost kruš-

nega očeta. Pripovedovanje je zanimivo in prijetno, konec je nekoliko prebajen. Otroci res radi beró o zakladih (deus ex machina), in utegne se pripetiti kaj podobnega v življenju, a kar je izredno, ni predmet poeziji, ki zahteva v prvi vrsti verjetnost. — „Materina luč“ (81—100). J. Jerše. Na divnem Bledu smo. Tu se vrši žalostna povest o barcovi hčerki Angeli. Piscu se je posrečilo, da vzbuja sočutje za svoje junake. Sanjam pa ne pripisujemo toliko pomena, kakor on, saj sanje so laž, a Bog je istina. — „Pri bučah“, (102—112). J. Štrukelj. Pisatelj je pokazal, da se dá tudi o bučah kaj zanimivega povedati, če ima človek le mnogo pečkâ v buči (z ozirom na str. 106).

Med posamezne pripovedne spise so vpletene štiri lirične pesmi, namreč: „Materina pesem“ in „Poslanka“, zložil M. Prelesnik, „Pomni“, zložil Volc in „Najlepši dan življenja“ F. Neubauer. Vse pesmice se beró gladko. — Knjižico končuje igrokaz v treh dejanjih: „Od hiše!“ Spisal Josip Volc. (113—143). Slučajno smo malo preje brali nemški igrokaz s podobno vsebino: „Der Schutzgeist“ v knjigi: Hauskomödien für die Jugend, A. v. Krane. Reči moramo, da nam je „Od hiše!“ mnogo bolj všeč od nemškega, ker je vse naravno, umevno in verjetno, razven onih usodnih pet let (str. 129) in da Vid tako pozno zvé dogodbo o Logarjevi družini (115), kar sicer spisa nič ne moti. Igrokaz je živ, dejanje izvira iz dejanja, dokler se zamotek ne reši s tem, da premagata pravica in resnica. — V vsi knjigi se nahaja čista slovenščina, jednotna pisava. Oblika dela čast „Katoliški tiskarni.“ Knjižici želimo obilo uspeha.

V. S.

Salve Regina ali razlaganje molitve Češčena bodi Kraljica za Šmarnično opravilo. Spisal Jožef Kerčon, duhovnik ljubljanske škofije. Z dovoljenjem preč. knezoškofijstva ljubljanskega. V Ljubljani, 1894. Založila „Katol. Bukvarna“. Natisnila „Katoliška Tiskarna“. 16°. Str. 318. Cena v pol usnju

jaki in drugo znamenitejše osobje, kakor glavar¹⁾, kateri je oskrboval gospostvo namestu škofa.

Šele čez tri leta po potresu je škof Filip zopet pozidal in popravil grajščino in stolp sredi dvorišča, kapelo pa pozneje. O potresu nam govore napisi na vzidanih, še dobro ohranjenih ploščah z grbom brizinških škofov. Précej nad prejšnjim glavnim vhodom v grajščino se tako-le čita:

*Als . in . dem . do . man . zalt . von . Christi
. Vnsers . herren . gebvrdt . MDXI . am .
XXVI . tag . marcii . das . Schlos . dis . orts
. dvrch . den . erdpidem . eingefallen . ist .
diser . paw . des . geschlos . dvrch . den .
hochwirdigen . hochgepornen . Fvrsten . vnd .
herren . herren . Philipen . bischove . zv .
Freising . Pfalezgrove . bei . Rein . vnd . her-
zogogen . in . Beürn . dis . in . dem . nachfol-
genden . XIII . von grvndt . angefangen . vnd*

¹⁾ Izprva so to službo imeli domačini. Ob času luteranstva pa so bili tudi domači plemiči okuženi, zato so škofje svoje rojake volili za glavarje v Loki.

*. in . dem . XVI . jaren . seiner . Gnaden .
stifst . Freising . zv . got . folend . worden .*

Jednak napis se je bral tudi na stolpu vzidan, ki je stal sredi dvorišča, a pisan je bil v latinščini. Sedaj je ta napis vzidan na novem hodišču na vrhu stopnic, ki držé iz samostana v grad.

Naj omenim še nesrečni dogodek, ki se je pripetil v tej grajščini.

Škof Konrad V. pl. Hebenstreit pride čez leto potem, ko je bil odvezan od krške stolice, kot brizinški škof v Loko l. 1312. Imel je baje pri sebi 5000 zlatov. Njegovi denarja lačni služabniki ga zabodejo, da bi se polastili denarja. Pokopali so ga najprej na vrtu, misleč, da se je umoril sam. Pozneje se je zvedel zločin, in pokopali so ga v župni cerkvi starološki. Tako nam pravi napis nagrobnega kamna:

*Hic iacet Dominus Conradus Episc. Frising.
per Dominum Nicodemum, successorem suum
hic sepultus Anno MCCCXXX.*

(Dalje.)

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

VI. Ob nazareških brdih.

V nobenem jutrovskem kraju se mi ni zdelo tako domače, kakor v Nazaretu. Saj je v Nazaretu večina prebivalcev katoliška, tudi glavna cerkev je v katoliških rokah; potem je v Nazaretu in okrog Nazareta več drugih katoliških svetišč, in naposled so domačini nazareški priljudni, olikani, pošteni, kar se kmalu čuti, ako je ptujec tam nekaj dnij. Zato je Nazaret prav vabljev.

Seveda sodi vsak potovalec kraje po svojih razmerah. Tako tudi jaz. Bilo mi je jako ugodno v Nazaretu in zato se mi je pač tudi précej prikupil.

Nedaleč od svojega velikega samostana in od cerkve Marijinega oznanjenja imajo oo. frančiškani lepo zidano „nova hiša“ za romarje. Ta hiša je zidana popolnoma tako, kakor so zidane boljše hiše po jutrovih krajih. Skozi obzidje in prostoren vhod prideš na dvorišče. To je srednje veliko, štirivoglato; na okrog so spodaj razne sobane, zlasti velika in lepa jedilnica, v kateri je prostora za kakih 40 — 50 oseb, nekaj sob za potnike in shramb. Kuhinje ni tukaj, zakaj kuha se za popotnike v samo-

stanu in donaša sem. Posebno lepo je prvo nadstropje. Tukaj je več sob in sobic s posteljami za ptujce, obširna hodišča in prijazen „divan“, to je skupna soba za vse ptujce, kjer se lahko shajajo, pogovarjajo in zabavajo.

Imel sem, bivajoč v tej ljubeznivi hiši, prijazno sobico z oknom proti cerkvi in trgu blizu cerkve. Tu sem lahko opazoval vse gibanje nazareških prebivalcev, njih nošo in navade; pa tudi ptujci so se tod motali v večjih in manjših družbah, tiho in glasno, kakor je nanesla prilika.

Če sem se zjutraj nekoliko zapoznil v sanjah, vzbudilo me je ljubko petje domačih lastavk, ki so žvrgolele prav pred vrati. Prvi dan, ko sem jih zaslišal pred sobo, zdelo se mi je čudno, kdo me tako prijazno drami. Vstanem, odprem vrata in zagledam mirne lastavke, ki so sedele na drogih in vrvéh na hodišču in gostolele svoje pesmice. Prav nič se niso bale. Rekli so mi, da tukaj so lastavice stalno, po zimi in poletu.

Postrežba romarjev je v vseh katoliških samostanskih gostiščih jako skrbna. Nad vse pa mi je bila všeč tukaj, kjer je imela „nova hiša“ ob mojem obisku za predstojnika omikanega br. Janeza, Holandca po rodu. Kako se je trudil

ta mož kot pravi redovnik za to, da bi osladil romarjem bivanje v Nazaretu, o tem sem pripovedoval že drugodi.

Nazaret leži res na brdih. Nad veliko ezdrelonsko planjavo ali „Merdj-ibn-‘Amir“ (kakor jo zovejo domačini) se dviga polagoma nazareško gorovje blizu tako, kakor naše dolenske gore. Prostira se skoro od karmelskega gorovja do tiberijskega jezera in ni nikjer posebno visoko. Največja višina, „Djebel-et-Tur“ ali po naše Tabor, stoji precěj na samem, vendar je v tem hribovju, o katerem govorimo. Tam, kjer se vpenja ob bregéh naše mestece više in više, ima to gorovje malo planoto ali dolino, ki se razteza od juga proti severu; dvigne se do hrbta tega gorovja in se spušča na drugi strani naprej proti severu, do Safurije na levi in Kefr-Kane na desni strani. Svet je jako primeren za majhno mesto, kakoršno je Nazaret. Ker je dolina obrnjena proti jugu, mislim, da je po letu tudi jako vroče. Vendar hladi Nazarejce pogostoma veter in jim donaša dobrega zraka. — Po teh brdih hoditi je jako prijetno in kratkočasno za onega, ki je vaje hribov. Razgled se ponuja z vsake višine lep: na jug proti Samariji, na sever po Galileji, na zapad do srednjega morja in na vshod na goro Tabor in drugo hribovje.

Nad vse milo pa je potniku, ko hodi po teh brdih zato, ker je tod hodil naš Izveličar. Človek lahko zasadi palico v tla in reče skoro trdno: Tu le-sem je stopil, tu-le je stal naš Gospod! Zlasti čez ono sedlo, ki je naravnost nad Nazaretom, hodil je Gospod gotovo večkrat.

Veličastna cerkev vzbujá spomine na ljubo Mater Božjo. Najlepša dôba v znameniti zgodovini nazareški je bila pač ta, ko je nedolžna Devica, ta najlepši zemski cvet, rastla in cvetla v tem cvetličnem kraju. Nazaret namreč pomenja cvet ali kraj cvetja. Vsi vzori, kar jih imamo pesniki in pisatelji, tu so bili gola istina. Zato je Nazaret res pesniško, ljubeznivo mesto, kjer se poživí in pomladí potnikovo srce.

Opravil sem presveto daritev na vseh svetih mestih, kjer mašujejo katoliški duhovniki. Ko so ljudje videli, da bo tu ali tam sveta maša, takoj se jih je zbralo nekoliko. Ljudje imajo živo versko prepričanje, česar navadno ne nahajamo ob velikih božjih potih. In vseskozi se védejo dostojno. Da bi le njih revščina ne bila tolika! Ko sem nekoč maševal v svetišču Jožefove delalnice, poleg katere je majhen vrt za zelenjavo, takoj je na vrt smuknila žena, ki je nabrala nekoliko zelenja. Morda mislijo ljudje tudi tukaj, kakor semtertje pri nas: kar je cerkvenega, to je naše.

Lepo je v Nazaretu glavno svetišče: cerkev Marijinega oznanjenja. Potnika obide veličastno

čustvo, kakor na Kalvariji ali v Betlehemu. To svetišče je samó katoliško, zato vlada vseskozi lep mir, in povsod se vidi vzgledna snažnost. Na nobenem sv. kraju nisem prebil toliko časa, kolikor tukaj. Če je kje prijetno moliti, prijetno je tukaj.

Bil sem neizrekljivo vesel sedanje lične cerkve, dokler nisem videl nekaj ostankov stare cerkve iz časa križarjev. Zlasti še potem, ko sem videl mogočno stavbo v Safuriji (blizu Nazareta), kolikor se je je še ohranilo, stavbo iz samega lepo obdelanega kamena, ko sem spoznal načrt treh ladij —, bilo mi je hudo v srcu in rekel sem si: Ni taka, kakoršna je bila prejšnja. Da, kdor hoče videti, koliko stori navdušenost za sv. vero, gledati mora cerkve iz srednjega veka.

Za omiko domačinov storé veliko, veliko redovniki. Ogledal sem si celo vrsto razredov, ne vem pa več koliko jih je. Učitelji frančiškani so mi pravili tukaj, kakor drugodi, da so domači dečki jako nadarjeni za učenje; najbolje jim pa gredó računstvo in jeziki, ker te-le najbolj potrebujejo za življenje.

Tudi za deklice je zavod in šola. Oskrbujejo oboje zlasti „Gospe nazareške“, kakor se imenujejo. Bil sem tudi v tem zavodu in sodil, da ga francoska vlada podpira prav izdatno. Te gospe so mislile, da imajo v lasti oni prostor, kjer je bila nekdanj cerkev kot spomin, da je bil tukaj vzrejen Gospod (ecclesia nutritionis). Četudi so se redovnice dosti vneto — morda še preveč — potezale za to stvar, vendar niso dognale ničesar. Opazil sem pri njih nekoliko nevoljo nad oo. frančiškani, ki niso hoteli priznavati njihovega svetišča. A očetje ravnajo čisto prav, ker nihče ne sme v tako važni stvari ravnati po svoji volji brez dokazov.

Zanimiva zame in za mojega potnega tovariša je bila hiša usmiljenih bratov nad Nazaretom. Na vshodni strani Nazareta namreč, na prijaznem gričku je majhna hiša, prav vkusno zidana. Tu imajo usmiljeni bratje zdravilnico in lekarno. Ob tedanjem času sta bila tukaj samo dva brata, in jeden izmed njiju je bil tudi širje znani Slovenec — zdravnik br. Eduvard Benedičič. Lep mož vam je bil, v najlepših letih, v dolgi redovni obleki, z gosto črno brado. Ravno je dajal ljudem zdravila, ko ga pozdraviva; kmalu zavijeva v domačo govorico, spoznavša ga kot domačina in Slovenca. — Predno sem odšel, spoznal sem, da tam ni srečen in si želi domov. Žal, da ga je dohitela nesreča, predno se mu je izpolnila želja: obolel je na umu, in poslali so ga zdraviti se v Benetke. Kako je sedaj ž njim, ne vem. Pravil je, da so ga že večkrat med potom zgrabili domačini in spravili v smrtno nevarnost. Morda mu je tako nevarno stanje nakopalo dušno bolezen.

Zastran Nazarejk, katerim pojó toliko hvale potovalci, povedal sem v „Romarju“ svojo misel. Res, dolžne so Mariji hvalo za to, kar imajo: lepoto duše in obraza, Mariji, ker je po njej prišla vera Izveličarjeva na svet, ki nas blaži in osrečuje po duši in telesu.

Marija — je bila vredna, da je bilo njeno bivališče med cveticami v gorah galilejskih; Nazaret je bil srečen, da je gledal desetletja najsvetejše osebe, kar jih je bilo kdaj na zemlji.

VII. Huda pot.

Treba, da se ozremo na Pajerja in povemo dalje, kako se mu je vprvič godilo v sv. deželi.

Vrnivši se iz Betlehema v Jeruzalem — bilo je na sveti dan —, videl je veliko francoskih vojakov. Imeli so tedaj (leta 1860.) dosti posla v Siriji, ker so mohamedani strahovito divjali zoper kristijane. Kakor je znano, bilo je najhuje v Damasku in ob Libanonu, toda tudi drugod je vrelo med moslimi. Pajer ni namerjal še dalje muditi se, zato se je odpravljaj na pot. Nakupi si nekoliko spominkov sv. dežele, priskrbi si romarski list, gré izrèč zahvalo oo. frančiškanom za gostoljubnost in doméni se z nekim Ogrom — tovarišem na poti v Betlehem —, da pojedeta skupaj do Jafe.

Ker ob zimskem času mnogo dežuje po teh krajih, zato je potovanje največkrat težavno in neugodno. Pajer si je torej poiskal konja za ježo, kakoršnih se lahko dobi pri Jafskih vratih (v Jeruzalemu). Dal je lastniku dvajset frankov (10 gld.) na roko od konja in ga izročil tovarišu Ogru, sam pa je hotel pospraviti svoje stvari in nekaj malega še nakupiti. Ko se vrne, da bi odrinila, ni bilo konja več, vzal ga je neki francoski častnik. Ne rotnenje, ne prošnja nista nič pomagali, konja ni bilo več. Kaj bi storil? Šine mu v glavo, naj gre peš, kakor njegov tovariš Oger, zlasti ker denarja ni imel preobilo. Stlači prav na tesno svoje dragocnosti v zavoj in se odloči za tako pot. Še jedenkrat ga zvabi želja nazaj v sveto mesto in v cerkev božjega groba, da bi se poslovil od tako milega kraja. Kdo vé, ali pride še katerikrat sem, ali ne! Pred cerkvijo sreča deklico, ki je imela cvetlice. Vpraša jo, ali so na prodaj. Odgovori, da je iz Betanije in da prodaje mleko pa cvetlice. Takoj jih izbere naš Kristijan in dá deklici pijaster. Tako je bila vesela denarja, da mu je poljubila roko.

Vreme se je bilo napravilo neprijazno, dežilo je in mrzel veter je podil nad mestom sive oblake. Naša potnika se še oglasita pri avstrijskem konzulu, ki prebiva ob cesti v Jafo zunaj mesta. Takrat je opravljal to službo grof Kaboga. Močno in odločno jima je odsvetoval, češ, naj

nikar ne hodita sama in ob tem času, „zakaj ne samo vreme je nevarno, tudi domačini so sedaj jako razburjeni, in ne morem vama biti porok za to, kar se vama utegne pripetiti.“ Toda Pajer se ni dal odvrniti od namena: „Kdor ima pogum in zaupanje v božjo pomoč, ničesar se mu ni treba bati.“ Grof je dvomljivo zmajeval z glavo, ko ju je spremil do vrat in gledal za njima, misleč si: „Svoje glavnost se vama morda izplača še prav bridko.“ Ona dva pa sta ubrala pot pod noge in korakala po blatu proti zapadu — proti Jafi. Bila je ura 11. dopoldne, dež je pritiskal neprestano. Večkrat sta se ozrla na Jeruzalem in se poslavljala od njegovega temnega zidovja. A kmalu jima je izginilo izpred očíj, pa tudi pred seboj nista videla mnogo, ker je bilo obzorje zastrto z meglo.

Ker se je bil Pajer dobro obložil z raznimi stvarmi, čutil je kmalu težo svoje prtljage in videl, da mu pot nikakor ne bo prijetna. A treba je bilo prenašati, kar si je naložil sam. Okoli jedne ure popoldne dospeta do vasi Kolonija. Ob poti sta bili dve hiši, obe kavarni. Ker sta bila oba premočena, želela sta se malo pogreti in pokrepčati. A dobila sta samo nekoliko črne kave, in nista imela niti klopi, niti stolov, kamor bi sedla. Zato je vskipela Ogru jeza, da je začel razgrajati in je prevrnil celó majhno mizo. Sedaj pa je bil ogenj v strehi. Lastnik se je hudoval in vpil, Oger je kričal, ljudje so jeli vreti skupaj, in kdo vé, kaj bi se bilo zgodilo, ko bi ne bil znal Pajer poseči vmes. Razložil je domačinom, da Oger ni mislil nič hudega, da je samo slabe volje zaradi slabega vremena in da ima hudo jezo. Dali so se res pomiriti, Pajerja pa hvalili, češ, da je „šeker adam“ — sladek mož.

Ko sta se tukaj pomudila precéj časa, treba je bilo iti naprej, da dospeta še za dné do mesteca Ramle. Tu sta namerjala prenočiti. Pot je bila slaba, vreme še vedno deževno in kmalu se je zmračilo. Bilo je že prav temno, ko prideta z judovskih gorá na saronsko ravnino.

Nekaj časa rineta naprej, ne vedoč, kam gresta. Po blatu in vodi se jima je udiralo globoko. Kar zakliče Pajer: „Dragi moj, zašla sva, preveč sva jo zavila na desno. Kaj pa sedaj?“ „Le naprej, bodi, kar hoče!“ odvrne Oger, kateri se je bil čisto udal v ta jako sitni položaj.

Bodi sreča, bodi nesreča — po dolgem tavanju sta vendar prišla do nekega sela. Prvi so ju pozdravili psi, katerih je po onih krajih povsod jako veliko. Ko ovohajo oba ptujca, zalajajo in zatulijo tako, kakor bi bili volkovi udarili nanje. Kmalu spravijo ljudi po koncu, da pridere iz vasi cela truma oboroženih Beduvinov. Za naša znanca se razplete jako nepo-

voljen in nevaren položaj, ki bi bil marsikoga pripravil ob pogum. Toda Pajerju ni upadlo srce. Načelnik onih divjakov pristopi in zakriči nad njima:

„Česa iščeta tukaj, pasja sinova?“

„Psa nisva, pač pa sva kristijana, — nesrečna, ker sva zašla in zgrešila pot.“

Oboroženi Beduvini se niso hoteli pogovarjati z njima, marveč ju zgrabijo, odvêdejo v selo in potisnejo v zapuščen hlev. Tu v hlevu sta videla, da je bilo bradatih mož nad deset in da se jim torej nikakor ne moreta ustavljati, tem manj, ker sta bila oba do kože premočena in hudo utrujena. V kotu hleva sta videla ob slabi luči skoro popolnoma nagega arabskega starčka, sedečega poleg osla. Imel je nekake gosli, kakoršne imajo tam; namestu strun imajo napeto konjsko žimo. Igral je silno otožno; Ogru se je zdelo, da je to njuna smrtna pesem, in to je povedal tovarišu. Jeden izmed Beduvinov pa zgrabi Pajerja in ga trešči na tla rekoč: „Čakaj, kristijanski pes, nocoj vama pokažemo, kaj smo mi, pravoverni (moslimi)!“ Kristijan ne reče nič, ampak mirno čaka, kaj pride, Oger pa začne preklinjati, da se drznejo ti malopridneži tako ravnati z njima, ki nista storila nič hudega. Pajer ga opomni, da je kletev slaba

priprava za smrt, naj rajši moli. Sam vzame iz žepa svečo, katero je bil dobil pri procesiji v cerkvi božjega groba, da bi jo prižgal za svojo zadnjo uro. A drug Beduvin udari po njem, da odleti sveča v blato. Potem potegne handžar (krivo sabljo) in ga začne vihteti nad Pajerjevo glavo. Pajer je že mislil, da mu razdivjani človek gotovo odseče glavo, zato obudi kesanje in se udá v voljo božjo. A Oger ni bil s tem zadovoljen. Skoči po koncu in se zakadi v drugega Beduvina, rekoč: „Ne, življenja pa ne dam tako po ceni tem vragom! Poprej pobijem turškega psa.“

Tu pa se stvar hipoma zasuče. Bodisi, da so prišli res pravi lopovi nad vás, bodisi, da se je raznesla samo govorica o teh kristijanih: zunaj hleva se začuje močno kričanje: „Lopovi, lopovi!“ Ženske, otroci, moški — vse je kričalo vprek. Beduvine v hlevu popade strah in urno planejo ven ter začno streljati. V tej veliki zmešnjavi ni nihče mislil na oba jetnika; zato skočita po koncu in pobereta svoje stvari in zbežita naravnost iz sela na nasprotno stran, kakor se je slišalo streljanje in vpitje. Kmalu sta bila od strašnega prizorišča toliko daleč, da sta se oddahnila. Toda čakala ju je druga nevarnost.

(Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Osnovni nauki iz fizike in kemije za meščanske šole. V treh stopnjah. Spisal Andrej Senekovič, c. kr. gimn. ravnatelj. II. stop. V berilo je vtisnenih 62 slik. Cena vezani knjigi 60 kr. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1894. V Ljubljani. 8°. Strani 122. — Iz fizike podaje knjiga nauk o toploti, nekoliko iz nauka o magnetizmu, o elektriki, o mehaniki, o zraku in o svetlobi. Iz kemije čitamo o prvinah in drugih splošnih stvareh, potem posebej o spojinah žvepljenih, fosforovih, dušikovih, o pol-kovinah in znamenitejših kovinah. — Ni se treba bati, da bi bilo tvarine za meščanske šole premalo, vendar ni — po naših mislih — nikjer pretežka. Da se ozira na porabo v dejanskem življenju, to je potrebno za namen knjige. Kakor priznavamo „fiziki za nižje razrede srednjih šol“, katero je spisal pred 11. leti gospod pisatelj, da je korenito in skrbno dovršeno delo, tako lahko isto prednost priznavamo temu delu, ki je boljše kakor „I. stopnja“. V jeziku v izrazih, v malenkostih smo opazili natančnost. Nam. molekul bi se pisalo primerneje molekula. Navadno ne pravimo in ne pišemo: o d zlata,

ampak iz zlata. Lahko se spozna razloček tako-le: Srajca je iz platna; ta košček je od mojega platna.

Temu poročilu treba dostaviti nekaj podatkov. Pred dvema letoma je izšel I. del teh „Osnovnih nauk“. A ministerstvo ni hotelo knjige odobriti za šolo drugače, kakor da se premeni „del“ v „stopnjo“. Zato se naš II. del imenuje: II. stopnja. Obseg in razvrstitev snovi se naslanja na učne načrte za meščanske šole, deloma tudi na učne načrte za osmorazredne ljudske šole na Kranjskem. „Prva stopnja“ se rabi letos kot učna knjiga v 6. razredu vnanje šole pri uršulinkah in v 6. razr. dekliške šole pri sv. Jakopu v Ljubljani, potem tudi v „nadaljevalni dekliški šoli“ ubogih šolskih sester de Nôtre-Dame v Šmihelu pri Novem mestu. S to knjigo je naša šolska književnost stopila za dober korak naprej na poti napredka.

Dr. Fr. L.

Pouk o črtežih (planih). Spisal in z 59 podobami pojasnil Jos. Bezljaj, meščanski učitelj in šolski nadzornik v Krškem. Drugi pomnoženi natis. V Celji, 1894. Založilo pedagogičsko društvo v Krškem. Natisnil D. Hribar v Celji. 8°. Str. 31. S tremi velikimi prilogami. Cena 50 kr. To je druga izdaja delca, katero je izšlo že l. 1885. Ker se je

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Dalje.)

Kakor je lilo celi dan, tako je deževalo tudi po noči. V hudi temi in v deževju sta hitela kar naprej, da bi bila čim najpreje daleč od teh ljudij. Poti nista iskala in izbirala; zato ni čudno, da sta naposled začutila pod nogami močvirna tla in da se jima je jelo globoko udirati. Vendar se nista kmalu obrnila na drugo stran, češ, polagoma že prebredeva te blatne luže. A ni šlo tako urno; tla so bila hudo premočena od dolgega deževja, morda že itak vlažna. Zato je spoznal Pajer, da ne smeta naprej, ako nečeta popolnoma zabresti v močvirje, iz katerega bi ne mogla več nazaj. A kam bi šla? Naravnost nazaj in pa v temi jima gledé na prestano nevarnost ni kazalo, torej najbolje, da počakata tukaj do dné in potem kreneta, kamor koli že. Pa tudi v blatu stati skoro do kolen ni igrača, zlasti, ker so noge lezle vedno bolj v tla. Tu šine našemu junaku v glavo, da bi legel na hrbet, češ, tako ostane vsaj na površini in se ne bo pogrezal globlje. Res storita tako in si naredita v blatu pod milim nebom posteljo, kolikor se je dalo. Treba je bilo prenašati dež od zgoraj in mokroto od spodaj, vendar sta bila vesela, da sta vsaj živa. Dobro zanja je bilo to, da ni bilo hudo mrzlo, ker sicer bi s take postelje pač ne bila odnesla zdrave kože.

Zjutraj proti peti uri se je po malem zdanilo; dež je bil ponehal, nebo je bilo svetleje. Popotnika se postavita na noge in spoznata, da je vsekako treba mahniti nazaj proti selu, ako nečeta obtičati v vodi. Hotela sta biti previdnejša, da ju ne bi zapazili Beduvini. Gazila sta četrť ure blato, potem pa prišla na trdnejša tla. Sela sta se ognila toliko, da ju niso slišali in ovohali psi. Da bi pa hodil varneje in tudi tekel, ko bi bilo treba, vrgel je Pajer od sebe vse težke stvari, celo črevlje. Tako sta polagoma — v kakih treh urah — prišla na pravo pot in še vedno s strahom gledala na selo, kdaj bi se prikazal kak Beduvin. Ni bilo nikogar. Šla sta naprej, hodila še dobre štiri ure in ob desetih dospela do frančiškanskega samostana v Ramli. Bila sta premočena, umazana, res — prava beguna.

Samostan je na južni strani ceste in bolj na zapadno stran mesta. Ker je dosti nevarno v teh krajih, obzidana sta samostan in cerkev z močnim zidovjem. Trdna vrata vodijo z male stranske ceste na dvorišče. Pajer pozvoni in kmalu jima pride nekdo odpirat. Prikaže se

kodrasta, črna zamorčeva glava. (Še dandanes imajo zamorca za postrežbo.) A urno se zopet skrije in vrata se zapró. Zamorec je seveda mislil, da sta popotnika dva navadna potepuha. Toda v sili se človek ne dá tako naglo odgnati; Pajer vleče za vrv in zvoni, kakor bi gorelo. Močno zvonenje privabi nekega samostanskega brata da pride k vratom in pogleda, kaj je neki zunaj. Ko ju tedaj vpraša, česa želita, pove mu Pajer po laško, da se jima je pripetila huda nesreča na poti in da sta le po sreči ušla smrti. Brat se ju sedaj usmili in ju sprejme v gostišče. Tu je bilo treba seveda mokro obleko sleči; dobila sta za silo oblačila in potem sedla, da se okrepčata po mrazu in lakoti. Brat jima je prav dobro postregel in z zanimanjem poslušal zgodbo njiju potovanja. Ko je slišal, kaj so počeli ž njima v onem selu, pové, da so tam pred nedavnim časom ubili tri Nemce in potem njihove glave poslali v samostan. Bili so tedaj mohamedanci, kakor smo že omenili, grozno razsrjeni na kristijane in so počenjali ž njimi največje grozovitosti. Tako sta bila popotnika rešena hude nevarnosti. Kako sta bila hvaležna, da se je izteklo tako srečno, ni nam treba šele praviti.

Ker Pajer ni imel črevljev za na pot, gre v mestece, da bi tam kupil vsaj jutrovske ali arabske opanke. Tu si ogledata s tovarišem tudi hiše in pa okolico. Posebnega nima Ramla nič, niti lepote niti nesnage, vsaj sredi mesta ne. Zunaj mesta pa so ju napadli gobavi, ki ne smejo biti med ljudmi, in so kričali: „Ja havádža, bakšiš, bakšiš, ana muskín“, t. j. o gospod, darú, darú, jaz sem revež. Tako sta imela priliko iznebiti se malega turškega denarja.

Ko sta se tisti dan do dobrega pokrepčala in tudi posušila obleko, odrineta drugi dan, da bi nadaljevala pot do Jafe. Bilo jima je lože pri srcu, vreme je bilo ugodno in tako se kmalu ustavita ob mali kavarni poleg ceste. Tam postrežejo v kavarnah s kavo in tudi s tobakom. Toda ne dadó smodk, tudi ne take pipe, kakoršno rabijo pri nas, marveč tako imenovani „nargilé“. To je posebna priprava, v kateri gré tobakov dim skozi vodo in potem šele po cevi v usta. Vrh velike steklenice namreč je prava pipa, kamor pride nekoliko zmočen tobak in oglje. Iz pipe sega medena cev v steklenico in vodo. Kadilčeva cev pa se začinja v prostoru vrh vode. Če potegneš sapo, gre ob jednom tobakov dim v vodo in iz vode pride

v prostor nad vodo in od tukaj ne samo v usta kadilcu, ampak celo v pluča, zakaj pravi arabski kadilec potegne oni dim prav v pluča in od tod puhne dragoceno vonjavo nazaj. Kaj devajo še v tobak vmes in kako se vpijanijo, o tem bomo slišali ob drugi priliki. Našima znanecema se je zdelo prav prijetno v takem jutrovskem uživanju. Toda ni trajalo dolgo. Bodisi nalašč ali po nesreči: neki Arabec, ki je stal poleg sedečega Pajerjevega tovariša, zlije nanj svojo črno kavo. Mož hude krvi in ogerskega ponosa se razsrđi nad tem neizrekljivo. Zgrabi stole in jih razmeče sem in tje, vmes prekolne ničvredne Arabce. Dobro, da ga niso razumeli domačini in da je bil gospodar kavarnar arabski kristijan. Huda bi jima predla med razburjenimi ljudmi. Pajer se je bil že naučil, katero mazilo ozdravi vse rane domačinom, namreč bakšiš. To zdravilo je pomagalo tudi tukaj, potolažilo jezo domačinov in jima pridobilo prijazen odhod iz kavarne.

Sedaj sta zopet mirno potovala do Jafe. Popotniki v sveti deželi se najrajši oglašajo v kakem gostišču, kakoršno imajo dandanes v Jafi Francozi, Rusi in sploh katoličani. Katoliški romar in tudi nekatoliški dobi v frančiškanskem samostanu, česar potrebuje: hrane in prenočišča. Tudi Pajer je krenil tje; poznali so ga že od prejšnjega potovanja v Jeruzalem in sprejeli, ker je pokazal romarski list. Ni se mu godilo slabo pod gostoljubno frančiškansko streho. Za drugi dan sta bila namenjena, da odpotujeta s parnikom proti Aleksandriji. Toda v Jafo ali iz Jafe se ne pride vselej tako, kakor bi si kdo želel. Tudi sedaj je bilo jako viharno, kakor je večinoma po zimi. Prišel je sicer mimo Lloydov (avstrijski) parobrod, ki je vozil proti Aleksandriji, a ustaviti se mu ni kazalo, ker čolni niso mogli zaradi bližnjih pečin iz Jafe do njega. Potnika sta morala ostati še tri dni in čakati drugega parobroda. Ta čas je porabil Pajer za to, da si je ogledal natančneje Jafo in njeno lepó okolico. Ob tej priliki je videl tudi — kakor piše sam o sebi — mohamedanski pogreb. Videl je veliko množico z zastavami. Nesli so mrliča. Na nosilnici je ležalo truplo v odprti rakvi, zavito v platnena zagrinjala. Spredej so šle jokajoče žene v črnih oblačilih, zadaj pa drugi ljudje, seveda prijatelji in znanci pokojnikovi. Da bi opazoval vse bolje, želel je Pajer pridružiti se pogrebcem, toda bal se je, da bi mu kot kristijanu ne branili ali celó kaj naredili. Zato je hitel na mohamedansko pokopališče, ki je pred mestom, in počakal tamkaj, spoštljivo držeč klobuk v roki. Zdi se pa Arabcem jako velika čast, če se njihovem mrliču ali njim samim odkrije kristijan. Ko stoji naš znanec spoštljivo na tem

mestu, zagleda ga varih pokopališča, bil je zamorec, in pristopi, rekoč: „Ali ne veš, da ne smeš biti tukaj, ker si nevernik?“ A Pajer si je znal pomagati v takih zadregah, tudi če je bilo treba z nekoliko lažjo ali zvijačo. „Sin prerokov“, odgovori mu, „nikar ne misli, da jaz ne spoštujem tvoje vere. Pusti me, da potočim solzo za tega mladeniča, ki ga bode te zagrebli sedaj-le.“ In pustil ga je zamorec, da je stopil prav blizu jame. Vzeli so mrliča iz rakve in na pol sedečega položili v grob. Tudi Pajer je pobral nekoliko peska in ga vrgel, kakor drugi, na mrliča. Celó jokal je, ker ga je ganila žalost pogrebcev, zlasti matere, ki je tukaj pokopala mladeniča, svojega sina. Jokala in tožila je neizmerno: v arabskem jeziku je ihté pripovedovala, kako je bil sin njeno jedino upanje, njena sreča. Sedaj pa ji je vzeto vse. In zajokala je glasno in ni se dala utolažiti. Ko je videl imam, t. j. mohamedanski verski služabnik, da joka tudi Pajer, pristopil je in ga vprašal, zakaj joka, saj je ptujec in drugoverec. Odgovori mu Pajer: „Zakaj bi ne jokal, saj smo vsi sad božji.“ Imamu se je pa to zdelo jako dobro, in pohvalil ga je in mu rekel: „Allah versen, enta radžel tajib“ (Bog ti povrni, ti si dober človek). Pogrebci so jeli odhajati, okrog groba pa so sedle jokajoče žene in plakale za pokojnikom. Opevale so njegovo življenje in tugovale zaradi smrti. Pajer se je ločil od pokopališča, ko si je napasel radovednost, šel skozi bazar, kjer si je nakupil nekaj spominkov, in se vrnil v samostan.

Naslednjo noč je prišla ladija mimo Jafe, namenjena v Aleksandrijo. Na vse zgodaj, bilo je ob štirih zjutraj, napravi se naš znanec na pot. Njegov tovariš Oger ga je čakal pred samostanskimi vrati, da bi se prepeljala skupaj na ladijo. Ko se prikažeta zunaj, takoj ju obsujejo čolnarji, da bi ju vozili; zgrabijo malo prtljago in jo odnesejo s seboj. Ko pridejo do straže, ki pregleduje blago, hotel je uradnik vse premetati in raztresti, dokler ga ni pomiril vse-mogočni bakšiš. A sedaj je bila težava s čolnarji. Morje je bilo hudo in se je zaganjalo ob skalovje, čolnarji so zahtevali obilno plačilo za vožnjo, ki res ni bila prijetno delo. Po dolgem prepiru se pogodé za jeden ‚mežidije‘, t. j. turški denar, vreden za dva naša goldinarja. Oba potnika sedeta v čoln, šest čolnarjev pa prime za vesla, in čoln zdrkne po razburkanih valovih, dvigajoč se v višavo in zopet padajoč v globino, in preplava srečno najnevarnejše mesto med dvema skalama in raznimi škrbinami. Od veselja so zapeli veslarji, ko so bili na prostem in varnem morju in se bližali parniku. Od veselja pa je zapel tudi Pajer, da je zopet srečno prebil hudo nevarnost in da mu ni bilo treba čakati

mного dnij drugega parnika. Dal je prvemu vodniku čolna, Ali-ju po imenu, še posebno plačilo. Ali je bil tisti čolnar, ki je pozneje v smrtni nevarnosti spremil in vozil našega presvetlega cesarja, ko je obiskal sveto deželo. Dandanes je načelnik Jafske ladijestaje.

Vožnja do Aleksandrije je bila brez nesreče, če tudi težavna in sitna zaradi slabega vremena. Sopotniki so imeli hudo morsko bolezen, Pajer pa je igral s harmoniko, katero mu je dal dalmatinski kapetan, in peval slovenske pesmi.

Pred Aleksandrijo se pripelje v čolnu na ladijo tako imenovani pilot, t. j. vodnik, ki vodi ladijo v ladijestajo mimo nevarnih krajev, kateri so pred mestom. Ko pride ladija blizu brega, obsujejo jo Arabci, da bi prepeljali potnike ali jim odnesli prtljago, kakor so že čitali naši dragi čitatelji.

Iz Aleksandrije se je peljal Pajer kmalu še v Kájiro in tam je dobil tudi domačo jutrovsko obleko, v kateri se je dal vpodobiti s fotografijo.

(Dalje.)

Razne stvari.

Naše slike.

Na nizozemskem morskem obrežju. Naša podoba je posneta po sliki Ivana van Goyen-a.

Ne kaže nam natančno zadete nizozemske pokrajine, ampak splošni značaj lepote nizozemske: morje ali globok zaliv, nizko obrežje, mlin na veter, resnobne, temne, deloma visoke stavbe, a nizko drevje. Vse to je združil naš umetnik in podal prijetno sliko.

— Škofja Loka. Sicer pozna malokdo Loko s te strani, odkoder je povzeta naša slika, vendar se nam kaže tukaj prav ugodno, ker se vidi cela in zlasti dobro še puštalska graščina. Vidi se pa tako s Kalvarije, s prijaznega griča nad Loko. Na desni in sprednji strani vidiš, kako se stekata obe Sori, zadaj pa vidiš starološko cerkev. — Bosanske noše. Slika nam kaže v zgornjem delu bosansko katoliško ženo z dežele, v spodnjem pa bosansko katoliško deklico iz mesta. Razlika v nošah pač ni velika. —

Mostar. Ta slika nam kaže Mostar, kakoršen je bil v prejšnjem času; dandanes se je povzdignilo v mestu nekaj novih lepih in velikih stavb. A splošno lice mesta se vendar-le vidi tudi na naši podobici. — „Kupite jabolka!“ Prijazni kimovec nam ljubeznivo kima s svojimi darovi. Tudi naš dečko bi nas rad osrečil s svojim sadjem, seveda za majhno plačilo, katero mu pač vsak kupovalec privošči z dobrim srcem.

„Kupite jabolka!“

Uporaba elektrike. Našim Ločanom razsvetljuje temne noči elektrika. Prav ponosni so neki zaradi tega. No, to ni nič v primeri z ameriškim mestom Gothenburgom.

To mesto je v pokrajini Nebraska. Prebivalci njegovi so izkopali velikanski vodotok in napeljali vanj vodo iz reke Severne Platte. Ta voda ima 400.000 konjskih močij in provzroča toliko elektrike, da razsvetljuje celo mesto, greje sobe, goni stroje v tvornicah, vozne stole in vlake. Res čudno: v tem neznatnem mestecu severne Amerike ne rabijo niti drv, niti premoga, ampak kuhajo in pečejo vse z elektriko.

Umetno frčanje. Izmed vseh dosedanjih poskusov, kako bi se dalo umetno lahko gibati se v zraku, kakor se gibljejo ptiči, obnesel se je najbolje trud nekega Otona Lilienthala. O njegovih uspehih je poročal lani v učeni družbi sam du Bois-Reymond, pač zanesljiv porok. — Lilienthalovi

uspehi so znameniti zato, ker ni ravnal slepo ali „tje v en dan“, ampak je natanko preiskoval, na kakšen način in s katerimi pomočki se vzdržujejo in premikajo ptiči v zraku. Pokazalo se je, da je za frčanje treba: primerno vzbočenih perutih, dovolj močnega vetra in pa vaje. Lilienthal se je dvignil v vetru do 30 m v višavo; v daljavo pa je prefrčal blizu 500 m. V zraku se je v takih poskusih obdržal okoli jedne minute.

sledeči mnogoštevilni stavbarji, ki so cerkev nad sto let stavili, nekoliko opustili Bramantejev načrt ter so s svojimi dodatki popolni lepoti več škodovali kakor koristili. Bramante jo je jel staviti v obliki takozvanega grškega križa, v katerem se v sredi križata dve ladiji. Nad sredino se ima dvigati velikanska kupola. Bramante sam je vodil delo z ognjeno marljivostjo.

A ni mu bilo dano, kakor je to sedaj nam, stati vrh omamljajoče kupole ali iz nje zreti doli na preslavno delo svojih rok in svojega veleuma. Komaj je dovršil stebre, na katerih sloni neprimerljiva kupola, doleti ga nemila človeška usoda; Bramante umrje hipoma 11. sušca l. 1514.

(Konec.)

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Dalje.)

VIII. Fotograf.

Cenjeni čitatelj naj se spomni, kako je prišel naš znanec Kristijan Pajer drugič v Egipt, namreč v zaboju. Bila bi lahko taka vožnja zanj smrtna, pa je bila srečna, zakaj v Aleksandriji je bil hitro znana oseba. To pa mu je bilo posebno ugodno. Pajer se je bil namreč — kakor smo že omenili — za silo izučil fotografije, to je tiste umetnosti, s katero se narejajo razne slike samo s svetlobo in z nekaterimi snovmi. S to se je hotel pečati tudi na jutrovem, kjer še ni bila tako znana in udomačena, posebno pa je hotel upodabljati s fotografijo znamenite kraje na jutrovem, v Egiptu in Palestini, in s tem si je mož gotovo pridobil lepih zaslug za poznavanje in opisovanje svete dežele. Bil je on, če ne prvi, vsaj med prvimi fotografi, ki so prinesli v Evropo fotografske slike iz svete dežele. In te slike imajo še dandanes vrednost in veljavo, zakaj fotografi niso delali tako velikih slik, kakor jih je delal že tedaj naš Pajer.

V Aleksandriji si je Pajer najprej naročil z Dunaja vseh potrebnih rečij za fotografijo, najel si primeren prostor za to delo in kmalu začel delati slike. Imel je dovolj zaslužka, ker je bila stvar nova in je marsikdo iz same radovednosti šel v Pajerjevo delavnico.

Toda jeden sam človek ne more opravljati tega dela; vedno je treba pomoči pri orodju in tudi pri izdelovanju. Zato je iskal Pajer tovariša in sicer takega, ki bi imel tudi kaj denarja. Za dobro fotografovanje je treba dragih priprav, dobrega orodja in zanesljivih snovij. Takega tovariša je Pajer naposled našel in sicer nekega Nemca, Friderika Meissnerja, ki je bil izprva pek, potem pa služabnik pri pruskem konzulu v Aleksandriji. Fotografije sicer ni umel, a imel je zanjo veliko veselja in bil človek dobrega srca, četudi protestantske vere. Delala sta kmalu skupaj, in sreča jima je bila prav

mila. Oba sta se trdno oklenila drug drugega, pa tudi do cela udala fotografski umetnosti.

Dasi bi bil naš junak lahko živel v Aleksandriji, vendar ga je gnala nepremagljiva moč naprej v sveto deželo, da bi tam povzemal svete kraje. Poletu 1861. leta odrineta z ladijo iz Aleksandrije. Vozila sta s sabo veliko stvari, dobro spravljenih v zabojih. Prav potovanje je za fotografa jako sitno, ker se tako rado kaj ubije ali potare ali izpridi, da ni več za rabo. In kje naj se dobi namestek? — Vožnja po morju je bila brez nesreče, in v 36 urah je bila ladija že blizu Jafe. Stopita na suho, spravita iz čolnov zaboje in se pokažeta paznemu očesu turškega dacarja. Tu pa ni šlo več tako gladko kakor doslej. Bil je neki Sirec, ki je opazoval prineseno blago in pregledoval prtljago popotnikov. Ko zagleda razne zaboje Pajerjeve in tudi stojalo s tremi nogami za fotografsko povzemanje, rodi se mu takoj misel, da je Pajer kak bogatin ali vsaj inženér, če ne drugega, in da se bo tukaj ujel obilen bakšiš. Pajer se ni hotel dacarja urno iznebiti z denarjem, zakaj preveč ga ni imel, zato je začel Sirec odpirati zaboje in premetavati vso fotografsko ropotijo po njih. Hotel ga je tako omehčati do dobra in mu izsiliti novce. To pa ujezi Pajerja tako, da sklene maščevati se nad sitnim človekom. Med drugimi pripravami je imel Pajer tudi raztopljeno solitarno-kislo srebro ali tako imenovani peklenški kamen, ki počrni kožo ali tudi obleko, če v svetlobi nanjo kane. Dacar najde steklenico, Pajer pa seže po nji, kakor bi jo hotel prijeti. To vzbudi v Sircu sum, da je notri kaj posebnega, zato jo ogleda in naposled zdrobi, da mu tekočina razteče po roki, poškropi obleko in tudi obraz. Bilo je dopoldne, prav svetlo, zato začno hitro vsi madeži rjaveti in črneti. Mož zagleda pisano roko, pobriše s srajco —, a madež je bil še večji. Polasti se ga strah, da začne kričati, a drugi vidijo lise po obrazu in se mu smejejo. Bila je takoj ve-

lika gneča okrog naših znancev. Večina je mislila, da je Pajer zastrupil dacarja, drugi, da je čarovnik. Madeži so bili čim dalje temnejši. Sirec se je togotil in ukazal, naj odvedejo Pajerja k prvemu carinskemu uradniku, ki je bil blizu tam.

„Kaj si naredil mojemu dacarju, da je sedaj tako črn?“

„Nič, gospod glavar. Sam mi je zdrobil steklenico in mi naredil škodo. Jaz tirjam povračilo.“

„Kmalu dobiš povračilo! Ali nisi zastrupil tega moža?“

„Nisem ga zastrupil, saj mu ni nič hudega, samo črn je.“

„Ali ni to dosti?“

„Ni dosti, še bolj črn bo in prav mu je, zakaj pa hoče videti vsako reč?“

Zares, dacar je bil čim dalje bolj črn. Jezil se je in se drgnil, a nič ni pomagalo. Pajer mu je razložil, da to ne gre s kože in se ne dá umiti.

„Malopridni Evropec, spravi mu tega vraga strani, če ne te dam zapreti.“

„Lahko, a on bo potem še bolj črn. Če pa hočete mene in moje stvari lepo pustiti v miru, tedaj odpravim kmalu črne lise s kože in z obleke.“

Glavar je bil zadovoljen in dacar je bil vesel, da se iznebi čarobnega barvila.

„Enta ja sajd, taale henne! Pojdi z menoj!“ veli Pajer dacarju, odvêde ga ven, postavi na neki kamen, češ, da mu bo tukaj zopet očedil obraz. Tovariš Meissner je stal blizu in se bal, kaj bo. Mislil je, da bodo oba gnali v konak ali mestno stražo. A Pajer ni poznal strahu.

„Tukaj stoj“, reče Sircu po arabsko, „in glej naravnost v solnce!“

Mirno je stal dacar na skali in težavno gledal v solnce, zakaj bila je huda vročina. Solze so mu tekale, a bal se je obrisati. Sedaj izbere Pajer iz svoje zaloge dve kemijski snovi: cijankali in jod, odrgne mu ž njima obraz in roke, in madeži so kmalu izginili. Naposled mu še veli, naj gre k morju in se dobro opere, da bo popolnoma čist. Morje je bilo blizu; le kakih 50 korakov je bilo treba dacarju stopiti, pa je

bil ob vodi. Ko se omoči, zavpije, zakaj morska slana voda ga je spekla na umazanih mestih. Vendar se je pogumno umival in morda klel vmes Pajerja. Naposled je bil čist kakor poprej, in bil jako vesel, da si je opral črno kožo tako po ceni. Obleka je ostala sicer marogasta, toda to mu ni delalo preglavice. Celó glavar finančne straže je bil zadovoljen, da se je izteklo tako gladko.

Pajer je sedaj brez ovire pobral v zaboje svoje stvari, naložil jih na hrbet nosaču in se napotil proti frančiškanskemu samostanu. Tukaj je bilo veliko smeha, ko je menihom razlagal, kako je pobarval dacarja, kar so deloma tudi oni videli od daleč.

Ali je bil oni dacar odslej milejši v pregledovanju potniških torb, tega ne vem; da pa niso njegovi nasledniki na jafskem bregu nič boljši, izkusil sem sam.

Naša fotografa sta želela kmalu priti v Jeruzalem. Zato najame Pajer še tisti dan dva konja za 40 kron in jedno mulo za 15 kron, nakupi nekaj jestvín, zlasti tako vkusnih in cenenih pomaranč, in po četrty uri popoldne odjašeta z vso prtljago mimo lepih, dišečih in bogatih vrtov jafskih. Pot ju je vodila proti Ramli. Nekako uro od Jafe je ob cesti grobni spomenik in ob enem vodnjak, ki se imenuje 'Ajn Abu Nabut, t. j. vodnjak ali studenec očeta Nabutovega. Tukaj napajajo žejno živino, zato ni čuda, ako se mimoidoč obrne kar sama k vodi, kakor pri nas cestni konji h gostilni. Tako je storila tudi mula, ki je bila dokaj muhasta. Udari ob Meissnerjevega konja, ki je šel pred njo; ta se ustraši in poskoči. Nemec, ki ni znal jahati, zakriči v groznem strahu in pade s konja. Sreča je bila, da se ni pobil. Konj zdirja naprej, dokler ga ne ustavi in ne privêde nazaj neki Arabec, ki si je s tem pridobil tako važno pravico, zahtevati bakšiša. Seveda sta mu ga dala rada iz veselja, da ni bilo večje nesreče. Nemec se je zopet spravil na konja in potem je šlo počasi proti Ramli, kjer sta dospela v frančiškanski samostan še ob mraku. (Konec.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Zgodovina starega veka. Po Fr. Mayerjevi knjigi za nižje razrede srednjih šol priredil A. Kaspret, c. kr. profesor višje gimnazije v Ljubljani. S 52 podobami. Cena trdo vezani knjigi 2 K 30 h, mehko vezani 1 K 80 h. V Ljubljani. Založila in natisnila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg. 1894. 8°. Str. 115. — Da bi ustregel šolski potrebi na nižji gimnaziji in ministerskim naredbam, sestavil je g. prof. Kaspret učno knjigo za zgodovino starega veka. Obdeluje najprej najstarejše na-

rode, potem Grke, naposled Rimljane. Izbrana je vsa tvarina tako, da je za nižje gimnazijce umevna in mična; podobe oživljajo besedo, pojasnjujejo razlago in podpirajo spomin. Jezik je lep in čist, kar je jako važno za šolsko knjigo.¹⁾ Dr. Fr. L.

¹⁾ Mimogredé omenjamo, da govori slovenski narod: „Kristus“ in ne: „Krist“, torej treba pisati „pred Kristusom“ itd. in ne drugače. Samo zvalnik „Kriste“ je v navadi in poredkoma (kar bi se dalo rabiti v poeziji) „Krišč“. Ko bi pa narod govoril „Krist“, pisali bi tako tudi v knjigi.

(L. Jeran. „Cvetnik“ 1868, 64.) „Na vseh svetnikov dan.“ (Levstikovi pesmi napis.) „Čez sv. Štefana streho.“ (Levst. „Martin Krpan“.) „V črne zemlje telesu.“ (Levst. „Pesmi“ 1854, 80.) „V mojega življenja cesto.“ (M. Vilh. „Pesmi“ 1860, 13.) „Po mojih nasprotnikov ali zopernikov sodbi.“ (Stritar. „Zvon“ 1876, str. 15.)

Lahko bi naštel še več takih primerov; pa mislim, da so se častiti čitatelji zadovoljili s temi, (iz narodne govorice in iz najboljših pisateljev naših izbranimi), ki jim kažejo očitno, da mila slovenščina vendar ni tako „miločutna“, da ne bi včasih, in to rada, trgala samostalnika — od predlogov.

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Konec.)

Dobrosrčni frančiškani so sprejeli oba prijazno, postregli jima gostoljubno, tudi konjema in muli poskrbeli krme in potnikoma pripravili dobri postelji. Predno sta šla počivat, stopita v cerkev, posvečeno svetemu Jožefu Arimatejcu. Pajer si ni mogel kaj, da ne bi bil opazoval, kako je iskreno molil njegov tovariš protestant. Videlo se mu je, da ga je vse ganilo, kar je tukaj doživel. Predno sta zaspala, razkril je Meissner našemu fotografu, kako se mu zdi čudno, da so frančiškani tudi njemu — protestantu — postregli vljudno in obilno. Pajer mu je razložil, da tako storé očetje vsakemu popotnemu kristijanu, ki se lepo vède. (Judje pa imajo za svoje popotnike drugo hišo, torej jih tukaj ni treba sprejemati.) Da, katoliška cerkev umeva in izpolnjuje pravo strpnost, saj ljubi tudi zmotence, nikakor pa ne zmote same.

Po naročilu je zjutraj ob četrti uri vzbudil naša potnika skrbni zamorec, pripravil jima kave za zajutrek in poskrbel konja, da sta lahko kmalu odpotovala proti Jeruzalemu. Pot je dolga, deset ur se potrebuje za zmerno jahanje. Srečala sta mnogo Beduinov s kamelami, a nihče jima ni storil nič žalega. Prosili so samo duhana, in tega je imel Pajer dovolj s sabo. V vročini ni bila pot prijetna, vendar sta prišla brez nesreče v Jeruzalem okoli druge ure popoldne.

Tu je bila pa zopet težava pri dacarjih. Pajer je imel s seboj še iz Aleksandrije nekaj smodk. Kmalu so jih našli in zahtevali davek od njih. Naš mož se je pa ustavljal, češ da je plačal od njih že dvakrat davek. Nič ni pomagalo.

„Pusti jih pa za sultana, če nečeš plačati od njih davka“, zapové mu neki dacar.

Sedaj je zgrabila Pajerja jeza. „Kaj, ali je sultan tak siromak, da mu je treba mojih smodk? Ne, ne dam jih, in zanje tudi ne plačam. Nate, tako — —!“ zavpije Pajer in zdrobi par škatljic s smodkami v kosce.

To je pa razdražilo dacarje, kakor bi bil dregnil v sršene. Kar trije skočijo kvišku in se zapodé v Pajerja. Ta odskoči v stran in jim odvrne:

„Ali menite, da sem tat, ker hočete z mano tako ravnati? Počakajte, poiščem si pravice! Jaz že vem, pri kom jo dobim.“

Pajer je imel s seboj razne podobe na steklu, med njimi tudi egiptovskega podkralja Izmael-pašo in turškega sultana Abdul-Aziza samega. Ti podobi izvleče iz kovčega, pokaže dacarjem, in ti so kar ostrmeli. Nihče si ni upal storiti mu kaj žalega, le zmerjali so ga: „Ibn-el-keľb“, t. j. pasji sin! Nemec se je tresel od strahú, misleč, da ju zapró, a Pajer ga je bodril prav po gorenjsko, naj se ne boji teh pohlepkih Turkov. „S svojim blagom storim, kar hočem“, zaklical je še dacarjem, „sam sem gospodar“, in potem spraval polagoma razmetane stvari nazaj v kovčeg.

Oddala sta konja, kakor je bilo zmenjeno, potem pa odšla svojo pot v mesto. Treba je bilo najprej poiskati bivališča. V romarsko gostišče nista mogla, ker nista prišla sem kot romarja, zato je Pajer poiskal zasebno stanovanje. Ni bilo težko dobiti sobe: pri nekem Grku blizu „križevega pota (via dolorosa)“ se je zmenil za stanovanje, a moral naprej plačati 60 kron. No, gospodar z imenom Dimitrij, je bil dober človek in je dal Pajerju prostora še več, nego ga je potreboval. Tudi jima je napravil južino, zakaj popotnika sta bila že prav lačna.

Pajerja je mikalo najprej v cerkev Božjega groba. Zato reče po južini tovarišu:

„Ti si prvokrat v Jeruzalemu, pojdiva torej skupaj v cerkev Božjega groba!“ Protestant se ni branil, in kmalu sta bila v častljivem sveetišču. Procesija se je že vršila po cerkvi, petje je donelo, kadilo se je dvigalo kvišku. Nemca je jako ganilo to, kar je videl in slišal, in solze si je brisal, da ga je Pajer takoj opazil. Ko so se naposled oglasile še mogočne orgle, bilo je Nemcu v srcu tako milo, da se je razjokal in ni mogel ničesar reči. Našemu znancu pa je bilo to jako všeč, in v srcu si je mislil: „Ti boš kmalu katoličan.“ Ko sta odhajala iz cerkve, govoril je Nmec le malo. Pajer pa mu je razlagal, da ima tako moč naša sv. cerkev s svojimi veličastnimi in pomenljivimi obredi.

Celo Dimitrij je zapazil, da se nekaj nenavadnega godi v srcu Meissnerjevem, zakaj bil je zamišljen. Vpraša ga torej, kaj mu je. A Nemec ni umeval Dimitrija, zato mu je Pajer razložil, kako je bilo tovarišu v Božjem grobu. Kmalu prinese Dimitrij črne kave in nargilê, in potnika si postrežeta. To je pripravilo tudi Nemca v dobro voljo, da je natančneje razložil, kaj ga je tako presunilo v cerkvi.

Tisti dan nista več veliko govorila, ampak kmalu se lotila svojega posla. Treba je bilo pregledati in urediti vse orodje, pripraviti tekočine in narediti načrt, da bi drugi dan takoj zjutraj šla na delo.

Namenita se, da gresta najprej povzet neki dokaj velik, podolgast, štirivoglat in obzidan vodnjak ali lokev, če smemo tako reči, Birket Isr'ain imenovan, kateremu pa po navadi pravijo Bethesda. Ta je na desni strani, če greš iz mesta skozi vrata sv. Štefana, prav ob mestnem zidu. Pajer poprosi najprej „čauša“ ali stražnika pri vratih, naj mu prepusti stražnico za temnico. Bakšiš ga je takoj pridobil za to prošnjo. Ko je bilo to urejeno, splazita se z orodjem na mestni zid, da bi ž njega naredila podobo. A po nesreči se je z zidú odkrušil kamen in padel pred vojaka, ki je stražil pod zidom. Ta je bil jezen, prijel za puško in nameril na ptujca, ki je po njegovih mislih počenjal nevarne stvari. S tem se pa ni šaliti, misli si Pajer, zakliče mu prijazno besedo in ga poskuša utolažiti. In da bi bil popolnoma varen, zleze z zidú k stražniku, razloži mu, kakšno oblast ima, kaj namerja, in mu stisne bakšiš v roke. Sedaj je bil mir, Pajer je lahko brez motenja napravil svojo sliko.

Tako se je delo začelo. Drugi dan je šlo že hitreje: naredila sta podobe Zlatih vrat, Oljske gore in vrta Getzemani. Tretji dan sta naletela na zapreko takoj zjutraj. Gredoč proti vratom sv. Štefana ali proti jutrovemu mestnemu izhodu, prideta do onega kraja, kjer sta po sporočilu bivala sv. Joahim in Ana, in kjer je bila rojena presveta Devica. Tu so uprav zidali cerkev in pa samostan za francoske misijonarje, ker je bil sultan podaril ta prostor francoskemu cesarju Napoleonu, ta pa misijonarjem. Vrata so bila odprta, in naša potnika stopita na prostor, kjer so zidali. A hipoma priskoči velik zamorec, zgrabi Nemca zadaj za vrat in ga potrese. Ta pa se je bil že nekoliko navzel po-

guma, zasuče se in udari zamorca po čeljustih s toliko silo, da je kar zakričal in vpijoč klical stražo na pomoč. A naša junaka je nista čakala, ampak odnesla sta urno pete. Dobro, da ju niso ujeli. A spoznali so ju vendar-le.

Drugi dan dobita od francoskega konzula poziv, naj se prideta zagovarjat zaradi napada na francosko stražo. Naša moža prideta k Francozu in zaslišita obtožbo. Zagovarjala sta se s tem, da nista napadla sama nikogar, pač pa ju je napadel oni stražnik in sicer še od zadaj. Tu se je bilo treba braniti in napad odbiti. No, do cela se le nista mogla opravičiti, zakaj zamorec je bil dobil hud udarec. Zato je razsodil konzul, da morata fotografa plačati zamorcu nekaj odškodnine zaradi prestane bolečine. To sta tudi storila in stvar je bila končana. Izprevidela sta pa tudi, da morata biti zmernejša in pazljivejša, ako hočeta delati še dolgo v Jeruzalemu.

Pri Grku Dimitriju je bilo stanovanje nekoliko drago, zato je želel Pajer dobiti drugo. Zaslužek sicer ni bil slab, fotografovanja je bilo vedno dovolj, ker je bilo v Jeruzalemu veliko ptujcev, fotografa pa razven Pajerja nobenega. Ker se mu je ponujalo dobro in po ceni drugo stanovanje, preselil se je drugam in sicer v koptovski han, t. j. gostilno, kjer se dobiva prenočišče brez postrežbe. Tu je imel Pajer veliko prostora, za deset ljudij ga je bilo. Polagoma je dobil še več tovarišev na stanovanje, ubožnih romarjev, ki so bili veseli bivališča in družbe. Jeden n. pr. je bil krojač in po rodu Oger, mož srednje dôbe; drugi je bil mesar s Saksonskega doma; tretji je bil rojak Gorenjec, Kropar, na jedno oko slep, a jako pogumen in živahen. Ta družba si je delala med seboj vedno zabavo. Vsakdo je pripovedoval svoje dogodke iz življenja. Mesar je med drugim pravil, kako hudo zaušnico je dobil v Odesi na Ruskem, ker je stal nekoč s klobukom na glavi pred podobo carjevo. Saksonec je potoval po Laškem, drugi drugodi; tukaj v hanu so skupaj kuhali ovčje meso, jedli arabski kruh, ki je neslan in tenak, pili kavo in pušili tobak. Pajer je vodil družbo na okrog, kadar je imel čas.

Jako zanimivo je bilo potovanje vse te družbe v grški samostan Mar Saba, ki je v veliki samoti od Jeruzalema proti jutrovi strani. Žal, premalo prostora je, da bi mogel letos opisati to potovanje.

Književnost.

Slovenska književnost.

Staroslovenska čitanka za višje razrede srednjih šol. Sestavil dr. Jakob Sket, c. kr. profesor. Na Dunaju. V c. kr. žalogi šolskih knjig.

1894. Cena 1 gld. 50 kr. — Težko je reči, katere čitanke da so učitelji slovenščine najbolj željno pričakovali. Potrebne so bile vse, vsakatero so se torej oveselili. A dočim se je dalo v novosloven-

zimi v gorki stanici za pečjo. Vsi drugi naj pa poslušajo, in ko je en sestavek prebran, začnejo naj se stari in mladi pogovarjati o tem, kar so slišali . . . Pojdi, ljuba sestra, s tem priporočilom od hiše do hiše koledovat in reci kmetom, da se jim srčno priporoče kmetijske in rokodelske „Novice“ v stanovanju na Bregu št. 190. pri gosp. Blazniku v Ljubljani.“

„Nova pratika“ Bleiweisova je takoj prve tedne, ko je prišla na svetlo, zaslovela po celi Sloveniji in se ljudem prikupila. To „pratikarsko manijo“ so izkoristili nekateri prodajalci s tem, da so jo prodajali mnogo dražje nego tiskar in založnik sam.¹⁾ Da bi to zlorabo preprečil, natisnil je posebej vsako leto na prvo stran ceno pratike.

Poslej so vsako leto „Novice“ priporočale svojo „sestrico“, ki je bila „tako lepa, da je bilo le veselje pregledovati jo“ ter poročale o njenih uspehih. Naznanjujoč pratiko za l. 1846. pišejo: „Lanska velika pratika je bila kmetom tako všeč, da se je njena hvala razglasila naenkrat po vseh slovenskih deželah. Letošnja jim bo pa morda še bolj dopadla, ker je popravljena in pomnožena, kolikor je le bilo mogoče. Vsak še tako majhen prostorček je napolnjen s ko-

¹⁾ L. 1844. so priobčile „Novice“ (št. 42.) ta-le dopis s Štajerskega: „Danes vam moram pisati neke vrstice zavoljo vaše lepe lepe in dobre dobre pratike. Na Štajerskem silno slovi. Priča tega je cena, po kateri se prodaja: prikupci jo prodajajo po 8, 10, 12 in celo po 15 krajcarjev srebra! in vendar jih je še dosti, ki dajo raji tak velik denar za njó, kakor pol in še več manj za graško ali ljubljansko starega obraza. Ko bi jih ljudje po dva groša dobili, kakor jih Geiger v Celji prodaja, kmalu bi bilo po vseh. Jaz torej mislim, da bi bilo dobro, ko bi to spredobro pratiko nekaj bolj razglasili — ne bo greh, še grešič ne, ako to pratiko hvalite; saj mnogi celo slabo blago hvalijo, nikar bi vi dobrega ne!“ — Do božiča l. 1844. se je razpečalo nad 32.000 pratik!

ristnimi poduki ali pa s kratkočasnimi rečmi. . . . Kar bo menda vsem, ki si bodo kupili imenovano pratiko, prav po volji, je pa to, da so na dveh listih oznanjeni sv. evangeliji za vsako nedeljo celega leta. Ta pristavek, katerega smo prejeli iz rok častitljivega gospoda s Štajerskega, povišal je gotovo zelo vrednost nove pratike . . . Veličina naše pratike je ravno taka, kakor stare navadne; ker je pa za eno celo pôlo papirja pomnožena, in potemtakem pol debelejši od navadne, imenovali smo veliko pratiko zato, da jo bodo vedeli kupci pri kupovanju razločiti od stare, kar je lani veliko pomot naredilo.“

Naznanjujoč pratiko za l. 1847. pravijo „Novice“, da se od leta do leta po Slovenskem bolj razširjuje in da je ne kupuje samo kmet, temveč tudi obilno slovenska gospôda. Ker so razven Blaznika še nekateri drugi knjigarji bolj na tihem izdajali pratike po istem načrtu kakor on, zato so „Novice“ l. 1846. občinstvo opozorile: „Naj torej vsakdo, ki novo pratiko mojega natiska želi kupiti, pogleda na njeno lice, kjer besede stojijo, ki jo od vsake druge pratike ločijo, namreč: Natisnil in založil Jožef Blaznik.“

Čeprav je pratika leto za letom v več tisoč izvodih romala med slovenski svet, vendar sedaj le redkokje zasledimo kako večjo zbirko starih pratik. Ko preteče leto, sme doslužena pratika reči o sebi isto, kar so pisale svoje dni Vodnikove „Novice“:

Smo stare . . .
Negodne drobnice,
Nam dobri so kotje
Za delat' napotje . . .
Nobeden nas nima,
Ko prah in bukvišče!

(Dalje.)

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

IX. ¹⁾ Ob Tiberijskem jezeru.

„Tabarije, Tabarije!“ je klical naš mladi, mukari, ki je hodil poleg naše romarske družbe in kazal s prstom v prelepo dolino z velikim jezerom. Bili smo ob zapadnem robu one višine, ki se vije okrog Tiberijskega jezera.

Bilo je okrog pete ure popoldne lepega pomladnega dneva. Bili smo skoro že ves dan na nogah ali na konjih, zakaj zjutraj zgodaj smo

bili odrinili iz Nazareta, potovali proti Taboru, na Taborski gori smo bili opravili svojo pobožnost in se tudi pokrepčali pri gostoljubni mizi očetov frančiškanov; nato smo jo kar dalje mahali proti Tiberiji. Pomladni dan sredi malega travna je v Galileji toliko gorak, kakor pri nas dan začetkom rožnega cveta. Bil je zares lep dan, katerega smo se veselili tem bolj, ker se nam ni bilo treba bati dežja, tako čisto in jasno je bilo nebo. Pot od Tabora do Tiberije nima sicer nikakih posebnostij, a lepe planjave, ki se raztezajo brez konca in kraja, nekatere beduinske čede, črni beduinski šotori, beduinski

¹⁾ Prim. „Dom in Svet“ leta 1894 str. 26, 59, 91, 151, 282, 506, 542, 734, 765.

pastirji z dolgimi puškami na rami, in tudi velik, pa nekoliko razpadajoč han za popotne karavane so me po poti zanimali toliko, da mi ni bilo dolg čas in da sem sproti zabil popotnih težav. No, te niso posebno hude; v sveti deželi prebije človek marsikaj, česar bi ne hotel doma pretrpeti; vendar je žeja neljub gost in se ne dá odgnati niti z najboljšo voljo. A vode ni bilo nikjer, in s seboj nismo imeli ničesar. Sicer je bila semtertje na tej poti tudi kaka zabavna stvarca. Tako n. pr. je imel jeden izmed popotnikov muhastega konja. Ko je hodil že dolgo in mu je bilo breme odveč, zvalí se kar meni nič tebi nič na mehka tla neke nižave. Popotnik je bil kar urno na tleh, hočeš ali nočeš. Vsi smo se smejali premetenemu rjavcu, tudi popotnik, ki se je z nekolikim strahom, pa brez škode pobral, vstal in konjiča urno zopet zasedel.

Po takem potovanju smo bili neizrekljivo veseli, da smo blizu svojega namena, toliko zaželene Tiberije.

Ne, ne dá se popisati, kaj sem čutil ob prvem pogledu na ta čudoviti svet. V obširno nižavo je razlito veliko jezero, ki se čarobno blišči od poslednjih solčnih žarkov. Okrog in okrog je močan pas srednje-visokega gorovja; ob bregu, zlasti na severni strani je lepa poljana ali bolje brežina, zakaj polagoma se dviguje v višavo. Prav pod seboj pa sem gledal mesto starodavnega lica: to je Tiberija, ali, kakor pravi domačin, Tabarije. Prvi pogled kakega kraja te vselej najbolj gane. Duša si naredi prvo sliko tega, kar gleda oko, in ta ostane najtrdneje v spominu. Tako je tudi meni ta prvi pogled na Tiberijo in njeno jezero še najživeje v spominu.

Popotnika iznenadi tukaj najbolj velika razlika med velikimi galilejskimi planjavami, po katerih je hodil, in med globoko dolino, v kateri leži jezero. Jordan si je izkopal na jutrovi strani obljubljenega dežele globoko strugo, ki je različno široka. Vode svoje dobiva ta reka s sneženega Hermona in kmalu potem nareja prvo jezero, ki je najmanjše, Meromsko.

Predno pride vštric Tiberije, razširja se drugič in pokriva veliko planjavo, dokler se zopet ne stisne na jugu med ozke bregove in odhiti naprej proti jugu. Ta široko razliti Jordan je Tiberijsko jezero, biser galilejski.

V jezero tečejo tudi nekateri mali pritoki poleg Jordana, tako na severu blizu hana Mínie, pa tudi na vshodu. Morda izvira voda tudi na dnu jezera. Na večerni strani izvira na jugu od Tiberije celó jako gorka voda, in tu so tiberijske toplice, Hammóm Tabarije.

Žal, da ne morem čitatelju podati slike Tiberijskega jezera takega, kakoršno se vidi z višave. Naša slika nam kaže kos jezera in mesta z južne strani in s precèj nizkega kraja.

Gotovo je bil ta kraj, kjer je dandanes Tiberija, naseljen že jako davno pred Kristusom; vendar je bilo središče življenja ob jezeru vedno le na severni strani, kjer so bila mesta Korozajin, Betzajda in Kafarnaum. Tiberijo je ustanovil Herod Antipa, sin Heroda Vélikega, morilca betlehemskega otroka. Leta 17. po Kr. jo je začel graditi v čast tedanjemu cesarju Tiberiju in jo imenoval po njem: Tiberias. Judje so bili nevoljni zato, ker je bilo poprej todi grobišče, a Antipa se za to ni menil, marveč postavil mesto čisto poganškega značaja. Ker je on sam imel tukaj svojo prestolnico, ker je izkušal semkaj privesti kupčijo, cvetlo je mesto čim dalje bolj, če tudi Judje niso dosti marali zanje. Mesto je bilo obzidano in imelo trdnjavo skoro gotovo tam, kjer stoji še dandanes.

Četudi je bila Tiberija ob Gospodovem času že utrjeno mesto, četudi se je Gospod mnogokrat mudil v teh krajih, vendar ga v Tiberijo ni bilo nikoli, vsaj evangelij nam ne omenja, da bi bil kdaj prišel semkaj. Čudno je, da so dobrih stolet pozneje Judje v obilnem številu prišli v Tiberijo in se tukaj bolj ustanovili, kakor kjer si bodi drugodi. Tu je bil nekak novi Jeruzalem, tu je bil veliki judovski svet, tu judovska visoka šola, v kateri je nastala tako imenovana Gemara, ki je del najimennitnejše judovske verske knjige, Talmuda. Tukaj so tudi učili in zaznamenjali, kako se pravilno čita hebrejsko sv. pismo, ali sestavili so polagamo tako imenovano Masoro. Pa tudi krščanska vera se je tukaj zgodaj ukoreninila in razširila. Pod cesarjem Konstantinom so posvetili krščansko cerkev, tukaj je stoloval škof, in po raznih hudih nesrečah je bila Tiberija med križarskimi vojskami celó glavno mesto nove galilejske kneževine. Ko so križarji izgubili sv. deželo, prišla je tudi Tiberija mohamedancem v roke, ki so jo imeli in jo imajo v lasti do današnjega dne. To je glavni obris zgodovine tega mesta; posameznostij seveda ne morem razkladati. Samo to še omenjam, da pričakujejo Judje todi Izveličarja; pravijo, da pride iz Kafarnauma v Tiberijo. Torej prav tam ga pričakujejo, kjer je Gospod res nekdanj bival in deloval. Sedaj pričakovati ga — ob Tiberijskem jezeru —, to je pač nekoliko prepozno.

Vse drugače pa se je godilo trgovin in mestom, ki so bila ob severnem bregu našega jezera. Tiberija stoji še dandanes, onih mest pa ni več; le jako neznatni sledovi se nahajajo tam, da je silno težavno povedati, kje je stal ta, kje oni zgodovinski kraj. Evangeliji omenjajo kraje z imeni, kakor: Magdala, Dalmanuta, Betzajda, Korozajin, Kafarnaum, Kineret. Ti kraji so bili lepi in cvetoči ob Gospodovem času, ki se je todi mudil prav pogostoma, zlasti v Kafar-

naumu, ki se zato imenuje v evangeliju celó „njegovó mesto“. Tukaj v shodnici je učil pogostoma, v tem kraju je storil veliko čudežev. Tukaj je ozdravil hlapca stotnikovega, taščo Petrovo, mrtvoudnega človeka, katerega so mu prinesli štirje možje na postelji, izganjal je hudobne duhove, tudi od mrtvih je obudil Jajirjevo hčer. Tako bi bili ljudje pač lahko spoznali svojega Izveličarja, a bili so večinoma trdovratni po vseh teh krajih.

Gospod se je mnogokrat vozil tudi po jezeru, iz čolna je celó učil množice, ki so posedle ob bregu. Zlasti ljubeznivo pa se je tukaj prikazal po vstajenju apostolom, ki so se bili zopet lotili ribiškega posla: Petru, Tomažu, Natanaelu, Janezu, Jakopu in še dvema učencema. Simon Peter povabi namreč te svoje tovariše in pravi: „Ribe grem lovit.“ Drugi mu rekó: „Gremo tudi mi s teboj.“ In so šli in stopili v čoln, a tisto noč niso nič ujeli.

„Ko se je pa jutro storilo — tako pripoveduje nadalje sv. Janez, ki je bil zraven — stal je Jezus na bregu; učenci pa ga niso spoznali, da je Jezus. Jezus jim tedaj reče: Otroci, imate-li kaj jesti? Odgovoré mu: Nič. Reče jim: Vrzite mrežo na desno stran čolna in najdete. Vrgli so torej in niso je mogli izvleči zaradi obilice rib. Tedaj reče Petru učenec, katerega je Jezus ljubil: Gospod je. Ko je Simon Peter slišal, da je Gospod, opasal si je sukno in se

je spustil v morje. Drugi učenci pa so prišli v čolnu in so vlekli mrežo z ribami. Ko tedaj stopijo na suho, videli so žerjavico pripravljeno in ribo na njej in kruh. Jezus jim reče: Prinesite rib, ki ste jih ujeli! Simon Peter stopi v čoln in izvleče na suho mrežo, polno velikih rib, sto in tri in petdeset. In četudi jih je bilo toliko, ni se strgala mreža. Jezus jim reče: pridite in jejte! Nobeden pa izmed teh, kateri so sedli k jedi, ni si upal vprašati ga: Kdo si ti? Zakaj vedeli so, da je Gospod. In Jezus pride in vzame kruh in jim ga dá; tako tudi ribo.“ (Jan. 21, 2—13.) Tako neizrekljivo mil in prijazen značaj se nam kaže v Gospodovem vedenju, da ti nehoté postane milo v srcu, ko čitaš to prigodbo s Tiberijskega jezera.

Žal, nad vsemi temi kraji se je izpolnilo, kar je bil zagrozil Izveličar Kafarnaumu: „Ti Kafarnaum, ki si bil povzdignjen do neba, pogreznjen boš do pekla.“ (Luka, 10, 15.) Cesar Konstantin je dal v Kafarnaumu zidati krščansko cerkev; sv. Hijeronim je še videl mesto; konec 7. stoletja je pa bilo mestno zidovje že podrto, v 16. stoletju je bilo popolnoma v razvalinah, in sedaj je pokopano — v pozabljenosti.

Bolj, kakor težavno zgodovinsko preiskovanje zanima čitatelja pač sedanje lice teh krajev, kakor se je kazalo pisatelju ob njegovem potovanju. Zato podam nekoliko črtic o tem, kar se mi je najživeje vtisnilo v spomin. (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Levstikovi zbrani spisi, uredil Frančišek Levec. V. zvezek. Proza III. Vsebina: Kritike in polemike, II. del. — Fran Levstik (s podobo). — Izjava. — Levstikovi spisi, ki niso tiskani v tej zbirki. — Tolmač. — Kazalo. — Ljubljana. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1895. 8°. str. 364. (Dobiva se le vseh petero zvezkov skupaj za 10 gl. 50 kr.) — S tem zvezkom so končani Levstikovi zbrani spisi. V njem sta Levstikova slika in življenjepiš, ki ga je spisal urednik. Dala bi se pisati tudi — in še zlasti — o tem zvezku obširna ocena. Življenjepiš nam je vzbujal različne misli. A toliko smo spoznali, da se je gospod urednik trudil za objektivnost. Jako zanimive kritike in ocene se vrsté tukaj, da bereš vsakatero, kakor bi čital pismo svojega prijatelja ali spis namenjen prav tebi. In če bereš drugič, ni ti dolg čas, mika te pisatelj od začetka do konca.

Seveda, kar se tiče oblike Levstikove, kar se tiče njegove ostroti, sploh njegovega bojevanja, treba stvar soditi resneje in treznejše, kakor ravnamo na-

vadno. Nikjer se nisem tako prepričal, da moramo pisatelja brez ugodnih in neugodnih predsodkov, brez usiljenih mislij raznih ocenjevalcev presojeti, ako ga hočemo res umeti, kakor pri Levstiku. Tako svetujem čitateljem, ako hočejo poznati Levstika, naj ga beró pazno in tudi njega ostro, to je, natančno sodijo in skrbno primerjajo njegove razne nauke med seboj. Tudi o njegovem življenju se marsikaj razjasni, ako pazno čitamo njegove spise.

Ko bi ne imel nujnejših in potrebnejših opravil, kakor dušeslovno preiskovati naše pisatelje, in ko bi naročniki radi čitali take podrobnosti, del bi pač najprej Levstika pod tak dušeslovni drobnogled. Morda o priliki kaj več; sedaj omenjam še to, da se naš gospod življenjepišec Levstikov nekoliko preveč nemilo izraža o Levstikovih nasprotnikih. Zgodovina je sodnica ljudij in narodov. Ne sodi pa nikakor z jednostranskega, recimo, samo s slovstvenega stališča, marveč sodi človeka po vseh pravilih in zakonih, ki uravnavajo in določujejo naše bitje in žitje. Mnogokrat sem se prepričal, da je večina življenjepisov jednostranska, ker nimajo življenjepisci onega obširnega obzorja, ki obsega vsega

Kako naj bi si pomogel naš narodič s separatizmom? Treba, da se krepko držimo celotnega avstrijskega telesa in tako urno vstanemo, ako nas je nesreča vrgla na tla. Kakor zares junaško deluje Dunaj za Ljubljano, tako upamo, da si bo tudi našega svetlega cesarja vlada pridobila ne samo zasluge za Slovence, ampak tudi njihova srca — z močno podporo. — In še nekaj smo spoznali, kar je pa nekoliko težko povedati. A bodi vendar! Res hudo je bilo in je še ob potresu. Rečem pa, da vsa ta bridkost in žalost ni v nobeni primeri z bridkostjo in žalostjo, katero občuti pravi narodnjak, ko vidi, da nekateri domačini, rojaki, — kri od naše krvi — rušijo naša svetišča in potresajo stebre slovenskega mišljenja in čutenja, vero, pobožnost in ljubezen. Hudo je duhovniku stopiti v razdejano cerkev, a vesel je sredi zvestega in udanega, četudi ubogega ljudstva. Kaj pa mu je tudi krasna cerkev — prazna vernikov, in trdna župniška hiša —, če se je ogibljejo župljani! Sedaj torej, ko smo občutili hud zemski potres, nikar ne potresajmo sami svojega naroda še huje!

Res je zemlja neobčutna in se ne zmeni, kdo hodi po njej, vendar bi dejal, da je nekaka zveza med njo in njenimi prebivalci, zato, ker je obeh isti vladar in gospodar — Bog. Če se oziram na zgodovino, uriva se mi misel, da so bili veliki potresi večkrat ob posebno resnobnih časih. Dobro znano je to o prvem stoletju po Kristusu, ko se je pretrgala stara in polagoma začela nova zgodovina. No — iz našega potresa pač ne smemo nič takega sklepati, a želeti bi bilo vendar, da se res vsestransko strese in vzdrami naš narod iz one otrplosti, ki ga veže duševno in telesno, in začne novo

življenje. Delo, umnost, varčnost, skromnost, medsebojna ljubezen in potrpežljivost, zaupanje v Boga in bližnjega, živa katoliška vera — to nas bo rešilo in ohranilo.

In Ljubljana z okolico — kaj naj začne sedaj? Ali naj dene roke križem? Ne sme, pa tudi ne bo. Kako se giblje vse po Ljubljani in dela, kako delajo posebno uradi in oblasti! Pa to ni dovolj, ljudstvo samo mora prijeti za delo. Stotine in stotine laških delavcev nam popravlja hiše; prav je, veseli smo jih. A boli nas, da nekateri domači ljudje postopajo. Delo in zopet delo, to nas bo rešilo. Na delo torej z umom in z rokami Ljubljana, in podrta Kranjska! Pomozite si sama in Bog ti bo pomogel. Gledal sem večkrat v prirodi zanimiv prizor. Mravljam je razdrta sovražna roka njih mravljišče, razkopala njih lepo sestavljeno bivališče. Kaj so storile mravlje? Takoj so se lotile dela in popravljale svoj stan. Za nekaj dni po razdoru sem videl mravljinčji kup tak, kakoršen je bil poprej. Tudi naša mesta so nekaka mravljišča v veliki meri. Kaj zato, da nam je huda zemška sila nekoliko podrla naša bivališča! Pridni kakor mravlje jih bomo popravili še lepše, če Bog dá in sreča junaška. Pa ne samo lepše, ampak tudi trdneje treba graditi bivališča. Prav nič ne vemo, ali se prej ali pozneje ne vzbudi podzemška sila in udari zopet ob naša tla. Božja volja je, da gradimo trdno, ne pa samo za par let. Čas je že, da se začne tudi domači in narodni zidarski obrt, da si vzgojimo domačih mojstrov in jim damo na roke domačih delavcev, ki bodo mogli in hoteli uspešno tekmovali z neumornimi, skromnimi, pa tudi zaslužka željnimi Lahi.

Potres nam je odkril marsikako rano, Bog in srečna bodočnost nam prineseta leka.

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Dalje.)

IX. Ob Tiberijskem jezeru.

(Konec.)

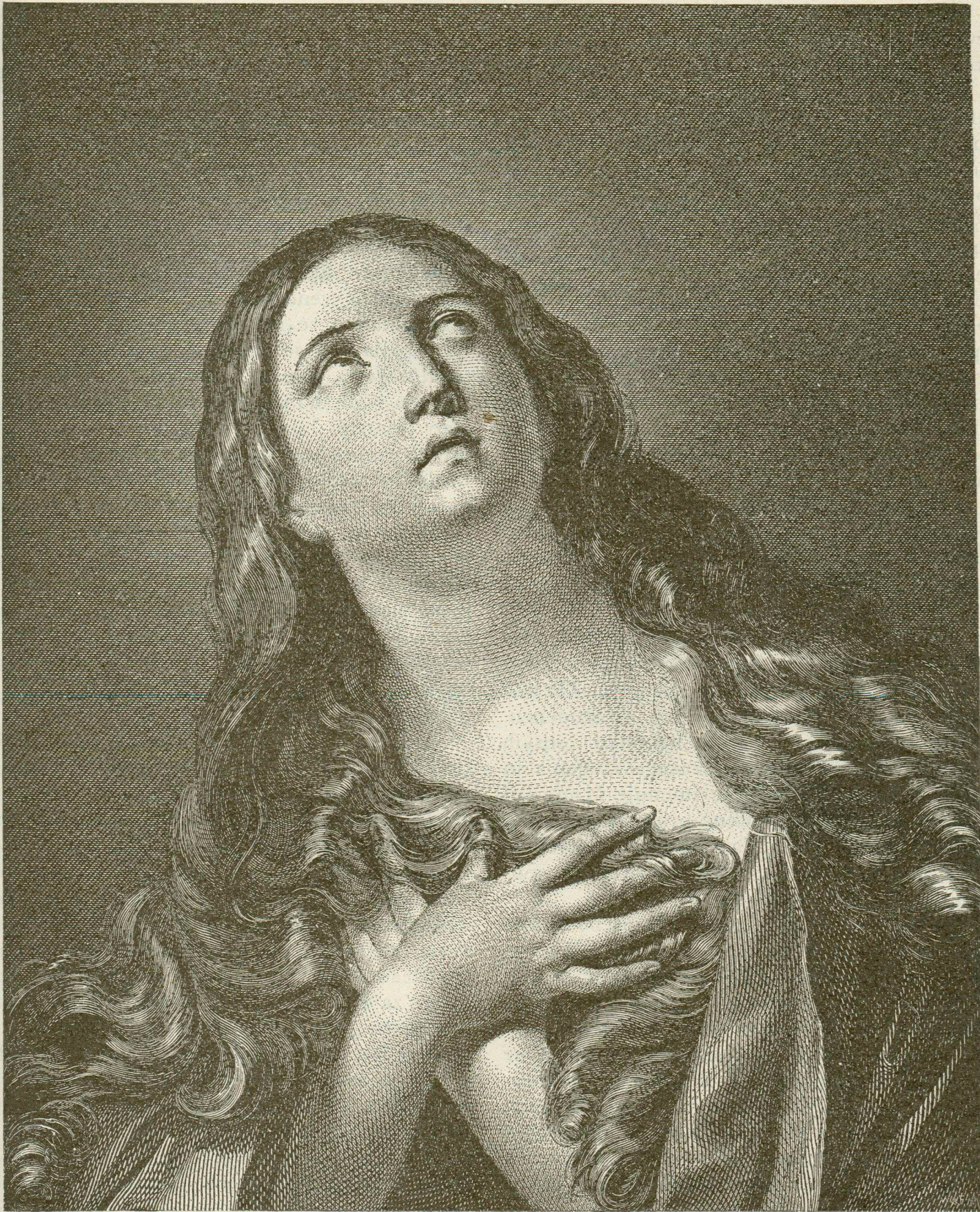
Dan potem, ko smo došli v Tiberijo, pozdravljal sem na preprijetni strehi frančiškanskega samostana lepo jutro in zrl na šumljajoče jezero. Rečem lahko, da je malo tako lepih točk ne samo v Palestini, ampak tudi po drugih deželah, kakor je ta prostor na strehi z razgledom na Tiberijsko jezero. A prijetnost in neprijetnost bivata blizu skupaj; na streho me ni privabilo samo lepo jutro, marveč prignal me je tudi sitni mrčes, ki mi je vznemirjal spanje.

O pol šestih sem opravil daritev sv. maše pri velikem oltarju samostanske cerkve, ki je posvečena sv. Petru. Trdijo namreč, da je sezidana tam, kjer je Izveličar rekel Simonu Petru: „Simon Janezov, ali me ljubiš bolj kakor ti-le?“ Reče mu: „To je da, gospod, ti veš, da te ljubim.“ Reče mu: „Pasi moja jagnjeta.“ Tako je vprašal Izveličar Petra trikrat in trikrat je zatrdil Peter, da ljubi svojega učenika.¹⁾ Ta spomin torej prevzema dušo romarjevo na tem mestu, spomin

¹⁾ Jan. 21, 15—17.

najboljšega učitelja in najboljšega učenca. In kaj veže oba? Ljubezen. Kako srečen je bil Peter,

da je mogel pričati svojo ljubezen, z ljubeznijo pa tudi izbrisati svoje prejšnje pregreške! —

Magdalena. (Slikal Guido Reni.)

Cerkvica sv. Petra ob Tiberijskem jezeru je zgrajena brez posebnostij; Belžani in Holandci so zanjo storili največ. V njej se nahajajo razne slike, katere so ji v spomin podarili imenitni romarji.

Ta dan je bil odločen v to, da bi naša družba šla nekoliko okrog jezera ali čez jezero in obiskala one kraje, kjer si mislijo nekdanjo Betzajdo in Kafarnaum. A bila je težava nad težavo. Kar

je bilo prav jednemu izmed družbe, ni bilo prav drugemu; ta bi se bil rad vozil čez jezero, drugi se je bal, tretjemu je bilo predrago in naposled ni bilo dobiti čolna in čolnarja. Za ta nedostatek so me tolažili s tem, da je vožnja čez jezero nevarna, ker večkrat nastane nagloma vihar, kateremu je težko ulti.

Ko smo se torej odločili, da bomo jahali okrog jezera, trebalo je iskati vodnika — konje smo imeli s seboj iz Nazareta —, ki bi nas spremljal po nekoliko nevarni poti. Dobili smo po dolgem iskanju takega domačina, ki je govoril laški in bil katoliške vere. S takimi nerodnostmi smo potratili mnogo časa in šli na pot šele ob polu devetih. Vreme je bilo prav lepo, zato je solnce kmalu prigrevalo. Gredé iz mesta smo obšli mestno trdnjavo in potem hiteli ob ozkem zapadnem bregu proti severu. Pot je ozka, semtertje prav težavna. Pod seboj ima potnik zeleno jezero, na katerem se igrajo majhni belkasti valčki, nad seboj ima pa skalnat in strm hrib, ob katerega se upira dopoldansko solnce. Pa ta pot ni dolga.

Polagoma se hrib odmika od jezera, in breg se razširja. Srečamo nekatere urne jezdece na okrašenih, bistrih konjih, in spoznamo, da so Beduvini, zakaj Beduvinu je konj največji ponos in največje bogastvo.

Sedaj sta se hrib in jezero popolnoma razmaknila, pred nami se je razgrnila lepa, s travo obrastena in dobro namočena planjava. Ob levi vidimo nekoliko malovrednih hiš; ob studencu, ki teče proti jezeru, vidimo nekoliko ženskih in otrok, sicer ni opaziti nikakega življenja in nikakega dela. To selo se imenuje Medždél in je na tistem kraju, kakor priča že ime, kjer je bila nekdanj Magdala. Za Magdalo ne bi vedeli, ko bi ne bila tu živela znamenita svetnica spokornica, Marija Magdalena.

Spomniš se te tako znamenite osebe v življenju našega Gospoda in takoj ti domišljija naredi iz sedaj neznatnega Medždela čaroben kraj z lepimi hišami, z bogastvom na polju in lahkoživimi ljudmi. In v takem kraju živi Magdalena lahkoišljeno, dokler je beseda Izveličarjeva ne vzbudi iz grešnega spanja. Kakšna je izpreobrnjena Magdalena! Ko bi bil umetnik-pesnik hotel izumiti žensko bitje polno ljubezni do Boga, polno poguma, polno požrtvovalnosti, ne bi bil zadel in sestavil tako krasne osebe, kakor je Magdalena v evangeliju.

Zato sem se oziral in oziral v Medždél, da bi si vtisnil v spomin zunanjo obliko tega kraja in tako poživil sliko vedno zanimive mi Marije „Magdalske“.

A muditi se tukaj nismo mogli. Jezdili smo drug za drugim po vedno širši planjavi blizu obrežja. Trava je bila že visoka, drugo rastlinje

je poganjalo divje in bujno. A pot je postajala čim dalje težavnejša. Od pomladanskega deževja so bila tla jako namočena: tu je bilo treba iti po močvirju, tam po globoko udirajočem se pesku, kmalu potem čez potok, ki je podil svoje vale v jezero. Obračali smo se polagoma proti severo-vshodu. Govorili nismo mnogo. Sedaj je opomnil kaj naš vodnik, potem izpregovoril kaj kdo drug in vprašal, vsi pa smo pazili, da smo hodili varno po neprijetnih potih. Kar se mene tiče, ugajalo mi je tukaj prav posebno. Da je priroda neprijazna, ni čuda, ker je nihče ne goji in vodi s pridnim delom. A vidi se jasno, da so tukajšnja tla ugodna za poljedelstvo kakor malokatera. Četudi je res divje sedaj, vendar te mika pogled na svetlo jezero, katero se razteza prav pred teboj daleč na jug, da mu ne zazreš konca, pa tudi pogled proti severu, kamor se širi planjava in potem vpenja v gorsko pobočje. Kakor nam sporočajo stari pisatelji, bilo je v davnih časih todi čudovito rodovitno. Ker je podnebje vedno milo, rastlo in rodilo je drevje neprestano, najboljši sadeži so prihajali iz teh krajev v razna mesta. Ljudstva je bilo tudi jako mnogo, zlasti še, ker je šla tukaj mimo kupčijska cesta med Egiptom in Sirijo, posebej Damaskom. Pot proti Damasku je tudi še dandanes, vse drugo pa je — izginilo. Jezero šumeva samotno, le potniki hodevajo semkaj, in Beduvin bega mimo na urnem konju, ne meneč se za to, kar bi se dalo izvabiti iz te bogate zemlje.

Da, pot v Damask vodi še todi mimo. Prišli smo namreč v dobrih dveh urah do precejšnega poslopja, mimo katerega teče močan potok. Zdelo se mi je kakor pri kakem mlinu. Prav pripravno je tukaj za počitek. Imenuje se kraj Han Minije. Nič se nismo pomudili, ampak jahali kar naprej. Zakaj nihče izmed nas si ni prideval toliko modrosti, da bi se bil lotil vprašanja, ali je bila tukaj res Betzajda (Bethsaida Galilaeae, Joann. 12, 21) ali ne. Kraj je kakor nalašč za objezersko mesto in pristanišče. Nekdanj je bilo tu gotovo jako živahno gibanje, stalo je tudi veliko selišče: a katero, to naj pove, kdor vé! Navadno in staro poročilo pravi, da je bila tukaj tista Betzajda, ki je bila rojstveni kraj sv. Petra, Andreja in Filipa.¹⁾

Od tega hana naprej je pot jako zanimiva. Ozka steza je prav izsekana iz skale in gre izprva vedno višje, potem pa zopet v nižavo. Ko bi se srečala na tej poti dva sovražnika, ne bi se mogla umakniti drug drugemu. Polagoma je svet zopet prijaznejši, planjava se razgrinja ob jezeru, ki ima tukaj nizko obrežje. Tam ob

¹⁾ Vse kaže, da je bila ob našem jezeru še druga Betzajda in sicer na nasprotni, jutrovi strani jezera, o kateri pa tudi ni mōči najti zanesljivega sledú.

robu planjave se dviga nizek hrbet in prav ob jezeru je malo poslopje, kakor nepokrita naša hiša. Tudi šotor vidimo, znamenje, da so ljudje tukaj. „Tell-Hum“ — pové nam vodnik; iz knjige pa sem vedel, da imajo mnogi ta kraj za nekdanje mesto — Kafarnaum.

Tu ne namerjam preiskovati, kaj je stalo nekdanj tukaj, marveč samo povem, kako se nam je godilo in kaj smo videli.

Naši ‚mukari‘ so hitro konje privezali ob grmovje, jaz pa sem svojega rajši vodil med dobro travo, ki mu je jako teknila. Bil sem tega prav vesel, ker je bil pameten, hodil varno, pa tudi tekel, kadar sem ga podrezal. Zato je bil že vreden moje hvaležnosti.

Ko smo se približali šotoru, pride nam iz njega nasproti mož, ki nas je po laško prav ljubo pozdravil. Sodil sem takoj, da je Lah, četudi mnogi palestinski domačini prav dobro govore laški. Stopimo v šotor in najdemo nekaj beduvinskih šehov (starejšin) z drugim možem, ki so vsi pušili in se neskrbno pogovarjali. V šotoru je bila tudi žena našega gospodarja in par otrok. Žena jim je pripravljala južino. Kmalu sem zvedel o možu-Lahu to-le: Bil je posredovalec oo. frančiškanov, ki je imel zanje kupiti kos prostora v Tell-Humu. Prostor bi tako prišel v katoliške roke, in katoličani bi imeli jeden sveti kraj več v svoji lasti. Frančiškani so namreč uverjeni, da je Tell-Hum v resnici nekdanji Kafarnaum, „Gospodovo mesto“. Prav sedaj se je naš Lah dogovarjal z Beduvini zastran tega sveta, ker last tega kraja si prisvajajo oni. — Tako mi je bila ta stvar jako zanimiva, in vesel sem bil, da sem tukaj ob tem času.

Imeli smo sicer s seboj, kar je treba za glavno potrebo, a sedaj smo bili povabljeni k gospodarju šotora. Predno smo sedli k obedu, hoteli smo nekoliko ogledati razvaline tega kraja. Ob onem hrbtu namreč se razteza cela vrsta ostankov, ki kažejo, kaj je bilo nekdanj tukaj: vse polno je velikih kamenov, razbitih stebrov, kapitelov, okrajkov, podstavkov, semtertje se vidijo še nekake podobe na kamenih. Toda vse leži vprek jako razdejano in prerasteno s travo, da je jako težko spoznati, kaj in odkod je to in ono. Vodnik nam je rekel, da je to od starih templov ali od stare bazilike. Kaj takega je pač bilo tukaj; žal, da nisem preiskoval tál še natančneje! Vsaj to bi bil morda razvidel, kako daleč segajo razvaline. Toda naša družba se je hitro vrnila nazaj proti šotoru in za njo sem šel tudi jaz. Trdimo lahko popolnoma zanesljivo, da so stale na tem mestu lepe in velike zgradbe. Natančne preiskave bi pokazale, kako veliko in kakšno je bilo to mesto. — Ob jezeru pač stoji že prej omenjena hiša. Na njeno površje gredó potniki, da imajo lep razgled na jezero; spodaj

pa sem videl prostor, kakoršnega imajo mohamedani za svoje molitve, a sedaj je bil menda tudi za ležišče nepovabljenim gostom.

Če je tukaj Kafarnaum, tedaj so res posvečena ta tla in nad vse znamenita. Kakšni spomini iz svetega pisma se obnavljajo romarju! Izveličar, njegovi čudeži, govori v tukajšnji shodnici, apostoli . . . vse to oživi v spominu. In sedaj — zarastene razvaline, z bazaltom zakrita in očrnela tla!

V beduvinskih krajih smo, in tu velja šega obilne gostoljubnosti. Gospodar šotorov nas je sprejel kot svoje goste in nam tudi postrezal prav gostoljubno. Imeli smo vsega v obilnosti, zlasti ovčjega ali koštrunovega mesa, katerega preostaja po Palestini, in tudi z vinom smo prilivali. Pod ličnim šotorom, ob genezareškem jezeru obedovati — ni malenkost. Hitro nam je potekal čas, bili smo prav dobre volje. Gospodar in gospodinja sta nam stregla prav vljudno in ljubeznivo. Resnobno so sedeli beduvinski šehi, a v jedno mer govorili. Zdi se, da je tem ljudem pogovarjanje — vse. Žal, da ne morem poročiti njihovih pomenkov.

Našli smo pa tukaj še jedno zanimivo osebo, visokega suhega moža, z dolgo brado, in dolgo črno obleko. Bil je mož po vnanjščini kakor bi bil vzrastel v beduvinskih šotorih. S šehi se je vedno pogovarjal, potem tudi obedoval. Kmalu sem razvidel, da je katoliški misijonar. Zvedel sem tudi, da se imenuje p. Severin in da je deloval dvanajst let med Beduvini v Havranu. Tak mož, ki zna krotiti in voditi nebrzdane rodove, ima pač močno srce.

Mudili smo se tukaj precěj dolgo, treba je bilo odriniti. Naš vodnik je velel, da se pripravimo na odhod. Prišel je bil iz Tiberije tudi čoln z družbo Angležev, a mi se nismo mogli voziti ž njimi. Torej smo jo udarili po isti poti nazaj, po kateri smo bili prišli, p. Severin je šel z nami in nas spremil do Hana-Minije. Tu smo ga spoznali bolje. Vodil nas je namreč do svojega bivališča, ki je blizu tukaj ob jezeru. Prav prijazen domec je: mala hišica, poleg katere je v delu neko drugo poslopje ali kali. Tu se je pokazal p. Severin kot nemškega misijonarja, ki oskrbuje tukajšnji misijon, pa tudi ono posestvo, katero je kupila nemška katoliška „palestinska družba“. Pomenkovali smo se prav po domače in brat patrov nam je postregel s črno kavo, ki nam je jako dobro déla zaradi vročine in žeje.

Še jedenkrat smo poskušali prepeljati se ta dan čez jezero domov. Neki mladenič je imel čoln, in p. Severin se je ž njim skoro dogovoril, da nas prepelje; a potem jo je mladenič hipoma pobral in mi se nismo mogli voziti. Sploh niso ljudje po Palestini vajeni izpolniti

dano besedo. Morali smo torej zopet jahati okrog in okrog. Med potoma je jel moj konj šepati. Večkrat sem pozval mukarija, naj pogleda, kaj je konju na nogah. Gledal je, a zmajal z glavo, češ da ni nič. Ko pridemo v Tiberijo, dam pogledati žival še jedenkrat in pogledam tudi sam, in tu sem videl, da se je bil konju zagozdil kamen med podkev. Pokazal sem ga mukariju, a on se je neumno zarežal.

Bili smo zopet v prijaznem samostanu in pripovedovali svoje dogodke. Predstojnik samostanski, p. Luka, oster in natančen mož, kolikor sem spoznal, dodal je semtertje kako opazko. Zvedel sem, da je življenje tu v Tiberiji težavno, bodisi zaradi mnogih židov, ki tukaj prebivajo, bodisi po letu zaradi hude vročine. P. Luka vstraja tukaj že mnogo let. — Zopet

sem šel zvečer na „teraso“, t. j. na streho, zrl na jezero, opazoval nebo in sanjaril dolgo, dolgo. Naposled sem si poiskal posteljo, legel in menda tudi sanjal o jezeru in njegovih spominih.

Nekatere druge stvari o Tiberiji sem opisal že drugodi.

Drugi dan dopoldne smo osedlali konje in odrinili proti Kani Galilejski.

O onem Lahu, ki nam je postregel tako gostoljubno, slišal sem, da se je frančiškanom izneveril in jih spravil v velike zadrege.

Ob Tiberijskem jezeru si je tudi Rusija pridobila veliko sveta in tudi veljave; tako mi je pravil neki Čeh, ki biva na Ruskem in s katerim sem se nekoliko pozneje vozil iz Kajfe v Bejrut.

Razne stvari.

Presvetli cesar v Ljubljani. Kakor smo za beležili žalostni dogodek z noči 14.—15. min. m., ki nam ga je Bog poslal v poskušnjo, tako zabeležimo — če tudi ob kratkem — z neizrekljivim in hvaležnim veseljem izredni dogodek z dné 7. t. m., ko je prišel v Ljubljano naš presvetli cesar Franc Jožef I., in se v njej mudil dobre štiri ure, namreč od 3. do pol 8. ure popoldne. Zares, blagi oče je prišel potolažit svojo potrto hčer, ta značaj je kazal ves obisk. Vsekako je ta obisk jako osrčil Ljubljančane in jim zagotovil tudi potrebno pomoč. Razvidelo se je vsestransko, da potrebuje naše mesto obilne podpore, v prvi vrsti naše porušene, ali razdejane, ali vsaj jako poškodovane stavbe. Ljubljana je potrta; da vstane, treba ji krepke podpore. A ni dovolj, da vstane taka, kakoršna je bila, vstati mora lepša in močnejša. Vse strani se morajo združiti, v soglasno delo. Tu ne gre za osebe, ne za vrste in stranke, tu gre za celo mesto, ki je važna točka v naši državi.

Prihod cesarja-tolažnika bodi nam po hudih dnevih nadobudna vejica oznanjevalka lepše bodočnosti.

Naše slike.

„S pomladanskim bremenom“. (Slikal A. R. Böhm.) Deklica je naslonila svoje breme na plot, da se odpočije in potem urneje prinese domov, kar je nabrala v gozdu. — „Sikstinsko Madonno“, ki je natančno posneta v naši sliki na str. 304, opisal je dovolj naš gospod pisatelj. Kar je zares lepo, to je vedno novo in se nikdar ne

postara. Jednaka je s to sliko. — Ljubljano ob potresu nam v sliki predočuje str. 313; jedna hiša na šentpeterski cesti, št. 4, je silno razdejana; v ozadju se vidi frančiškanska cerkev, katere desni zvonik je izgubil ob potresu svojega angela z vrha. Slika je povzeta z desnega brega Ljubljanice.

O ljubljanskem potresu bomo še nabirali podatke, da dopolnimo svoj spis. Jako želeti bi bilo, da bi se tla in višina gorá natančno opazovala. Žal, da se tako težko dobé zanesljiva sporočila. Tako n. pr. je neki v Planskem Vrhu pri Dobrepoljah par dnij pred potresom močno pokalo, kakor bi se bile trgale skale, in še pozneje je bilo slišati podzemeljsko bobnenje. Na Gorenjskem trdé v kamniškem okraju semtertje, da se je znižal ta ali oni hrib. Iz Zapog se neki vidi Šmarna gora bolj, kakor se je videla poprej. Ob Radomlji so se hribje — kakor pravijo — tudi nekoliko sesedli. Da nima tako govorjenje brez temeljite preiskave nikake cene, vé vsakdo; a tako ljudsko mnenje opozarja znanstvenike, naj stvar do dna pregledajo. — Da bi se videlo kaj nenavadnega na nebu, zdi se mi popolnoma neverjetno; zanimivo pa je, kar trdé v nekaterih krajih: v Loki, na Krki, Slivnici, da so videli ob potresu svetel žar; v Loki se je neki tudi opazovalo, da je iz Kamenitnika hlapela sopara, ki se je potem kot megla razpršila. — Vljudno prosimo prijatelje prirode, da bi nam sporočali taka — a samó čisto trdna — opazovanja.